

MEĐUNARODNI PROBLEMI INTERNATIONAL PROBLEMS

Vol. LXVII

Beograd

No. 2–3/2015.

Tema broja:
**ODNOSI KINE I ZEMALJA CENTRALNE
I ISTOČNE EVROPE**

RASPRAVE I ČLANCI

*Kong TIANPING, 16+1 Cooperation Framework:
Genesis, Characteristics and Prospect*

*Liu ZUOKUI, The Role of Central and Eastern Europe
in the Building of Silk Road Economic Belt*

*Jasminka SIMIĆ, Ekonomski pojas Novog puta svile:
kineski prodor na Zapad ili odgovor na azijske izazove*

*Katarina ZAKIĆ, Mogu li srpski i kineski menadžeri
uspešno da sarađuju: kritički osvrt*

Ivona LAĐEVAC, Strateško partnerstvo Rusije i Kine

OSVRTI

*Blagoje BABIĆ, The Role of China in Geoeconomic
Integration of Asia and Europe*

INSTITUT ZA MEĐUNARODNU POLITIKU I PRIVREDU
INSTITUTE OF INTERNATIONAL POLITICS AND ECONOMICS

MEĐUNARODNI PROBLEMI

ISSN 0025-8555

UDK 327

MP, 67, (2015), br. 2–3, pp. 159–272

Izdavač

Institut za međunarodnu politiku i privredu
Beograd, Makedonska 25

Za izdavača

Prof. dr Branislav ĐORĐEVIĆ
direktor

Glavni i odgovorni urednik

Prof. dr Branislav ĐORĐEVIĆ

Zamenik urednika

Dr Srđan KORAC

Sekretar

Dr Mihajlo VUČIĆ

IZDAVAČKI SAVET

Prof. dr Predrag BJELIĆ, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd

Prof. dr Dražen DERADO, Univerzitet u Splitu, Ekonomski fakultet, Split

Dr Robert HEJDEN, Centar za ruske i istočnoevropske studije, Pitsburg

Prof. dr Zoran JEFTIĆ, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti, Beograd

Prof. dr Irena KIKERKOVA, Univerzitet Sv. Ćirilo i Metodije, Ekonomski fakultet, Skoplje

Dr Sandro KNEZOVIĆ, Institut za međunarodne odnose, Zagreb

Prof. dr Jelena KOZOMARA, Univerzitet u Beogradu, Ekonomski fakultet, Beograd

Dr Natalia VLADIMIROVNA KULIKOVA, Ruska akademija nauka, Ekonomski institut, Moskva

Dr Aleksandar LUKIN, Moskovski državni institut za međunarodne odnose, Moskva

Prof. dr Dragana MITROVIĆ, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, Beograd

Prof. dr Jasmina OSMANKOVIĆ, Univerzitet u Sarajevu, Fakultet za ekonomiju i biznis, Sarajevo

Dr Miroslav ANTEVSKI, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd

Prof. dr Gordana ILIĆ POPOV, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, Beograd

Dr Čaran VODVA, Centar za istraživanje politike, Nju Delhi

INTERNATIONAL PROBLEMS

UREĐIVAČKI ODBOR

Dr Vladimir BILANDŽIĆ, Misija OEBS u Srbiji, Beograd
Dr Dragan ĐUKANOVIĆ, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Dr Miša ĐURKOVIĆ, Institut za evropske studije, Beograd
Prof. dr Demetrius ANDREAS FLOUDAS, Hjuž Hol koledž, Kembridž
Mr Dejan GAJIĆ, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Prof. dr Slobodan MILAČIĆ, Univerzitet za pravo, političke studije i ekonomiju, Bordo
MA Petar PETKOVIĆ, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
MA Stevan RAPAJIĆ, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Prof. dr Edita STOJIC-KARANOVIĆ, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Prof. dr Biljana VANKOVSKA, Filozofski fakultet, Institut za odbranu, Skoplje

Kompjuterska obrada

Sanja BALOVIĆ

Lektorka za srpski jezik

Maja JOVANOVIĆ

Lektorka za engleski jezik

Maja NIKOLIĆ

Štampa

„Mala knjiga +”, Novi Sad

Pretplata

Zahteve za pretplatu za Srbiju slati na adresu:
Međunarodni problemi, Makedonska 25,
11000 Beograd, Poštanski fah 413, Uplata na račun 205-142866-36,
Komercijalna banka Beograd, Makedonska 32

Zahteve za pretplatu za inostranstvo slati na adresu:
BiFS doo, Books and periodicals, Supilova 10, 11000 Beograd, Srbija
Tel/fax +381 11 20 84 229, E-mail: bfsbooks@sezampro.rs

U izdavanju časopisa učestvuje:
Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

MEĐUNARODNI PROBLEMI

ČASOPIS INSTITUTA ZA MEĐUNARODNU POLITIKU I PRIVREDU

GODINA LXVII

BEOGRAD

BROJ 2–3/2015

SADRŽAJ

Reč glavnog urednika 165

RASPRAVE I ČLANCI

Kong TIANPING, Okvir za saradnju „16+1”:
nastanak, obeležja i perspektiva (na engleskom) 167

Liu ZUOKUI, Uloga srednje i istočne Evrope
u gradnji ekonomskog pojasa puta svile (na engleskom) 184

Jasminka SIMIĆ, Ekonomski pojas Novog puta svile:
kineski prodor na Zapad ili odgovor na azijske izazove 196

Katarina ZAKIĆ, Mogu li srpski i kineski menadžeri
uspešno da sarađuju: kritički osvrt 217

Ivona LAĐEVAC, Strateško partnerstvo Rusije i Kine 239

OSVRTI

Blagoje BABIĆ, Uloga Kine u geoekonomskim integracijama
Azije i Evrope (na engleskom) 251

PRIKAZI KNJIGA I KONFERENCIJA 259

INTERNATIONAL PROBLEMS

A JOURNAL PUBLISHED BY THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL
POLITICS AND ECONOMICS

VOL. LXVII

BELGRADE

No. 2–3/2015

CONTENTS

Editorial note 165

ARTICLES

Kong TIANPING, 16+1 Cooperation Framework: Genesis,
Characteristics and Prospect (in English) 167

Liu ZUOKUI, The Role of Central and Eastern Europe
in the Building of Silk Road Economic Belt (in English) 184

Jasminka SIMIĆ, The Economic Belt of the New Silk Road:
Chinese Breakthrough in the West or a Response to Asian Challenges 196

Katarina ZAKIĆ, Can Serbian and Chinese Managers
have a Successful Cooperation: A Critical Analysis 217

Ivona LAĐEVAC, Russia and China's Strategic Partnership 239

OPINIONS

Blagoje BABIĆ, The Role of China in Geoeconomic Integration
of Asia and Europe (in English) 251

REVIEWS 259

REČ GLAVNOG UREDNIKA

Pre više od dva milenijuma, kineska dinastija Han uspostavila je Put svile u vidu mreže trgovačkih puteva i središta koja je preko Avganistana i srednjoazijskih stepa povezivala južnu Aziju i Daleki istok sa Evropom. Dragocena roba je iz Kine odlazila na zapad i podstakla ne samo procvat privreda evroazijskih naroda, već je omogućila susret njihovih običaja, kultura i verovanja. Hiljadugodišnja plodna razmena unosne robe Putem svile dostigla je vrhunac tokom evropskog ranog Srednjeg veka i dinastije Tang, da bi konačno bila prekinuta mongolskim osvajanjima i prvim krstaškim ratovima. Nakon šesnaestog veka azijska trgovina sa Evropom je uveliko prebačena na brže i jeftinije pomorske rute.

Danas Kina predlaže stvaranje Ekonomskog pojasa novog Puta svile i Pomorskog Puta svile dvadeset prvog veka kao mreže uzajamno isprepletanih infrastrukturnih i privrednih projekata koji bi trebalo da kopnenim i morskim putem ponovo povežu krajeve evroazijske kontinentalne mase. Reč je o inicijativi koju je 2013. godine izneo u javnost kineski predsednik Si Đinping – kasnije objedinjenoj pod naslovom „Jedan put, jedan pojas” (*One Road, One Belt*) – a čiji je cilj produbljavanje odnosa Kine i evroazijskih zemalja posredstvom povećanja obima trgovine i investicija, kao i u oblasti energetike i saobraćajne infrastrukture. Razlozi za osmišljavanje i sprovođenje ove spoljnopolitičke inicijative kineske vlade su raznovrsni, ali imaju zajednički imenitelj u nastojanjima Pekinga da rast nacionalne ekonomske moći u svetskim okvirima pretoči i u odgovarajuće širenje „meke” političke moći u međunarodnim odnosima – prvenstveno na račun američkog snažnog uticaja u Aziji.

Prepoznajući rastući značaj Kine u međunarodnim odnosima, Institut za međunarodnu politiku i privredu je 27. aprila 2015. godine organizovao naučni skup „Odnosi Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope”, u okviru programa saradnje sa Institutom za evropske studije Kineske akademije društvenih nauka iz Pekinga. Središnja tema diskusije bili su upravo različiti aspekti strategije Ekonomskog pojasa novog Puta svile, a učesnici su predstavili vlastita viđenja ekonomskih i političkih prednosti tzv. 16+1 okvira za saradnju Kine sa zemljama Srednje i Istočne

Evrope. Tokom konferencije identifikovani su i mogući izazovi uspešnom sprovođenju ove kineske spoljnopolitičke strategije, imajući prevashodno u vidu prirodne geografske prepreke koje treba savladati inženjerskim umećem, te nestabilnu bezbednosnu situaciju u pojedinim delovima Srednje Azije prouzrokovanu separatističkim i pobunjeničkim akcijama.

Dvobroj *Međunarodnih problema* koji se nalazi pred Vama predstavlja odabrane radove učesnika naučnog skupa „Odnosi Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope”, sa željom da posluži kao predložak za dalju raspravu o perspektivama spoljnopolitičkog projekta Ekonomskog pojasa novog Puta svile kao ozbiljnog koraka ka jačanju uticaja Pekinga u svetskoj politici dvadeset prvog veka.

Prof. dr Branislav Đorđević

Kong TIANPING¹

UDK: 327(510:4-191.2)

327(510:4-11)

Bibliid Vol. LXVII, br. 2-3, str. 167–183

Pregledni članak

DOI: 10.2298/MEDJP1503167T

16+1 COOPERATION FRAMEWORK: GENESIS, CHARACTERISTICS AND PROSPECT

ABSTRACT

The relations between China and Central and Eastern European countries (CEEC) have experienced different phases in the last 25 years. China's new strategy toward CEE emerged in the last three years. It can be called the regional approach. The so-called regional approach to deal with Central and Eastern European countries can be regarded as a breakthrough in China's policy towards Central and Eastern European countries. 16+1 cooperation framework has taken shape in the last three years. As China rediscovered different CEEC, CEEC rediscovered different China, common interests have drawn China and CEEC closer. The 16+1 cooperation framework is quite special, neither group nor international organization can encapsulate its characteristics. Equal partnership, loose institutionalization, comprehensive cooperation, multi-functional arrangement and well-planned framework are main characteristics. The 16+1 cooperation framework is a real novelty in international relations. The emergence of 16+1 framework arises from both common political will to cooperation and mutual demand for closer economic links. The 16+1 framework has to face several challenges.

Key words: China, Central and Eastern Europe, foreign policy.

In recent years, we have witnessed the growing interaction between China and Central and Eastern European countries. In spite of existence of different definitions of Central and Eastern Europe, China put 16 countries from Europe in the same understanding: Central and Eastern European countries including

---

¹ The author is Research Fellow at the Institute of European Studies, Chinese Academy of Social Sciences, Beijing.

Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Macedonia, Montenegro, Serbia, Slovenia, Bulgaria, Romania, Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. When China-CEEC cooperation framework (the so-called 16+1 framework) took shape, many scholars and observers were taken by surprise. Some scholars in the West tried to speculate China's motives. Some observers thought that China was pursuing a policy of divide and rule towards Europe as it drew 11 EU member states into its fold. Some scholars assumed that China formed China-CEE group and that China has used money to gain support from CEEC.² Those observations about China-CEEC relations do not conform to reality. This paper is aimed to make clarifications about 16+1 cooperation framework.

In order to provide a comprehensive analysis of China's policy towards CEEC, this paper starts with a brief overview of the relationship between China and CEEC in the last quarter of century. Then, it will analyze the genesis of 16+1 cooperation framework and the reasons behind the sudden warming-up of the relationship between China and CEEC after 2011, which came as a surprise for some observers both in China and abroad. In the following part, it will examine the characteristics of 16+1 Cooperation Framework. At last, it will explore the prospect of 16+1 Cooperation Framework.

RELATIONS BETWEEN CHINA AND CEEC AFTER 1989

For better understanding of the current state of our relationship, it is desirable to take stock of the history of the relations between China and CEEC after 1989. Since 1989 is a turning point in the history of Europe, it has long-lasting impact on CEEC. I divide the post-1989 era into three periods.

The first period: 1989–1998

This period can be regarded as the period of mutual disengagement. China did not pay too much attention to Central and Eastern Countries while the Central and Eastern European countries focused more on the West. China maintained normal state-to-state relationship with CEEC; however, China did not consider CEEC as its major external partners. It is quite normal to observe each other through ideological prism in this period. The new ruling elite in CEEC that mainly came from the dissidents, perceived China as a classical communist state, while some people in China that looked at the events in Eastern Europe from the point

---

² Kerry Brown, "Is China's Money Enough to Unite Central and Eastern Europe", <http://thediplomat.com/2014/10/is-chinas-money-enough-to-unite-central-and-eastern-europe/15/05/2015>.

of view of ideology, got upset by the events taken place in Eastern Europe, especially when the communist parties in Eastern Europe lost power. The relationship between China and CEEC were affected by the domestic agenda and the priority of foreign policy. China faced the daunting challenge of restarting of reform after 1989: Deng Xiaoping's southern tour in 1992 and the 14th Congress of CCP laid the ground for the new round of reform and opening to the outside world. China set the socialist market economy as its objective model of economic transition. At the same time, CEEC focused on rapid political and economic transition. Poland pursued shock therapy (Balcerowicz Plan), moved from centrally planned economy to market economy. Vaclav Klaus in Czech Republic stated that Czech Republic would build the market economy without any adjectives. Concerning the foreign policy, both China and CEEC were in the process of reorientation of foreign policy. China had to face up with the new international environment: Western sanctions and the end of bi-polar world. Deng put forward the new strategy: "good at keeping a low profile, never take the lead, hide our brightness, and make a difference". "We will never seek hegemony; we will never take the lead". The top priority of the foreign policy was to get rid of international isolation, end the sanctions and restore relations with the Western powers. After the liberation from the Soviet yoke, a strategic vacuum emerged for Central and Eastern European countries for a short period. The West did not make swift response to the CEEC's aspiration to join the West world, some countries complained that newly-liberated countries became the orphans of the Europe. CEEC pursued turn-West policy, sought to gain security guarantee. Accession to NATO and EU became the top priority for most of the Central and Eastern European countries.

The second period: 1999-2008

Both China and CEEC started to find its place in international arena. In this period, China increasingly became a global power. China's accession to WTO in 2001 marked China's full integration of global economy. Shanghai Cooperation Organization was established in June 2001, it was aimed to strengthen mutual trust and good-neighborliness and friendship among member states. China established strategic partnership with Europe in 2003. For the peace and stability of Korean Peninsula, China led the stop-go Six-party talk on North Korea from August 2003 to September 2007. As a responsible power, starting from 2002, China began to send sizable peacekeeping contingents to relevant regions and countries to join the UN peacekeeping operation. Chinese Navy started its escort mission to fight Somali pirates in late 2008. As for CEE, in 1999, two events took place. NATO enlargement brought Czech Republic, Hungary and Poland into NATO and NATO

launched bombing against the Federal Republic of Yugoslavia in the pretext of humanitarian intervention because of Kosovo crisis. Unfortunately, Chinese embassy in Belgrade became the target of the bombing, as CIA asserted it identified the wrong coordinates. The bombing claimed the lives of three Chinese journalists and led to the destruction of the building of the embassy. On 1st May 2004, eight Central and Eastern European countries joined EU, their Europe dream came true; Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary, Slovenia and the Baltic states became the member states of EU. At the same year, Slovakia, Slovenia, Romania, Bulgaria, the Baltic States joined NATO. In the wake of NATO and EU enlargement, the strategic significance of the CEEC on the world stage increased dramatically. As China became a global power, its interests in the region increased substantially. President Hu's visit in June 2004 sought to build partnership with Central and Eastern European countries. China and Romania pledged to establish an "all-round friendly and cooperative partnership"; China and Hungary committed to establish "friendly and cooperative partnership". China and Poland promised to establish "friendly and cooperative partnership".

The third period: From 2009 onwards

From 2009 onwards, the relationship between China and CEEC has improved, 16+1 format ushered a new era for China-CEEC relations. The aftershock of 2008 global financial crisis was felt by China and Europe. In Europe, global financial crisis evolved into a sovereign debt crisis, while China's export sector suffered from the sagging demand in main markets. Except for Poland, most of the Central and Eastern European countries were hit hard by the global financial crisis; some countries had to seek the bailout from IMF and EU. The crisis created opportunity for China-CEEC cooperation, decision-makers considered the possibility for further enhancing bilateral relations in the context of global financial crisis. CEEC continued the trend of turning to the West, Croatia and Albania joined NATO in 2009, Croatia wrapped up the accession negotiation in late 2011. Serbia made stride in European integration, obtained candidate status of the EU in 2011. China's role in global economy has increased, it started to get involved in the global governance in G20. China-ASEAN Free Trade Area that came into effect in 2010, made China become the 3rd largest trade partner for ASEAN. Since June 2009, BRIC Summit has become the main forum for emerging economic powers. In this period, several high-ranking Chinese statesmen visited CEEC. Vice President Xi Jinping, would-be China's top leader visited Hungary, as well as Bulgaria and Romania in 2009. When Prime Minister Wen Jiabao paid an official visit to Hungary in June 2011, he sent a clear message to CEEC in his speech at the China-Central and Eastern European Countries

Economic and Trade Forum, that China is willing to develop good relations with Central and Eastern European countries. Prime Minister Wen Jiabao put forward 12 measures for promoting friendly cooperation with Central and Eastern European countries in his historic visit to Poland in April 2012. For the first time, China's policy towards CEEC emerged, as China put 16 countries from CEEC in the same category. The first China-CEEC Summit held in Warsaw did bear symbolic significance, as it brought 17 prime ministers together. After Warsaw meeting, 16+1 format has taken shape. In late 2012 and early 2013, some observers closely followed the impact of change of leadership on China's policy to CEEC, some diplomats from CEEC were wary about the possible policy reversal. After the transfer of power in leadership, the new leadership continued the main line of foreign policy of previous leadership. Premier Li Keqiang's tour in Romania in November 2013 and in Serbia in December 2014 demonstrated that there was no substantial change of China's policy towards CEEC. It was rare that Chinese premier paid official visit to CEEC in four consecutive years in the last two decades.

GENESIS OF THE 16+1 COOPERATION FRAMEWORK

China's new strategy toward CEEC has emerged in the last three years. It can be called the regional approach. The so-called regional approach to deal with Central and Eastern European countries can be regarded as a breakthrough in China's policy towards Central and Eastern European countries. China has expanded the scope of its European policy, increased its engagement with CEEC. The regional approach signaled a new way of thinking in the Chinese EU-policy.³ It was in 2011 that China started thinking about relations with Central and Eastern European countries in terms of regional approach. Therefore, the CEEC's weight in China's foreign relations has increased substantially. On June 25th, 2011, the first China-Central and Eastern Europe Business Forum was held in Budapest. Premier Wen Jiabao addressed the forum, conveyed message to CEEC that China is committed to develop good relations with CEEC. Premier Wen Jiabao addressed to the second China-Central and Eastern Europe Business Forum in Warsaw, brought forward the 12-point initiative for deepening cooperation with CEEC. Warsaw Initiative can be regarded as the new starting point for China-CEEC relations (Table 1).

---

³ Ottó Juhász, Principles and Framework for Cooperation between Central and Eastern Europe and China, paper presented to Forum on "China and Central and Eastern European Countries: Economic Cooperation and Outlook", Beijing, China, 23 May 2013.

Table 1: 12 Measures (Warsaw Initiative) put forward by Premier Wen Jiabao

1. Establishment of a secretariat for cooperation between China and Central and Eastern European countries in China's Ministry of Foreign Affairs.
2. Creation of a US\$10 billion special credit line, a certain proportion of which will be concessional loans, with a focus on cooperation projects in such areas as infrastructure, high and new technologies, and green economy.
3. Setting up an investment cooperation fund between China and Central and Eastern European countries with the goal of raising US\$500 million in the first stage.
4. Trade and investment promotion missions is going to send to Central and Eastern European countries.
5. Encouragement of Chinese enterprises to cooperate with relevant countries to establish one economic and technological zone in each country in the next five years. Encouragement of Chinese enterprises to take part in the development of existing economic and technological zones in the relevant countries.
6. Exploration of financial cooperation such as currency swap, local currency settlement for cross-border trade, and establishment of bank branches in each other's countries.
7. Establishment of an expert advisory committee on the construction of transportation network between China and Central and Eastern European countries. Exploration of the building of regional highway or railway demonstration networks through joint venture, joint contracting and other means.
8. Proposal for holding a forum on cultural cooperation between China and Central and Eastern European countries.
9. 5,000 scholarships to the 16 Central and Eastern European countries in the next five years.
10. Proposal for setting up a tourism promotion alliance between China and Central and Eastern European countries.
11. Establishment of a research fund on relations between China and Central and Eastern European countries.
12. Hosting of the first young political leaders forum of China and Central and Eastern European countries.

Source: Chinese Ministry of Foreign Affairs.

The formation of 16+1 cooperation framework is one of the most important achievements of China's diplomacy. 16+1 Cooperation Framework refers to different mechanisms and arrangements between China and 16 Central and Eastern European countries and it was formed after premier Wen Jiabao's historic visit in Poland in 2012. The forming of inter-governmental network for China-Central and Eastern Europe cooperation is one of the achievements of the China-CEE relations. On September 6th 2012, the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries was

established in China's Ministry of Foreign Affairs, deputy minister of the Ministry of Foreign Affairs served as the Secretary General. The Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries provides a useful platform to development of bilateral and multilateral relations between China and CEEC. Based on China's proposal, the 16 Central and Eastern European countries will, in the principle of voluntarism, each designate a counterpart department and a coordinator to take part in the work of the secretariat. The secretariat brought 16 national coordinators together, the first 16+1 national coordinators' meeting was held in September 2012. Since 2012, the 16+1 cooperation framework has been widely accepted in Central and Eastern European countries and the cooperation in the form of 16+1 format has moved into the fast track. In the last two years, China-CEEC summit was held on regular basis, different cooperation mechanisms have been formed or under consideration. Contrary to China's one-sided "12 measures", the Bucharest Guidelines and the Belgrade Guidelines became a joint pledge for cooperation.

The 16+1 cooperation framework emerges as time requires. In the last decade, China rediscovered CEEC while CEEC rediscovered China. The mutual rediscovery pushed forward the relations between China and CEEC.

China's rediscovery of CEEC: First of all, Central and Eastern European countries, especially the new member states of EU, can play an important role in Europe. Due to the three rounds of enlargement, 11 countries from CEE joined the European Union and the goal of the remaining five countries in the Western Balkans has been the EU accession. Secondly, Central and Eastern European countries can serve as China's bridgehead for exploration of European market. CEEC are located in the heart of Europe, their well-connected transport facilities can serve as a bridge between Eastern and Western markets. Thirdly, Central and Eastern European countries transformed their economic system to market economy, some of the countries have achieved economic success. Although CEEC suffered from the global financial crisis and euro-zone debt crisis, these countries have shown resilience, the prospect of economic development in CEEC remain bright if CEEC introduce sound economic policy.

CEEC's rediscovery of China: First, China has become an important factor of global shift of power. The political elites have noticed the shifting of global economic landscape and the role which China plays. Hungarian Prime Minister Victor Orban gave a keynote speech in Shanghai World Expo in 2010, saying that the Asian giant was at the centre of geopolitical changes taking place in the world. He pointed out "New power engines are emerging, new ideas and concepts of economic policy become dominant. Now it is perfectly clear to all of us that the world is undergoing very rapid and deep changes, and that China plays a key

role in these changes”.⁴ As former president of Poland Aleksander Kwaśniewski admitted that alike Europe, China is an important player in world politics and economy.⁵ Secondly, China has maintained a good record of economic growth, its economic clout continues to expand. Beata Stelmach, a Polish official, put this way, “China’s economic growth makes it a very attractive partner. Therefore, we must think further ahead of us the potential areas for cooperation”⁶. Some experts in CEEC think China’s huge trade surplus and foreign exchange reserve make China expand its economic presence in Europe, including CEEC. The most promising topics for discussion are the modernization of the railway, the introduction of high-speed rail, road and aviation infrastructure, energy, mining and shipbuilding. Thirdly, China should be regarded as an important economic partner for CEEC. In spite of the long distance between China and CEEC, fast-growing economy in China and the large market can provide opportunity for business in CEEC. Some decisions-makers realized CEEC could benefit from closer economic cooperation with China and potential for economic cooperation between China and CEEC should be tapped.

In the wake of EU eastern enlargement, China’s interest in CEEC has increased. Before the first round of EU enlargement, China issued its first EU Policy Paper, in which it was aimed to enlarged EU. The document mentioned the forthcoming enlargement, “In 2004, the EU will be enlarged to a total membership of 25. The new European Union would then cover much of Eastern and Western Europe with an area of four million square kilometers, a population of 450 million and a GDP of over 10 trillion US Dollars”.⁷ It means that China started to put newcomers in EU from CEE in European perspective. Relations with Central and Eastern European countries are embedded in the strategic framework of China-Europe relations. China’s foreign policies towards Europe can be categorized into different layers: the relations with European powers (Germany France and UK); the relations with EU institutions; relations with sub-regions (Southern Europe, Northern Europe and Central and Eastern Europe). 16+1 framework does give CEEC a position in China’s foreign policy.

---

⁴ “Hungarian Prime Minister Viktor Orban meets Premier Wen Jiabao and gives keynote speech on final day of Shanghai Expo 2010”, www.itnsources.com/shotlist/RTV/2010/11/01/RTV_2775010/, 12/04/2015.

⁵ “Kwaśniewski: Chiny chcą być supermocarstwem”, www.wprost.pl/ar/348550/Kwasniewski-Chiny-chca-byc-supermocarstwem/, 15/04/2015.

⁶ Think tank, Special Issue for President Komolowski’s Visit to China, Chinese Edition, 2011.

⁷ China’s EU Policy Paper (full text), http://news.xinhuanet.com/english/2003-10/13/content_1120500_1.htm, 10/03/2015.

China's rise as a powerhouse of the world economy is one of the most important factor in global power shift. Fast-pace economic growth and better-off of people's welfare can be attributed to proper economic reform strategy, sound economic policy, opening to the outside world and active participation in the process of globalization over the last three decades. China overtook Japan, became world second largest economy by nominal GDP in 2010. China is a global hub for manufacturing, and is the largest manufacturing economy in the world. The most important thing is that reform set the depressed entrepreneurial spirit free, some innovative and competitive enterprises came into being, these companies have moved up the value chain and competed with other firms in China and elsewhere around the world. China's entry into WTO at the end of 2001 is a milestone event that drives the growth of foreign trade. "go global" strategy was put forward in 2002. Chinese government encourages Chinese firms to explore global market, Eastern Europe included. In the last decade prior to China's WTO accession, China's growth in foreign trade averaged 15.5% per annum. In the next ten years from 2002 to 2011 following the accession, the average yearly growth rate increased up to 22.6%. After the global financial crisis, China's foreign trade slowed down substantially. China's imports and exports decreased by 13.9% in 2009 as China felt the pinch of the shocks from the US sub-prime crisis. As China is the world's largest exporter and second-largest importer, China becomes a trading power. In 2012, China has surpassed the US as the biggest trading nation measured by the sum of exports and imports. US exports and imports of goods amounted to \$3.82 trillion while China's volume of exports and imports in goods reached \$3.87 trillion. According to AP report, as recently as 2006, the U.S. was the larger trading partner for 127 countries, versus just 70 for China. By 2011 the two had clearly traded places: 124 countries for China, 76 for the U.S. Although China officially has different reading about the figures, there is no doubt that China is a trading power. As China's value of exports and imports reached 4.16 trillion USD in 2013, China overtook the US, became the world's largest trader in goods for the first time. As China is fully integrated with global economy, CEEC as part of European emerging economies cannot be neglected for a long time. Global financial crisis has accelerated China's maneuver in CEEC.

Central and Eastern European countries suffering from the global financial crisis turned to China to seek economic cooperation and trade promotion. When Victor Orban came into power in 2010, Hungary introduced a policy of opening to the East, Hungary expressed its readiness to act as a long-standing economic, financial and logistic bridgehead in the South-East European region when Premier Wen visited Hungary. Some Central and Eastern European countries reiterated that they can serve as China's gateway towards the markets in EU, the world's

largest economic block. As the consequence of global financial crisis, especially the Euro-zone debt crisis, the fall of demand in the West compelled firms to look for market outside Europe, China as one of the largest emerging markets was regarded as an option. Central and Eastern European government actively sought the way to deepen economic relations. Poland launched “Go China” strategy aiming at encouraging Polish entrepreneurs to cooperate with Chinese business partners, exploring the booming Chinese market. China Investment Forum held in Czech Republic was aimed to give the boost to the economic relations between China and Czech Republic. Both political leaders and business leaders demonstrate the willingness to develop economic and trade relations in the last three years. The window of opportunity has opened.

CHARACTERISTICS OF THE 16+1 COOPERATION FRAMEWORK

To better understand 16+1 cooperation framework, it is imperative to outline the main characteristics of the 16+1 framework. The 16+1 cooperation framework is quite special, neither group nor international organization can encapsulate its characteristics.

Equal partnership

Although China is much larger than Central and Eastern European countries in term of area, population and the size of economy, China has sought to build partnership with Central and Eastern European countries on an equal footing. 16+1 cooperation framework, in which each country is equal partner, can serve as the platform to enhance every country’s interests. The 16+1 cooperation framework as China’s brainchild is based on principle of voluntarism. While China set up the Secretariat for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries in Ministry of Foreign Affairs, for the sake of coordination, the 16 central and eastern European countries can, based on the principle of voluntarism, designate a counterpart department and a coordinator to take part in the work of the secretariat. Concerning the different mechanism of 16+1 format, each country from CEE should choose to join voluntarily. China does not impose its will on Central and Eastern European countries, Central and Eastern European countries are regarded as equal partners in the 1+16 cooperation framework.

Loose institutionalization

In the last three years, the 16+1 cooperation framework has evolved in the direction of loose institutionalizing. Institutional arrangement in different mechanism is not tight-knit, each country or entity can decide whether or not

to join the relevant mechanism for cooperation on voluntary basis. China-CEEC Summit i.e. China-CEEC Leaders Meeting at prime minister level is held yearly. China-Central and Eastern European Countries Economic and Trade Forum are held on an annual basis. Before the summit, national coordinators' meeting is held to coordinate positions and make preparation for the summit. It should be noted that the progress has been made in institutionalization of cooperation mechanisms in various areas. Usually, institutionalization in different areas takes the form of association, forum or networking which can facilitate contacts between China and CEEC. Hungary hosted China-CEEC Association of Tourism Promotion Institutions and Travel Agencies. Serbia will set up China-CEEC Federation of Transport and Infrastructure Cooperation. The executive office of China-CEEC Joint Chamber of Commerce will be stationed in Warsaw. The secretariat of China-CEEC Contact Mechanism for Investment Promotion Agencies will be established in Beijing and Warsaw. Bulgaria is going to host the China-CEEC Federation of Agricultural Cooperation. Czech Republic will host China-CEEC Federation of Heads of Local Governments. Romania made the initiative to set up China-CEEC Centre for Dialogue and Cooperation on Energy Projects. Belgrade Guideline demonstrated support for establishment of China-CEEC Federation of Logistics Cooperation and China-CEEC Think Tanks Exchange and Cooperation Centre.

Table 2: Cooperation mechanisms between China and CEEC

Mechanism	Host country (entity)	Status
China-CEEC Association of Tourism Promotion Institutions and Travel Agencies	Hungary	established
China-CEEC Higher Education Institutes Consortium	Rotating (higher education institute)	established
Secretariat of China-CEEC Contact Mechanism for Investment Promotion Agencies	Poland and China	established
China-CEEC Joint Chamber of Commerce	Poland (Executive Office) China (Secretariat)	established
China-CEEC Federation of Transport and Infrastructure Cooperation	Serbia	In the pipeline
China-CEEC Federation of Agricultural Cooperation	Bulgaria	In the pipeline
China-CEEC Federation of Heads of Local Governments	Czech Republic	In the pipeline
China-CEEC Federation of Logistics Cooperation	Not available	Under consideration
China-CEEC Think Tanks Exchange and Cooperation Centre	China	In the pipeline

Comprehensiveness of cooperation

16+1 cooperative framework covers different fields from political dialogue, economic cooperation, to people-to-people exchanges. If we take stock of the areas of cooperation between China and CEEC, it can be said the areas of cooperation are quite comprehensive. The priority of the cooperation is given to connectivity, trade and investment, financial cooperation, cooperation in sciences and technology, people-to-people and cultural exchanges.

In the area of political dialogue, 16+1 framework serves as a platform between China and CEEC. In the past, high-level visits between China and CEEC were not frequent, Central and Eastern European countries were not in the favorite list for high-level visit in China. Premier Wen's visit in Poland was Chinese premier's first visit in 25 years, it means that no Chinese premier paid a visit to Poland in one quarter of century. When 16+1 framework emerged, China-CEEC Summit provided an opportunity for high-level political dialogue at prime minister level.

Connectivity is the common concern for both China and CEEC. Cooperation in connectivity has borne fruits. China signed cooperation agreement on the railway connecting Belgrade and Budapest with Hungary and Serbia. China's initiative to build a China-Europe land-sea express line based on the Budapest-Belgrade Railway and the Greek port of Piraeus to enhance regional connectivity was well received by relevant parties among CEEC.

Trade and investment is high agenda in 16+1 framework. Last decade has seen rapid growth of trade between China and Central and Eastern Europe. The trade volume between China and CEEC in 2014 reached 60.2 billion USD, which is five times more than the trade volume in 2004. During Bucharest Meeting, China and CEEC set the goal of doubling trade volume over the next five years. There are some visible investment cases in CEEC, for example, Wanhua Industrial Group acquired full control over Hungarian chemicals company BorsodChem in the transaction of 1.69 billion U.S. dollars in February 2011. LiuGong Machinery Corp. finalized its agreement to acquire Poland's Huta Stalowa Wola (HSW S.A.) and its distribution subsidiary Dressta Co, Ltd in January 2012. China Railway Signal & Communication Corporation has signed a deal to buy a majority stake of 51 percent in the Inekon Group from its founder Josef Hušek. Inekon, a Czech tram producer, will thus receive a marked financial boost and a strong foothold in the Chinese market. Rizhao Jin He Biochemical Group (RZBC) announced in Budapest in 2014 that it had chosen Borsod County in Hungary as the site of a new citric acid factory, with sales planned for the European market. China's loan reached to Macedonia, Serbia and Montenegro. From 12 measures to Bucharest Guideline and Belgrade Guideline, trade and

investment has been high on agenda. Belgrade summit decided to hold the China-CEEC Ministerial Meeting on Promoting Trade and Economic Cooperation once every two years. Several measures to enhance the trade and investment have been taken in the 16+1 framework.

Multi-functional arrangement

Despite 16+1 framework was a Chinese initiative, it has become common enterprises between China and CEEC. The 16+1 framework has multiple functions. On the one hand, 16+1 framework serves as the instrument for strengthening bilateral relations between China and CEEC, on the other hand, 16+1 framework can contribute to the development of China-Europe relations. As the Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries pointed out “China-CEEC cooperation has provided new driving force to China-CEEC traditional friendship, built a new platform for mutually beneficial cooperation and served as a new engine for deepening China-Europe relations for mutual benefit and win-win cooperation”.⁸ When the 16+1 framework took shape in 2012, some misgivings were voiced by some officials from EU and some member states. Some observers even mentioned China’s tactics of “divide and rule” in its policy towards Europe. Even the press, communicating the first China-CEEC summit, mentioned that China-CEEC relationship is an important part of China-EU relations as a whole. With the passage of time, it will become evident that 16+1 framework does not pose any threats to China-EU relations. China responded with action to EU’s concern over China’s policy. As Polish scholar noticed, China modified its approach, consulting the European Commission and CEE about its proposals in advance, during the second summit held in Bucharest.⁹ Bucharest guideline stressed that “China-CEEC cooperation is in concord with China-EU comprehensive strategic partnership”.¹⁰ As former Albanian President Rexhep Meidani made comment on the new institutionalized cooperation format, “Central and Eastern Europe’s cooperation with China doesn’t undermine EU policy, on the contrary. Some concerns raised from the bureaucracy of Brussels are without sense. Apart from

---

⁸ “The Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, www.china-ceec.org/151/2015/01/07/41s5476.htm, 24/03/2015.

⁹ Justyna Szczudlik-Tatar, “China and the CEE Look for New Development Opportunities”, *PISM Bulletin*, No. 134 (729), 12 December 2014.

¹⁰ “The Bucharest Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries”, <http://gov.ro/en/news/the-bucharest-guidelines-for-cooperation-between-china-and-central-and-eastern-european-countries>, 15/04/2015.

EU-China policy, which is a general framework for all 28 states, in fact each EU member pursues its own bilateral policies towards China. Similarly, the eleven CEE countries members of EU or five potential candidates are also eager to use China's rising interest in the CEE region".¹¹ Although 16+1 framework is a Chinese initiative, it does get the active response from CEEC. In the last couple of years, the political will of the cooperation through 16+1 framework has increased. As Mr. Sikorski pointed out "the more ties there is between our region and China, the better it is for the EU-Chinese relationship".¹²

Well-planned framework

The institutionalized framework of 16+1 has become goal-oriented practice. In the last three years, the 16+1 initiative has been transformed into institutionalized framework for cooperation between China and CEEC. In spite of the informal nature of the framework, the 16+1 framework is well planned. From the second summit on, 16+1 framework has resulted in the formulation of guidelines for cooperation. The Bucharest Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries and Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries were passed by the heads of government of China and Central and Eastern European Countries in 2013 and 2014 respectively. The Belgrade Guidelines even attached an annex containing the information about implementation of the measures of the Bucharest Guideline. If we observe the evolution of 16+1 framework, usually current summit reviews the progress made in previous year and works out plan for the next year. Whether the guidelines on a yearly base will become custom in the future remains unknown. It was stated in Belgrade Guidelines that formulation of medium-term agenda for cooperation between China and Central and Eastern European Countries will start in 2015.

THE PROSPECT OF THE 16+1 COOPERATION FRAMEWORK

The 16+1 cooperation framework is a real novelty in international relations. The emergence of 16+1 framework arises from both common political will to

---

¹¹ "Remarks by Mr Rexhep Meidani, Former President of Albania", Report on the 2nd High Level Symposium of Think Tanks of the People's Republic of China and Central and Eastern European Countries, Bled, Slovenia, 2–3 September 2014.

¹² Draft speech of Minister Radosław Sikorski at the opening of the conference "China-Europe: New Approach for a New Time", China V4 think-tank round table, Beijing, 13 September 2012, www.msz.gov.pl/resource/5f52157d-4300-4661-9078-e588ab7201fb:JCR, 20/04/2015.

cooperation and mutual demand for closer economic links. The 16+1 framework has to face the following challenges.

*How to deal with the relationship between the 16+1 framework
and China-EU relations?*

From China's official foreign policy discourse, China-CEE relations are the component part of China-EU relations; China-CEE relations are the new sources of growth of China-EU relations; China-CEE relations are the new important engines of China-EU relations. China-EU partnerships for peace, growth, reform and civilization is the guideline of China-CEE cooperation. An EU official stated that transparency and abiding by EU competences and rules, are key to making the 16+1 Cooperation Framework a sustainable success under the umbrella of the EU-China strategic partnership and the EU-China 2020 agenda.

EU-China 2020 agenda¹³

China emphasizes 16+1 framework contributes to the balanced development of member state of EU, benefits the European integration, cooperation will be carried out in the framework of EU standards and regulations. Although doubts from EU and some old member states are not as so strong as in the first summit, it is hard to fully dispel the doubts. The 16+1 framework has to match the words with action to show the 16+1 framework is compatible with China-EU relations.

*How to deal with different demand of cooperation coming
from different countries?*

In the 16+1 framework, China faces with 16 Central and Eastern European countries. Central and Eastern Europe is not a homogeneous region, among 16 countries, 11 countries are member-states of EU, five countries in the West Balkans are outside EU, still knocking on the door of EU. The regulatory framework of the member states of EU is different from non-member states, therefore, China's cooperation with CEEC confronts with different standards and regulations. Taking into account the differences in area, population, industries, development level and competitiveness in various sectors, the demand of cooperation from 16 countries can be quite different. China should make full use of the 16+1 framework, objectively evaluate the demands of cooperation from

---

¹³ "Remarks by Mr George Cunningham", Report on the 2nd High Level Symposium of Think Tanks of the People's Republic of China And Central and Eastern European Countries, op. cit.

different countries, and seek win-win cooperation through joint projects in different areas.

How to realize de-ideologization of state-to-state relations?

What drives the 16+1 cooperation framework is national interests rather than common ideology. In terms of ideology, China is different from CEEC. China does not intervene into the internal affairs of CEEC, nor does it get involved in the disputes among CEEC. Ideological barriers still exist. If the issues of ideology are not handled properly, it will have an adverse impact on bilateral relations. Some scholars from CEEC emphasized CEEC should treat China as a state with different value system, as well as a unique development model, strengthen the relations with China. After the Xi-Li tandem came into power, China's policy to CEEC has maintained continuity, the 16+1 framework has become institutionalized. For CEEC, theoretically, foreign policy is subject to changes because of political cycle based on general election. Consensus building over the 16+1 framework in the mainstream political parties is crucial for the long-term cooperation between China and CEEC.

How to define the role of different actors in the 16+1 framework?

In the 16+1 framework, there are different actors. First, 16 CEEC should play their part in the 16+1 framework. It should be noted that several CEEC are eager to host the different mechanism under the 16+1 format. Second, local governments should play a constructive role in the framework. The central governments should provide appropriate conditions for the local governments. Third, the government and enterprises should have some kind of division of labour. From state perspective, China and CEEC have strong political will to strengthen bilateral economic cooperation, the governments could guide enterprises to learn about each other's market, to help enterprises to enter the market, but the governments cannot replace enterprises in business decision making. Entrepreneurs need time to understand the market, find out reliable business partners, and look for the right project. Political decisions from governments are much faster than corporate investment decisions, so we need to be patient with the pace of economic cooperation. The globalization of Chinese enterprises is still in the initial stages, most companies lack the understanding of the European market, especially market in CEEC, and experience in doing business overseas. To some extent, this also restricts the process of Chinese enterprises going globally. CEEC should encourage their enterprises to explore Chinese market in order to benefit from China's booming market.

The annual Heads of governments meeting is going to be held in Beijing in 2014. The Beijing Summit will give a boost to the 16+1 cooperation framework. Both China and CEEC should make joint efforts to make the 16+1 cooperation framework to work in order to bring benefits to people in China and CEEC.

Kong TIANPING

OKVIR ZA SARADNJU „16+1”: NASTANAK, OBELEŽJA I PERSPEKTIVA

APSTRAKT

Rad analizira različite faze u razvoju odnosa Kine i zemalja Srednje i Istočne Evrope tokom poslednjih 25 godina, sa težištem na novoj strategiji Kine usmerenoj na ovaj deo evropskog kontinenta. Autor zastupa tezu da se primena tzv. regionalnog pristupa u vidu jačanja odnosa sa zemljama Srednje i Istočne Evrope može smatrati probom kineske spoljne politike u ovom delu sveta. Okvir za saradnju „16+1” je uobličavan tokom prethodne tri godine i može se reći da, onoliko koliko je Kina ponovo otkrila zemlje Srednje i Istočne Evrope, toliko su i ove zemlje ponovo otkrile jednu novu i različitu Kinu, te je došlo do međusobnog zbližavanja uslovljenog zajedničkim interesima. Autor ocenjuje da Okvir za saradnju „16+1” ne predstavlja niti grupu ni klasičnu međunarodnu organizaciju zbog osnovnih obeležja, poput labave institucionalizacije, partnerstva zasnovanog na jednakosti, sveobuhvatnosti saradnje i višefunkcionalnom aranžmanu. Autor u zaključku naglašava da, iako je kao novina u međunarodnim odnosima suočen sa više izazova, Okvir za saradnju „16+1” ima dobrih izgleda za budućnost jer je zasnovan na postojanju uzajamne političke volje za saradnjom i zajedničkih zahteva za tešnjim ekonomskim povezivanjem.

Ključne reči: Kina, Srednja i Istočna Evropa, spoljna politika.

Liu ZUOKU¹

UDK: 339.9(510:4-191.2)

339.9(510:4-11)

Biblid: 0025-8555, 67(2015)

Vol. LXVII, br. 2–3, str. 184–195

Pregledni rad

april 2015.

DOI: 10.2298/MEDJP1503184Z

THE ROLE OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN THE BUILDING OF SILK ROAD ECONOMIC BELT

ABSTRACT

The author analyses how the unique market potential and geographic advantages of the Central and Eastern European countries (CEEC), the built and to be built projects, and diversified cooperation mechanisms between China and CEE laid the realistic foundation for the building of the Silk Road Economic Belt. China may have the following three choices to build the Silk Road Economic Belt: Model of “Development in Stages”, Model of “Corridor Development” and Model of “Equal Development Between the East and the West”. The three choices will have heavy influences on the functions and ways that the CEECs could play their roles. China faces with a series of challenges both domestic and international. In conclusion, the author suggests that the principle of tackling easy issues first and seeking gradual improvement should be pursued. While stepping up its strategic layout for a transportation corridor, Chinese Government should fully respect the law of the market, stress the leading role of enterprises and allow key projects to be the driving force, etc.

Key words: Central and Eastern Europe, Silk Road Economic Belt, Model of “Development in Stages”, Model of “Corridor Development”, Model of “Equal Development Between the East and the West”, ASEM mechanism.

On 7 September 2013, Chinese President Xi Jinping delivered a keynote speech in Kazakhstan titled “Promote Friendship Between Our People and Work Together to Build a Bright Future”, in which he proposed jointly

---

¹ The author is Associate Professor and Deputy Head of the Department of Central and Eastern European Studies, Institute of European Studies, Chinese Academy of Social Sciences, Beijing. E-mail: liuzk@cass.org.cn.

This paper is funded by the 2014 National Social Science Fund Project “The Role and Risk Assessment of Central and Eastern European Countries in the Construction of Silk Road Economic Belt”, hosted by the author (Project Grant No. 14BGJ013).

creating a “Silk Road Economic Belt”.² The Silk Road Economic Belt — which encompasses political, economic, trade and cultural elements — calls for enhanced communication in five areas: policy coordination, road connectivity, unimpeded trade, money circulation and mutual understanding between the various people. As a component of China’s strategy of expanding its opening-up westward, the development of such a Silk Road Economic Belt would provide China and other countries involved with greater regional cooperation opportunities.

Central and Eastern Europe countries (CEEC) not only form a cooperative market, they also play a role in linking the European and Asian markets and help promote cooperation between the European Union (EU) and China. Rapidly growing cooperation between China and Central and Eastern Europe is expected to facilitate the construction of a Silk Road Economic Belt. A detailed and objective assessment of the role Central and Eastern Europe will play in facilitating the construction of a Silk Road Economic Belt between China and Europe, is of realistic significance.

FEASIBILITY OF CENTRAL EASTERN EUROPE’S INVOLVEMENT

China and many CEEC were already conducting cooperation in various fields, which has laid a realistic and practical foundation for the construction of a Silk Road Economic Belt. CEEC would benefit economically from a Silk Road Economic Belt if they would tap their market potential and geographic advantages.

Market Potential and Geographic Advantages

The CEE economies are representative of transitional economies and have diverse economic development modes. The countries are making the transition from being emerging economies to developed economies, and will thus benefit from financing from China, which in turn constitutes a testing ground for Chinese enterprises looking to invest in the European Union. Enjoying relatively good investment conditions such as cheap and abundant labor, the CEE economies can help China access the the EU market and EU technology more easily. Because of this, the Chinese investments in the region have increased in recent years with multi-tiered cooperation and exchanges taking shape, that will pave the way for a Silk Road Economic Belt stretching to the EU.

---

² “Promote Friendship Between Our People and Work Together to Build a Bright Future”, Speech by Xi Jinping President of the People’s Republic of China at Nazarbayev University, Astana, 7 September 2013, Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/t1078088.shtml, 06/04/2015.

The majority of CEEC enjoy good relations with China, with neither salient historical conflicts nor outstanding issues left over from history. So, the construction of a Silk Road Economic Belt led by China is less likely to meet obvious strategic resistance. Most CEEC are not only friendly with China; they are also keen to seize the opportunities offered by China's development. They constitute the key fulcrum for building the Silk Road Economic Belt.

1) Bilateral Cooperation Relating to Corridor Construction

At present, Eurasia boasts three finished or about-to-be-finished continental land bridges: the Siberian Continental Bridge (also known as the First Eurasian Continental Bridge), starts from Vladivostok in the eastern part of Russia and ends in Rotterdam in the Netherlands; the New Eurasian Continental Bridge (also known as the Second Eurasian Continental Bridge), begins in Lianyungang in east China's Jiangsu Province and ends in Rotterdam. It exits China via the Alatau Pass and runs through Central Asia into Russia, Poland, and Germany; the third is the Eurasian Continental Bridge that is now on the drawing board. This proposed route would start from Shenzhen in Guangdong Province and end in Europe via Myanmar, Bangladesh, India, Pakistan, Iran, Turkey and Bulgaria.

The Silk Road logistics corridor operated by China mainly uses the Second Eurasian Continental Bridge. In October 2011, the first "Chongqing-Xinjiang-Europe" international freight train made the journey from Chongqing, China, to Duisburg, Germany. In October 2012, the first "Wuhan-Xinjiang-Europe" freight train left Wuhan for Prague, the Czech Republic. In April 2013, Chengdu launched a regular rail freight service between Chengdu and Łódź (Poland) the "Chengdu-Europe Express". In July 2013, Zhengzhou began to operate freight trains between Zhengzhou and Hamburg, Germany, via the Xinjiang Uygur autonomous region. Compared with current maritime and air freight transportation, railways are more competitive for some goods — faster than maritime transportation and cheaper than air transportation. On top of that, rail transportation is conducive to changing the over-dependence of China's foreign trade on sea transportation. Therefore, creating favorable conditions for the diversification of its freight and energy transportation. The operation of these corridors is a good foundation for the construction of a Silk Road logistics corridor linking Asia and Europe.

2) Diversified Cooperative Mechanisms

Today, the mechanisms for the involvement of Central and Eastern Europe in a Silk Road Economic Belt are varied. The most important mechanisms, to be capitalized on, are the cooperative mechanisms between China and CEE countries, the cooperative mechanisms between China and the EU, and the Asia-Europe Meeting (ASEM).

Among them, as far as the construction of a Silk Road Economic Belt is concerned, the cooperative mechanisms between China and CEE countries are the key.

The “looking east” of CEEC is intensifying, and their wish to acquire more development opportunities from China is evident. CEEC have unveiled measures aimed at enhancing cooperation with China and they are conducting frequent high-ranking exchanges. Even countries which previously had problems with China, such as the Czech Republic, are showing signs of improving bilateral relations. Relations between China and CEEC are showing positive interaction, and Central and Eastern Europe is a new growth point for Sino-European cooperation.

The Silk Road Economic Belt initiative will present many opportunities for CEEC. Polish think tanks hold that the construction of a Silk Road Economic Belt based on the Eurasian Continental Bridge will boost the bilateral cooperation between China and Poland, and bring many opportunities for the country’s development. In 2012, the Polish Government launched the “Go China” project for Polish enterprises, and thereafter, launched the “Go Poland” project for Chinese enterprises with a view to pushing forward bilateral economic, trade and investment cooperation. Polish Information and Foreign Investment Agency officials said it was their wish to attract more Chinese enterprises, particularly Chongqing enterprises, to invest in Poland through the “Chongqing-Xinjiang-Europe” railway, as they want Poland to be the bridgehead for Chinese enterprises entering Europe. The railway line from Chengdu to Łódź, Poland, although not free from problems, has already blazed a trail for the bilateral cooperation. Between April 2013 and January 2014, 33 trains arrived in Łódź from Chengdu, with the value of the freight transported reaching USD 90 million.³

Hungary and Serbia have also shown great interest in joining a Silk Road Economic Belt. Although there are a number of difficulties standing in the way of a rail link between China, Hungary and Serbia, efforts are being made to support the construction of a Silk Road Economic Belt in these and other European countries.

PATHWAY CHOICE

Spanning Eurasia, the Silk Road Economic Belt would encompass quite a few countries and regions. So the choice of pathways for a modern Silk Road has a direct bearing upon the role of Central and Eastern Europe. At present, there seem to be three possible pathways:

---

³ Tomasz Jurczyk, “V4-China Trade: A Polish Perspective”, presented at the Visegrad International Conference “China-V4 Trade and Investment Cooperation: Trends and Prospects”, Bratislava, 22 April 2013.

Model of “Development in Stages”

The construction of a Silk Road Economic Belt will likely be advanced in stages, with the focus on the countries in China’s neighborhood and Central Asia in the beginning. In accordance with the stipulations of China’s 12th Five-Year Plan (2011–2015), among the four major border areas to be opened-up – the west, north, southwest, and cooperation with ASEAN – it is the westward opening-up that is necessary to construct a Silk Road Economic Belt between Asia and Europe. This requires deepening the cooperation between the Xinjiang Uygur autonomous region and Central, West and South Asia so as to expedite the construction of a logistics corridor between China and its neighboring states, and bring into play the Shanghai Cooperation Organization. With this the primary focus at present, the role of that CEE countries will be left to the next stage to clarify, i.e. when the Silk Road Economic Belt is expanded from Central Asia to Europe. The advancement of this mode is, to certain extent, contingent upon the speed with which China and its neighbors push forward regional cooperation. Consequently, what role the CEE countries will play and when they will start to play that role is still to be determined.

Model of “Corridor Development”

Taking the development of the Central Asian corridor as the key initial stage for constructing a Silk Road Economic Belt and pushing it on forward, it is essential that earnest efforts are made to build a Eurasian Silk Road logistics corridor to link up the two big markets of Asia and Europe in an effective fashion.

Chinese leaders have stated on many occasions that infrastructure is the key to the construction of a Silk Road Economic Belt, while communication is the key to making the necessary breakthroughs. At the Boao Forum for Asia, Premier Li Keqiang said that since infrastructure facilities and mutual communication constitute the prerequisites for development, countries in the region should join hands in stepping up of the development of infrastructure for rail, highway, aviation, and marine transportation.⁴

Should the three Eurasian Continental Bridges be firmly established, then the majority of CEEC will be incorporated into the construction of a Silk Road Economic Belt. It should also be noted that the CEE countries could also have a role to play in the construction of the 21st Maritime Silk Road, which China has also proposed. One

---

⁴ “Jointly Open-up New Vistas for Asia’s Development”, Speech delivered by Li Keqiang, Premier of the State Council of the People’s Republic of China at the Opening Plenary of the Boao Forum for Asia Annual Conference, *China Daily*, 10 April 2014, www.chinadaily.com.cn/business/boao2014/2014-04/10/content_17425429.htm, 06/04/2015.

of the 21st Century Maritime Silk Road routes goes from Guangdong to Greece, and reaches the heartland of Europe via the Balkan Peninsula. This route would save seven to ten days compared with the traditional silk road.

Model of “Equal Development between the East and the West”

The development of a Silk Road Economic Belt linking Asia and Europe would necessarily strengthen ties between the countries in the middle. Presently, China’s economic and trade cooperation with both ends of the Eurasian continent is flourishing.

On the Asian end, the China-ASEAN Free Trade Area was launched in 2010; China, Japan and South Korea began negotiations on FTA in November 2012; while Xinjiang and other areas are pushing for FTA agreements with Central Asian countries.

On the European end, China is showing interest in bilateral investment and FTA negotiations. To date, China has signed FTA agreements with Switzerland and Iceland and is now in talks with the EU over a bilateral investment accord. Compared to the cooperation at either end of the proposed Silk Road Economic Belt, China’s plans of building FTAs with countries such as Russia, Ukraine and Belarus are not clear. However, as the Eurasian Economic Union involving Russia, Belarus and Kazakhstan, is to be established in 2015, FTA construction and interaction along Silk Road Economic Belt should be active and brisk. Considering the growing economic and trade relations between China and Russia, it can be expected that the two countries could make breakthroughs in constructing FTA and this is worth exploring in a positive way.

To execute the model of “Equal Development between the East and the West”, Central and Eastern Europe has an important role to play. Firstly, CEE countries are located either on the periphery of the EU or in the center of the EU, some boast key ports, and others are overland hubs. CEEC serve as a gateway to Europe from Asia, which is the reason why China has to count on them to help it forge economic and trade cooperation with the whole of Europe. Second, in the course of China’s negotiations with the EU over the bilateral investment accord as well as the building of FTA, CEEC, which have open markets, are expected to be the driving force in pushing forward the talks between China and Europe. Third, Central and Eastern Europe could serve as a center for Chinese products’ upgrading and marketing. The production, distribution, marketing and branding of Chinese products could be first localized in Central and Eastern Europe before being fully Europeanized.⁵ In this

---

⁵ Liu Zuokui, “New Circumstances for China’s Investment in Central and Eastern Europe”, *China International Studies*, Vol. 37, November–December 2012.

sense, CEE markets are at the forefront of Chinese investment and construction of a China-EU FTA.

By and large, the construction of a Silk Road Economic Belt will hinge not only on the strategic planning by China and its promotion by China, but also on the prevailing international situation and the support and response of the other countries involved. The most likely possibility is that it will be a combination of many models, with its focus varying with the strategic priorities of the different parties.

CHALLENGES AHEAD

Constructing a logistics corridor, without doubt, constitutes a key stage for both China and Central and Eastern Europe. This corridor is progressing relatively smoothly, but it is not without challenges.

Domestic Factors

Due to the fast growth in trade between China and Europe in recent years, China has launched international rail links to Western Europe via Central and Eastern Europe: the Second Eurasian Continental Bridge, that links four Chinese cities with Europe via Xinjinag — Chongqing, Chengdu, Wuhan, Zhengzhou — as well as Jiangsu and Shaanxi Provinces. Of these the “Chongqing-Xinjiang-Europe” line has been operating the longest, and it has created a number of new logistics models. However, the shortage of goods on the return journeys, leads to spikes in transportation costs and there are still a number of challenges to overcome in China.

Firstly, unhealthy competition has emanated from China’s domestic logistics transportation mismanagement. To survive the competition, the various localities rely on the local governments to interfere in the market. Many provinces in central and western China have taken measures to subsidize their respective logistics corridors to Europe. Although this is understandable, the excessively low prices offered by some provinces have seriously compromised the environment for fair competition and increased the subsidy burden on local governments concerned.

Secondly, since the various provinces have failed to unite they are competing against each other on price. And, since the transportation in China has yet to be optimized to reduce the time and cost, the foreign partners have no motivation to raise their efficiency and reduce their prices. The extra costs resulting from the foreign side, however, is borne by the Chinese side.

Thirdly, there exists the phenomenon of goods transportation moving away from the law of the market. Given the growing specialization of the logistics industry, what kinds of products are transported by air, or rail or sea should be decided by

market forces. For example, cell phones, which are small in size and light in weight with high prices, are suitable for air transportation. Laptop computers, which are bigger than cell phones and weigh more, are suitable for rail transportation. Large products big with low overall prices, such as televisions, are better suited to being transported by sea.

However, some goods transportation does not observe the market rules, which results in goods accommodating logistics. As the majority of trains from Europe to China have no goods to transport on their return journeys, it is usual for the empty containers to be sent back to China via sea transportation, which is a waste of both resources and capital.

External Factors

The prominent external factors are the intensifying scramble for the Eurasian transport corridor and the dilemma of choice for China in establishing its Eurasian corridor. Given the huge potential of the Eurasian market, states and regional organizations have unveiled their own plans for constructing such a corridor, one after another. To date, the United Nations, the United States, the EU, Russia, Turkey, Kazakhstan, and Japan, among others, have all announced plans spanning Eurasia, making the contest for the Eurasian international corridor all the more fierce.

The Silk Road is the name used for the various Eurasian trade and cultural communication routes that existed for over 2,000 years. In more recent times, with the development of Eurasian maritime trade and the discovery of the Americas these routes gradually became less important. But the logistics needs of some countries have prompted initiatives for a modern Silk Road.

After the disintegration of the Soviet Union, the renaissance of the Silk Road gathered momentum. In 1998, the International Road Transport Union, put forward a plan to reopen a Silk Road. The UN then played a big role and launched the first and second projects of the Silk Road Regional Programme in 2000 and 2005. UNESCO and UNESCAP also released their own plans. In 1995, the EU, based on the UN plan, launched a plan for a transportation corridor linking Europe, the Black Sea, the Caucasus, Caspian Sea, and Central Asia, namely Traceca Plan. Research was mainly funded by the EU, with sponsors such as the European Bank for Reconstruction and Development, the World Bank, the Asian Development Bank and the Islamic Development Bank, etc. The plan skirted Russia and strengthened the connection between the EU and Central Asia.

Russia's idea for a modern Silk Road finds expression in the Eurasian Economic Union. On November 18th 2011, the presidents of Russia, Belarus and Kazakhstan signed an agreement that will bring about the establishment of the union in 2015,

stressing that communication infrastructure and a corridor for transportation convenience should be the prime targets of cooperation.

In July 2011, then Secretary of State Hillary Clinton introduced the US' "New Silk Road" plan in India while attending the Second US-India Strategic Dialogue. The US plan is a comprehensive strategy that includes Afghanistan, Central Asia and South Asia. Its implementation requires constructing a trade and energy corridor linking Europe, the Indian Subcontinent and South Asia. In so doing, the United States intends to dominate the development process of South Asia, Central Asia and even West Asia, and maintain and intensify its influence in these regions in the hope of overshadowing the influence of Russia and China. In addition, Turkey, Japan, Kazakhstan and Kyrgyzstan also raised some Silk Road construction projects.

Underlying all these different Silk Road initiatives is the geopolitical rivalry among China, the EU, Russia and the US for energy and resources. Russia and the EU are the two big players in Europe, Russia hopes to maintain its grip over the former members of the Soviet Union in a bid to control the gigantic bonanza of business opportunities generated by the Eurasian logistics corridor, while the EU harbors the ambition of reducing Russian influence and ridding the logistics corridor of Russian risks so as to ensure an easy and effective trade conduit between Europe and Asia, and explore more avenues to ensure its energy security.

Although the United States has no historical links with the Silk Road, its strategy in West Asia and Central Asia has much to do with a modern Silk Road. And, the United States has been following big corridors in the region and it is supporting the approach of the European Union. The contest between the European Union and Russia over the construction of the Eurasian corridor has brought no little amount of trouble, and China must take into account this complicated rivalry in advancing its own plan for a Silk Road Economic Belt.

China's Eurasian corridor is naturally dependent on the good momentum in Sino-Russian relations and is vulnerable to the intervention of other powers. Russia has been concerned that China's Silk Road Economic Belt will pose a threat to it, and it has been exerting pressure on China over the choice of logistics corridors. Russia wants the Silk Road Economic Belt transportation corridor to be the northern route, using its Siberian railways, while China prefers to take the shorter southern route. There have always been concerns in Russia and some European countries over China's attempts to control Central Asian energy resources, and because of this the "China Threat theory" keeps popping up.

The security situation in Eurasia is complex and the strategic and resources competition among powers is exceedingly tense. The political instabilities in region tend to have a negative impact on both the existing and proposed logistics corridors.

With the crisis in Ukraine, the United States and Russia have intensified their rivalry, which has increased the risks in this area. Affected by the Ukrainian crisis, China's plan to invest in a deep water port in Crimea has almost evaporated⁶ and the earlier Ukrainian Logistics Center project by China is in flux.⁷

As far as logistics corridors from China to Central and Eastern Europe are concerned, the various supporting infrastructure facilities in the CEEC are rather underdeveloped and they lack unified standards. Also, the double track rate and electrification of the railway lines are much lower than in developed countries. This has impeded progress in China-CEEC freight transportation, storage and handling.

POLICY RECOMMENDATIONS

To overcome all these problems, the principle of tackling easy issues first and seeking gradual improvement should be pursued. While stepping up its strategic layout for a transportation corridor, the Chinese Government should fully respect the law of the market, stress the leading role of enterprises and allow key projects to be the driving force. The emphasis should be on the avoidance of economic and political risks and on doing what can be done.

The existing mechanisms should be fully used and new communication channels tapped so as to deepen cooperation. It is important that China make a full use of the China-CEE Economic and Trade Forum as well as regular meetings between local leaders from China and CEEC in a bid to promote wide-ranging communication and multi-tiered cooperation. Multilateral communication platforms should be established to facilitate exchanges of people and investment, and to expand bilateral cooperation on various levels, including state, provincial and municipal levels, and direct and specific collaboration between industrial zones. Meanwhile, research funds should be put to good use to step up research on relevant topics.

It is also necessary to inject new life into the ASEM mechanism. The ASEM has been in operation for many years, and it can be an important cooperation platform for the Silk Road Economic Belt, as it serves as a point-to-point communication platform between China and the EU, as well as between China and

---

⁶ If the Crimean Deepwater Harbor project is constructed, the annual throughput would reach 150 million tons, which would directly shorten the transportation distance by nearly 6,000 kilometers from China to the Nordic and would greatly promote trade between China, Asian and European countries.

⁷ Richard Rousseau, "China's Growing Economic Presence in Ukraine and Belarus", *Strategic Analysis*, Vol. 36, No. 1, January 2012. This project is a landmark agreement during Yanukovich's visit to China in September 2010. The location is supposed to be in the vicinity of Boryspol airport in Kiev. If the centre is constructed, it would greatly reduce the transportation time.

CEEC. The ASEM is actually a good choice in pushing forward Silk Road Construction, as it is a diversified and flexible platform for communication.⁸

The multiple choices available for logistics corridors should be maintained so as to ensure the smoothness of trade. On the one hand, cooperation with Russia should be insisted on.

It is supposed for China to be actively involved in the layout of European infrastructure construction to strengthen the connectivity of roads. And, the railways in the CEE countries are in need of upgrading and restructuring, as well as electrification, which provides China with a good opportunity to “go abroad” and a good basis for facilitating the construction of a Silk Road Economic Belt in Central and Eastern Europe. As the rail network in Central and Eastern Europe is mainly within the framework of pan-European railways, it is essential China avoid conflicting with the EU when entering CEE countries. Extra care should be given to choice and design of projects.

Mutual benefit and win-win results should be the guiding principles, stressing the positive significance of a Silk Road Economic Belt to the two big markets of Asia and Europe. A Silk Road Economic Belt that includes China, Russia and Europe would benefit all three. China should make clear to Russia and the EU that its Silk Road is an economic concept that would be beneficial to both of them.

LITERATURE

Jurczyk, Tomasz, “V4-China Trade: A Polish Perspective”, presented at the Visegrad International Conference “China-V4 Trade and Investment Cooperation: Trends and Prospects”, Bratislava, 22 April 2013.

“Jointly Open-up New Vistas for Asia’s Development”, Speech delivered by Li Keqiang, Premier of the State Council of the People’s Republic of China at the Opening Plenary of the Boao Forum for Asia Annual Conference, *China Daily*, 10 April 2014, www.chinadaily.com.cn/business/boao2014/2014-04/10/content_17425429.htm, 06/04/2015.

“Promote Friendship Between Our People and Work Together to Build a Bright Future”, Speech by Xi Jinping President of the People’s Republic of China at Nazarbayev University, Astana, 7 September 2013, Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/t1078088.shtml, 06/04/2015.

---

⁸ If you want to see the complete analysis on this regard, please see the author’s article “Promote the ASEM to play a active role in the building of the Silk Road Economic Belt”, in *European Reference*, edited by the Institute of European Studies and Chinese Association for European Studies, No. 5, 2014.

Rousseau, Richard, “China’s Growing Economic Presence in Ukraine and Belarus”, *Strategic Analysis*, Vol. 36, No. 1, January 2012.

Zuokui, Liu, “New Circumstances for China’s Investment in Central and Eastern Europe”, *China International Studies*, Vol. 37, November–December 2012.

Zuokui, Liu, “Promote the ASEM to play a active role in the building of the Silk Road Economic Belt”, in *European Reference*, the Institute of European Studies and Chinese Association for European Studies, No. 5, 2014.

Liu ZUOKUI

ULOGA SREDNJE I ISTOČNE EVROPE U GRADNJI EKONOMSKOG POJASA PUTA SVILE

APSTRAKT

Rad analizira kako jedinstven tržišni potencijal i geografske prednosti Srednje i Istočne Evrope, izgrađeni i planirani infrastrukturni projekti i raznoliki mehanizmi saradnje između Kine i ove grupe evropskih zemalja, zajedno postavljaju realističan temelj za uspostavljanje Ekonomskog pojasa Puta svile. Kina ima tri moguća pristupa u pogledu izgradnje Ekonomskog pojasa Puta svile: model razvoja u etapama, model razvoja koridora i model jednakog razvoja Istoka i Zapada. Izbor jednog od tri navedena pristupa imaće značajnih posledica po način na koji bi zemlje Srednje i Istočne Evrope mogle da formulišu budući odnos sa Kinom. Kina se suočava sa nizom domaćih i spoljnih izazova. Zbog toga autor u zaključku preporučuje primenu pristupa u okviru kojeg bi se prvo rešavala lakša pitanja od obostranog interesa, a potom se postepeno radilo na njihovom daljem unapređenju. Autor smatra da kineska vlada u nastojanjima da ubrza osmišljavanje strateškog okvira za izgradnju transportnog koridora ka zemljama Srednje i Istočne Evrope treba da poštuje tržišne zakone, naglasi vodeću ulogu preduzeća i omogući da vodeći projekti budu osnovna pokretačka snaga čitave strategije Ekonomskog pojasa Puta svile.

Ključne reči: Srednja i Istočna Evropa, Ekonomski pojas Puta svile, Model etapnog razvoja, Model razvoja koridora, Model ravnornog razvoja Istoka i Zapada, ASEM mehanizam.

EKONOMSKI POJAS NOVOG PUTA SVILE: KINESKI PRODOR NA ZAPAD ILI ODGOVOR NA AZIJSKE IZAZOVE

APSTRAKT

Rad analizira kako kineski projekat Ekonomskog pojasa Novog puta svile može da predstavlja izazov za nedavno formiranu Evroazijsku ekonomsku uniju, sa Rusijom kao vodećom snagom, i Severnoameričku i pacifičku trgovinsku mrežu, kojom dominiraju SAD. Autorka razmatra kako preklapanje nadležnosti i uticaja ovih regionalnih ekonomskih grupacija pogađa njihovu komplementarnost i konkurentnost na svetskom tržištu i kako utiče na tok međunarodnih odnosa. Ekonomski pojas Novog puta svile je kineski projekat stvaranja jačih ekonomskih, saobraćajnih, međuljudskih i kulturnih veza između Kine i zemalja Centralne Azije, ali bez Rusije. Novi put svile obuhvatao bi dva trgovinska puta - kopneni i morski i pratio bi trasu drevnog Puta svile. Kada projekat Novog puta svile, koji povezuje tri kontinenta, bude realizovan doneće nove šanse za razvoj i novu budućnost, kako za Kinu tako i za sve države duž ovog puta, uključujući i one iz jugoistočne Evrope. Autorka zaključuje da bi Ekonomski pojas Novog puta svile mogao da ublaži sporove zapadnih i dalekoistočnih zemalja u pogledu prevlasti u Evroaziji.

Ključne reči: „Novi put svile”, Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo (TTIP), politika „16+1”, Srbija, Evroazijska ekonomska unija, Kina, Sindang, Transpacifičko partnerstvo

U septembru 2013. godine kineski predsednik Si Đinping (Xi Jinping) izneo je u Kazahstanu, tokom turneje po zemljama Centralne Azije, ideju izgradnje „Ekonomskog pojasa Novog puta svile”.² To je kineska vizija formiranja

¹ Autorka je naučni saradnik i novinar-urednik u Radio-televiziji Srbije. E-mail: jasminka2002@yahoo.com.

² Govor predsednika Kine Si Đinpinga pod nazivom „Unaprediti prijateljstvo između naroda za bolju budućnost” održan je na Univerzitetu Nazarbajev u Astani. Kineski predsednik podsetio je da je poslednjih 20 godina, stari Put svile postao ispunjen novom vitalnošću sa brzim razvojem odnosa Kine sa zemljama Azije i Evrope. Spoljnopolitički cilj Kine je da razvija prijateljsku

međuzavisne ekonomske i političke zajednice koja bi se prostirala od Istočne Azije do Zapadne Evrope, kao i stari Put svile koji je uspostavljen pre oko dve hiljade godina u vreme vladavine dinastije Han, koji je omogućavao da se roba i informacije iz tadašnjeg kineskog carstva kreću ka ostatku Azije i Evropi. Stari Put svile bio je dominantan do početka šesnaestog veka, kada su uspostavljene atlantske trgovinske rute ka američkom kontinentu. Ekonomski pojas Novog puta svile zamišljen je tako da zemlje u regionu međusobno komuniciraju i razmatraju razvojne strategije, prave planove i konsultuju se o poboljšanju putne mreže. Drugo, da bi se otvorio saobraćajni koridor od Pacifika do Baltičkog mora potrebna je postepena izgradnja puteva koji bi povezivali istočnu, zapadnu i južnu Aziju. Treće, potrebne su trgovinske olakšice što podrazumeva da sve strane treba da razmotre pitanja koja se odnose na trgovinu i investiranje. Četvrto, da bi se unapredio promet novca sve strane treba da čuvaju lokalne valute i finansijski sistem kako bi region postao ekonomski konkurentniji u svetu.³ Peto, jačanje međuljudske saradnje kroz unapređenje razumevanja i prijateljstva. Za ovaj projekat Kina je izdvojila 40 milijardi američkih dolara.

Mapu Novog puta svile objavila je maja 2014. godine kineska državna novinska agencija *Sinhua* uz feljton pod nazivom „Novi put svile, novi snovi”.⁴ To je serija članaka koja je trebalo da „podseti na istorijsko i kulturno značenje Puta svile i proširi svest o prijateljskoj politici Kine prema susednim zemljama”. Prvi članak nosio je naslov „Kako svet može da ostvari podjednaku dobit - Kina odgovara na ovo pitanje”.⁵

Ekonomski pojas Novog puta svile uključuje dva trgovinska puta - kopneni i morski. Kopneni put počinje u Sijanu (Xi'an), širi se zapadno preko Landžoua (Lanzhou) u provinciji Gansu (Gansa), Urumčija (Urumqi) i Korgasa (Korgas) u

---

saradnju sa zemljama Centralne Azije, poštujući njihov spoljno-politički izbor. Kina se nikada neće mešati u unutrašnje stvari zemalja Centralne Azije, neće tražiti liderstvo u regionalnim poslovima niti će stvarati sfere interesa, već će jačati obostranu podršku i biti iskren prijatelj. Kineski predsednik se založio za jačanje regionalne saradnje sa Šangajskom organizacijom za saradnju i Evroazijskom ekonomskom zajednicom. Navedeno prema: “Xi suggests China, C. Asia build Silk Road economic belt”, *Xinhuanet*, 7 September 2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/07/c_132700695.htm, 22/05/2014.

³ Kineska valuta, juan (renminbi, RMB) u širokoj upotrebi je u Mongoliji, Kazahstanu, Uzbekistanu, Vijetnamu i Tajlandu. Kina ne insistira da njena valuta postane primarna u zemljama duž Novog puta svile, već da domaće valute budu glavna sredstva međusobnog ekonomskog poslovanja. Juan je u 2013. godini zauzeo mesto među 10 svetskih valuta kojima se najviše trguje. SWIFT's Asia Pacific, February, 2014. Available at: www.swift.com

⁴ Shannon Tiezzi, “China's ‘New Silk Road’ Vision Revealed”, *The Diplomat*, 9 May 2014, <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/>, 11/05/2015.

⁵ Ibid.

provinciji Sindang (Xinjiang), skreće jugozapadno kroz Centralnu Aziju i Bliski istok (do severa Irana, pre nego što se uputi ka zapadu preko Iraka, Sirije i Turske). Iz Istanbula, Novi put svile prolazi ispod moreuza Bosfor novoizgrađenom železnicom „Marmarej” i severozapadnom trasom stiže u Evropu, prolazeći kroz Bugarsku, Rumuniju, Češku, do luke u Duizburgu (Nemačka) i skreće severno ka luci Rotterdam, odakle put vodi južno u Veneciju, gde se sastaje sa jednako ambicioznom morskim Novim putem svile. Ovaj kopneni pravac obuhvata transkontinentalnu železnicu Sijan-Duisburg, koja bi vreme transporta kineske robe ka Evropi smanjila sa sadašnjih 40 dana morem na 16 dana železnicom. Morski Novi put svile vodi linijom Čuandžou (Quanzhou) u provinciji Fuđijan (Fujian), Guangđžou (Guangzhou) u provinciji Guangdong (Guangdong), Bejhaj (Beihai) u provinciji Guangsi (Guangxi) i Haiku (Haikou) u provinciji Hainan (Hainan), na putu ka Malajskom prolazu.⁶ Od Kuala Lumpura Novi put svile vodi ka Kalkuti u Indiji i prolazi Indijskim okeanom do Najrobija u Keniji, odakle se upućuje na sever ka Rogu Afrike i nastavlja ka Crvenom moru i Mediteranu, sa zaustavljanjem u Atini, pre nego što se spoji sa kopnenim Novim putem svile u Veneciji.

Kopneni i morski Novi put svile zajedno će stvoriti čvrst prsten koji povezuje tri kontinenta i, prema rečima kineskog predsednika Si Đinpinga, „doneće nove šanse za razvoj i novu budućnost za Kinu i svaku zemlju duž tog puta”.⁷ Kina je predočila trgovinsku mrežu „sa obiljem robe visokog kvaliteta“, tako da ekonomski kontakti podstaknu produktivnost u svakoj zemlji duž Novog puta svile. Kao deo toga, Kina je ponovo naglasila svoju ekonomsku kompatibilnost sa ovim zemljama i ponudila im je tehnološku pomoć u ključnim industrijama. Kineska očekivanja su da kroz ekonomsku razmenu ostvari tesne kulturne i političke veze sa svakom od zemalja u regionu, što bi rezultiralo novim modelom zajednice od uzajamnog poštovanja i poverenja. Takva zajednica, sa Kinom kao vodećom snagom, koja zagovara izgradnju otvorene svetske ekonomije i međunarodnih odnosa, privlači sve veći broj zemalja.⁸

⁶ Malajskim prolazom obavlja se najveći trgovinski promet na svetu, tj. između 20 i 25 odsto celokupne svetske pomorske trgovine prolazi tim putem.

⁷ Shannon Tiezzi, “s ‘New Silk Road’ Vision Revealed”, op. cit.

⁸ Da bi zainteresovane zemlje stekle jasniju predstavu o projektu Novog puta svile, Akademija društvenih nauka Kine sa nadležnim institucijama organizovala je u junu 2014. seminar u Urumčiju, glavnom gradu provincije Sindang i glavnoj stanici starog i Novog puta svile, pod naslovom „Ekonomski pojas Novog puta svile: prilika za rad, saradnju, prosperitet i zajednički uspeh” (*The Silk Road Economic Belt: An Opportunity to Work, Share, Prosper and Succeed Together*), uz učešće predstavnika iz 23 zemlje - uglavnom naučnih radnika, univerzitetskih profesora, diplomata i novinara.

CILJEVI EKONOMSKOG POJASA NOVOG PUTA SVILE

Ublažavanje političkog nezadovoljstva lokalnog stanovništva u Sindangu

Glavni prioritet kineske vlade jeste da obezbedi ekonomski razvoj i političku stabilnost, kako u zemlji tako i u centralnoj Aziji. Kazahstan, Kirgistan i Tadžikistan graniče se sa Sindangom, severozapadnom kineskom provincijom, gde živi većinsko muslimansko stanovništvo, Ujguri, koji već dugo zahtevaju teritorijalnu nezavisnost.⁹ U poslednjih nekoliko godina, pojačani su teroristički napadi za koje kineske vlasti smatraju odgovornim separatističke organizacije Pokret za nezavisnost istočnog Turkestana (zabranjen u Kini) i Svetski Ujgurski kongres.¹⁰ Kina strahuje da bi Sindang mogao da postane kinesko Kosovo, zbog čega u Ujedinjenim nacijama snažno podržava Srbiju u očuvanju suvereniteta i teritorijalnog integriteta, nepriznavanjem jednostrano proglašene nezavisnosti Kosova i Metohije i u nastupima pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu. Kina je podržala Srbiju i u pokretanju istrage Ujedinjenih nacija o trgovini organima tokom i posle vojne intervencije NATO-a na Kosovu i Metohiji 1999. godine. U prilog dodatnog razloga moguće zabrinutosti vlasti u Pekingu zbog jačanja secesionističkih pokreta govori podatak da u Kini živi 56 priznatih etničkih manjinskih zajednica.

Kako bi sačuvala teritorijalni integritet, kineska vlada je u ovom regionu započela borbu protiv tzv. tri zla: verskog ekstremizma, separatizma i terorizma. Da bi ostvarila te ciljeve i smanjila nezadovoljstvo lokalnog muslimanskog stanovništva, Kina je promenila svoju politiku „stabilnost iznad svega”, koju je do 2010. godine primenjivala u regionu Sindanga, i uvela strategiju regionalnog ekonomskog razvoja. Deo ove strategije nalaže podsticanje izvoza robe proizvedene

---

⁹ Sindang (kin. *nova granica*) je severozapadni region koji je dinastija Han pripojila Kini pre dva milenijuma. Od 1955. godine zvanični naziv je Autonomna regija Ujgurskog naroda i prostire na oko 1.600.000 km² sa oko 21 milionom stanovnika. Stanovništvo čine 34 etničke zajednice, a većina su Ujguri turskog etničkog porekla (45%), koncentrisani u jugozapadnom delu Tarimskog basena oko grada Turpan, Han Kinezi (41%) u glavnom gradu Urumčiju, Kazasi (7%), Hui (5%) ili Kinezi muslimanske veroispovesti, Kirgizi, Mongoli, Tadžici, Rusi. Zvanični statistički podaci od 2012. pokazuju da po bogatstvu Sindang zauzima 25. mesto (poseduje rezerve nafte, gasa i zlata) od 29 kineskih oblasti i da je u grupi najmanje razvijenih.

¹⁰ Za napad automobilom bombom u centru Pekinga od oktobra 2013. kada je poginulo petoro, a povređeno oko 40 ljudi, kineski zvaničnici su optužili separatistički pokret iz Sindanga. U novembru iste godine, Ujguri su napali policijsku stanicu u okrugu Kašgar. U napadu na železničku stanicu u Kunmingu izvedenom marta 2014. poginulo je 29 osoba, a više od 130 povređeno. Zbog dela koja se povezuju sa terorizmom, sud u Sindangu je 2014. osudio 133 osobe na zatvorske kazne. Ovu odluku osudio je portparol Svetskog kongresa Ujgura u inostranstvu Dilksat Rakit, smatrajući da, osim što se presudama na javnom mestu krše prava optuženih, to dovodi do protesta i ekstremnih oblika otpora.

u Sindangu u susedne zemlje Centralne Azije. S obzirom na to da 78% izvoza ovog regiona već odlazi na pomenute zemlje, stvaranje ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućilo bi dugoročno povećanje izvoza i stabilan ekonomski razvoj ovog regiona. Kako bi se poboljšao protok robe u regionu, Kina je poslednjih nekoliko godina u infrastrukturu Sindanga investirala 91 milijardu američkih dolara (putevi, hidrocentrale, sredstva primarne industrije).¹¹ Takođe, kineska vlada ulaže u razvoj pograničnih gradova i infrastrukturu pojedinih zemalja Centralne Azije: u Kirgiziju tri milijarde dolara, Kazahstan jednu milijardu dolara i Belorusiju 3,3 milijarde dolara. Investiranjem i razvojem trgovine, vlada u Pekingu nastoji da izbegne mogući „domino efekat” u vidu preliivanja političke nestabilnosti iz susedstva u Sindang, da ekonomski i politički stabilizuje region i da uveri susede da je prijateljska zemlja, a ne pretnja.¹²

Osiguranje energetske bezbednosti Kine

U periodu od 1989-2011. godine, prosečan kineski ekonomski rast iznosio je 10% i shodno tome energetske potrebe zemlje su rasle, pa je od samodovoljnosti karakteristične za osamdesete godine prošlog veka postala zavisna od stranih energenata. Kina je početkom 2000. godine povećala uvoz energenata iz Rusije za oko 30 puta, smanjujući time zavisnost od Bliskog istoka i Subsaharske Afrike. Za to su postojala dva razloga: prvo, transport energenata iz ovih područja prolazi morskim putem koji je često meta napada pirata ili podleže administrativnim ograničenjima, drugo, oba regiona pate od hronične političke nestabilnosti, uz rizik da se smanji snabdevanje energentima ili čak potpuno obustavi. Pošto su zemlje Centralne Azije bogate energentima, Kina sada povećava uvoz iz Kazahstana i Turkmenistana i time diverzifikuje energetske tokove „strahujući od svoje energetske zavisnosti od Rusije upravo kao i Evropska unija”, uprkos sporazumu sa Rusijom o isporuci gasa potpisanom 2014. godine.¹³

¹¹ Da Kina im čime da se pohvali u oblasti Sindang, pokazuju istraživački i centri visoke tehnologije: TBEA, za proizvodnju ključnih elemenata za opremu u oblasti informacione tehnologije i solarne energije kao što su, silikonski vaferi ili silikonski kalupi, Jinfeng naučna korporacija, Ekonomska i Tehnološka razvojna zona u Urumčiju, Shaanxi automobilski proizvodi, Sany teška industrija za proizvodnju kamiona, Fabrika za proizvodnju najsavremenije poljoprivredne mehanizacije, Fabrika za proizvodnju vetrenjača, vetroparkovi, prerađivačka industrija voća u Urumčiju i poljoprivredni izložbeni park u Čangđiju. Insistira se da ekonomski razvoj bude praćen ekološkim radi izgradnje lepše Kine sa čistim nebom, zelenim površinama i vodom za buduće generacije.

¹² Kina je 2005. godine bila uzdržana tokom „tulipanske revolucije” u Kirgiziji, dok je u pobuni u Uzbekistanu iste godine podržala vladine akcije.

¹³ Camille Brugier, “China’s Way: The New Silk Road”, *Brief*, No. 14, May 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_14_New_Silk_Road.pdf, p. 3.

Stvaranje alternativnog, kopnenog puta za transport kineske robe

Novi put svile značajno bi smanjio vreme transporta kineske robe ka Evropi, koja se uglavnom doprema morskim putem preko Sueckog kanala iz Šangaja. Kopneni pravac Novog puta svile zamenjuje onaj koji prolazi kroz Rusiju na putu do Evrope i značajan je u slučaju zatvaranja morskog puta zbog sukoba. Severni železnički put između Kine i Evrope pokrenut je juna 2011. godine, kada je teretni voz sa kineskim proizvodima visoke tehnologije krenuo iz Čongkinga i za 13 dana, preko Kazahstana, Rusije, Belorusije i Poljske, stigao u nemačku rečnu luku Duisburg.

Novi put svile proteže se i do potencijalne transatlantske oblasti slobodne trgovine o čemu od juna 2013. godine pregovaraju Evropska unija i SAD. Na vrhu dnevnog reda pregovora o postizanju Sporazuma o transatlantskoj trgovini i investicionom partnerstvu (TTIP) je ukidanje carina u svim sektorima, ali i necarinskih barijera kao što su razlike u tehničkim regulativama, standardima i procedure odobravanja. Krajnji cilj potpisivanja sporazuma je otvaranje oba tržišta za usluge, investiranje i javnu nabavku, a prisustvo Kine u Evropi je istovremeno izazov i odgovornost. Izazov u pogledu konkurentnosti na evropskom i svetskom tržištu, a odgovornost u davanju šanse ekonomiji u usponu da pokaže svoje mogućnosti i doprinese sveukupnom razvoju. Dva velika projekta, Novi put svile i Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo, čiji se uticaji preklapaju, otvaraju pitanje njihove komplementarnosti ili konkurentnosti i imaće veliki značaj za buduće međunarodne odnose.

Stvaranje miroljubive klime u regionu

Novi put svile ne predstavlja samo ekonomsko-trgovinski put, već se time stvara zajednica sa „zajedničkim interesima, sudbinom i odgovornošću”. U međunarodnim odnosima može da doprinese uspostavljanju multipolarnog sveta, za šta se Kina zalaže.¹⁴

KRETANJE KINE KA ZAPADU I EVROPSKOJ UNIJI

Ekonomski pojas Novog puta svile koji doseže do Evrope mogao bi da se posmatra u tri pravca: prvi - ka sedištu Evropske unije, Briselu, i ekonomski

¹⁴ U Pekingu je obeležena šezdesetogodišnjica „Pet principa miroljubive koegzistencije”, kao podsećanje na 28. jun 1954. godine, kada su premijeri Indije i Kine, Nehru i Ču En Laj u Nju Delhiju potpisali ove principe i rešili granične sporove. Kina i Indija zatražile su da sve članice međunarodne zajednice svuda i uvek primenjuju principe međunarodne koegzistencije tzv. Pančašila sporazum (poštovanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta, odricanje od agresije, nemešanje u unutrašnje poslove drugih, jednakost i saradnja, miroljubiva koegzistencija). Poruka sa skupa bila je „globalizacija bez dominacije”.

najrazvijenijim zemljama Unije, drugi – ka državama članicama Unije iz Centralne i Istočne Evrope i treći – ka zemljama Jugoistočne Evrope koje su u procesu pridruživanja EU.

Evropska unija (odnosno tadašnja EZ) i Kina uspostavile su diplomatske odnose 1975. godine, a ekonomske odnose su zasnovale na Sporazumu o trgovini i saradnji od 1985. godine i dodatnih sedam sporazuma. Noviji odnosi Kine i Evropske unije datiraju od 2003. godine, koja je u Kini proglašena „godinom Evrope” jer je Unija zvanično postala prioritet kineske spoljne politike. Ta politika se zadržala do pojave nesuglasica 2005. godine. Prvo, Evropski savet je odbio da ukine embargo EU na uvoz oružja u Kinu, uveden 1989. godine zbog represije nad demonstrantima na trgu Tjenanmen, u čemu je Unija imala podršku SAD-a koje su smatrale da bi ukidanje embarga moglo da naruši osetljivu stratešku ravnotežu u Istočnoj Aziji. Drugo, Evropska komisija je odbila da Kini dodeli status tržišne ekonomije u Svetskoj trgovinskoj organizaciji.¹⁵

Zbog toga je Kina pažnju preusmerila na bilateralne odnose sa pojedinim državama članicama Evropske unije. Svojevrсна „renacionalizacija” kinesko-evropskih odnosa trajala je između 2005. i 2010. godine, a u međuvremenu je 2007. pokrenut ekonomski i trgovinski dijalog. Odnosi su ponovo uravnoteženi 2011. godine uspostavljenjem godišnjeg strateškog dijaloga na najvišem nivou između EU i Kine u vidu redovnih samita.¹⁶ Strateški dijalog je postao glavni forum za razmatranje pitanja od zajedničkog interesa, poput zabrane širenja nuklearnog naoružanja, stabilizacije i obnove zemalja zahvaćenih sukobima, Ukrajine, čije posledice sve više utiču na stvaranje nove strukture međunarodnih odnosa i geopolitičkog pregrupisanja u svetu. Na Šesnaestom samitu EU–Kina održanom novembra 2013. godine najavljen je početak pregovora o potpisivanju Sporazuma o investiranju, radi podsticanja investicija koje zaostaju za rastućom trgovinom i rešavanja pristupa tržištu, posebno kineskom. Prva runda pregovora održana je u Pekingu tokom januara 2014. godine. Postizanjem ovog sporazuma otvorio bi se put za razgovore o stvaranju zone slobodne trgovine između Evropske unije i Kine.

Evropska unija je najveći trgovinski partner Kine, dok je Kina drugi trgovinski partner Unije, posle SAD-a. Obim trgovinske razmene EU i Kine naglo je povećan poslednjih godina i u 2013. godini iznosio je 560 milijardi evra. Evropska unija iz Kine uglavnom uvozi industrijsku i potrošnu robu, mašine i opremu, odeću i obuću,

¹⁵ Evropska unija je 2005. godine tražila načine da ograniči uvoz kineskog tekstila, a odnose su narušavali i trgovinski sporovi oko čelika, vina, solarnih panela. “Arhiva vesti”, mart–april 2005, Evropski pokret u Srbiji, www.emins.org/sr/press/arhiva-vesti/2005/2005-03.pdf.

¹⁶ Više u: Nicola Casarini, “Xi Jinping and the EU”, *Alert*, No. 22, April 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_22_China-EU.pdf.

nameštaj, lampe i igračke. Evropska unija u Kinu izvozi mašine i opremu, motorna vozila, avione i hemijske proizvode. Bilateralna trgovina u uslugama, međutim, čini jednu desetinu ukupne robne trgovine, dok izvoz EU u uslugama iznosi samo jednu petinu vrednosti izvezene robe. Evropska unija beleži značajan trgovinski deficit sa Kinom, što je delom posledica globalnog trenda i kretanja finansija na azijskom tržištu, ali i postojećih barijera u pristupu kineskom tržištu. Na Kinu odlazi 2–3% ukupnih investicija Unije u inostranstvu. Kina je u 2012. godini usmerila 2,2% ukupnog priliva direktnih stranih ulaganja u Uniju, koja su u stalnom porastu.¹⁷ Kineske strane direktne investicije u Evropi usmerene su na istraživanje novih tržišta, poboljšanje efikasnosti prekograničnih operacija, kupovinu strateške aktive, posebno tehnologije i *know-how*, te izgradnju lokalne trgovinske infrastrukture. Na primer, COSCO kao najveća kineska brodska kompanija investirala je u evropske luke Pirej, Napulj i Antwerpen. COSCO je sa grčkom lukom Pirej 2008. potpisala je sporazum o koncesiji na 35 godina za istovar kineske robe i njihovu dalju distribuciju na evropskom tržištu. Kina koja već ima dva mola u luci, spremna je da preuzme većinske akcije u luci Pirej. Takođe, Kina i Grčka su juna 2014. godine potpisale 19 sporazuma o trgovini i investiranju u vrednosti od pet do sedam milijardi američkih dolara u oblasti brodogradnje, energetike i nekretnina. Za Grčku je ovo, s jedne strane, prilika da privlačenjem stranih investicija smanji nacionalni dug i visoku stopu nezaposlenosti, a s druge strane, mogućnost da postane kineski ulaz u Evropu na morskom Novom putu svile i početna stanica evropskog trgovinskog koridora.

Tabela 1: Obim trgovinske razmene EU i Kine u 2014. (u mlrd. evra)

UVOZ	302,6
Udeo u ukupnom uvozu EU (%)	18
IZVOZ	164,7
Udeo u ukupnom izvozu EU (%)	9,7
SALDO	-137,8

Izvor: "European Union trade in the World", European Commission, June 2015, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122532.pdf.

Tokom prve posete predsednika Si Đinpinga EU (mart 2014), on je obišao nekoliko evropskih zemalja - Holandiju, Francusku, Nemačku, Belgiju. Sa Francuskom su potpisani brojni sporazumi vredni 18 milijardi dolara u oblasti avio-

¹⁷ "Fact Sheets: Facts and Figures on EU-China trade", March 2014, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144591.pdf.

industrije (kupovina 70 aviona “Airbus”), auto-industrije, nuklerane energije i energetskog sektora, dok je vrednost potpisanih sporazuma sa Nemačkom 20 milijardi dolara. Istovremeno, kineska Agencija za planiranje izdala je vodič za kineske investitore zainteresovane za izgradnju infrastrukturnih projekata u Velikoj Britaniji. Međutim, najveće države članice EU nisu i jedine zainteresovane za kineske investicije, a da bi se izbeglo njihovo međusobno takmičenje i podrivanje u trci za kineskim investicijama, potreban je sveobuhvatan okvirni sporazum na nivou EU koji bi regulisao buduće trgovinsko i investiciono partnerstvo sa Kinom, “čime bi se poslala poruka bar o evropskoj koordinaciji, ako ne jedinstvu”.¹⁸ Sporazum o investicionom partnerstvu o kome se pregovara, mogao bi da bude takav okvir.

Politika „16+1”: saradnja Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope

Kineski prodor na Zapad obuhvata i saradnju sa zemljama Centralne i Istočne Evrope u vidu politike „16+1”, odnosno održavanja godišnjih samita predstavnika Kine i Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Hrvatske, Češke, Estonije, Mađarske, Letonije, Litvanije, Makedonije, Crne Gore, Poljske, Rumunije, Srbije, Slovačke i Slovenije. Saradnja sa ovim zemljama, za Kinu ipak predstavlja „dopunu” saradnje sa Evropskom unijom, a ne njeno narušavanje. Shodno tome, Kina i Unije su se dogovorile da svi ekonomski potezi budu u skladu sa komunitarnim regulativama.

Na prvom samitu Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održanom aprila 2012. godine u Varšavi, tadašnji kineski premijer Ven Đabao (*Wen Jiabao*) najavio je niz projekata za podsticanje saradnje u okviru inicijative od „12 tačaka”. Osim kreditne linije od deset milijardi američkih dolara za projekte namenjene razvoju infrastrukture, visoke tehnologije i zelene ekonomije, najavljeno je osnivanje fonda za ulaganja i saradnju Kine i Evrope radi prikupljanja 500 miliona dolara pomoći. Predviđene su i druge mere jačanja saradnje, kao što su podrška istraživačkim projektima, stipendiranje, kulturna razmena, unapređenje turizma, privatne investicije. Nekoliko meseci posle samita u Varšavi, formiran je sekretarijat za saradnju ovog regiona i Kine sa sedištem u Pekingu.

Na drugom samitu Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održanom novembra 2013. u Bukureštu, Kina je ponudila zemljama Centralne i Istočne Evrope veći obim investiranja i trgovine, razvoj infrastrukture, istovremeno i povećanu saradnju u oblasti nauke, tehnologije i razmene stručnjaka. Godina 2014. proglašena je godinom unapređenja investiranja i poslovanja između Kine i zemalja Centralne

---

¹⁸ Nicola Casarini, “Xi Jinping and the EU”, op. cit.

i Istočne Evrope. Kineski premijer Li Kečijang (Li Keqiang) izjavio je na samitu u Bukureštu da će Kina insistirati na dvostrukom povećanju trgovine sa zemljama regiona do 2018. godine. Obim trgovinske razmene ovih zemalja sa Kinom povećan je sa 3 milijarde dolara u 2000. godini, na 52 milijarde dolara u 2013. godini. Cilj Kine je da u narednih pet godina međusobna trgovinska razmena dosegne vrednost od preko 120 milijardi dolara. Kako bi se ovaj cilj postigao Kina planira da investira u velike infrastrukturne projekte, poput izgradnje brze željeznice između Budimpešte i Beograda, hidrocentrala i nuklearnih centrala, čime se otvara i tržište za kineske građevinske firme. Kina u Srbiji već ulaže u energetiku, puteve, mostove i auto-industriju, kao deo Strateškog partnerstva koje su dve zemlje uspostavile 2009. godine.¹⁹ Takođe, Kina je spremna da primi stručnjake u oblasti poljoprivrede i prerade mesa, npr. iz Rumunije, kako bi sebi omogućila prehrambenu bezbednost.²⁰

Treći samit Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope održan je decembra 2014. godine u Beogradu, kada je potpisan Ugovor o izgradnji pruge Budimpešta-Beograd. Postoji mogućnost da se ova željeznica produži do grčke trgovinske luke Soluna.

Kineske investicije zemljama ovog regiona donose finansijski podsticaj koji je posebno značajan u periodu ekonomske i krize evrozone. Međutim, za Evropsku Uniju to predstavlja način da se međusobno podele njene države članice. Kineska trgovinska saradnja sa Jugoistočnom Evropom u početku je bila usmerena na zemlje sa najvećim tržištima u regionu, što se podudaralo sa njihovim članstvom u Uniji (Rumunija, Bugarska, Hrvatska) ili drugim zemljama koje su u procesu pridruživanja (Srbija i Crna Gora), tako da, na izvestan način Jugoistočna Evropa, može da bude oblast konkurencije između EU i Kine i njihovih saveznika.

Ipak, kineska politika „16+1” može se posmatrati kao novi pristup zemljama Centralne i Istočne Evrope u okviru projekta stvaranja ekonomskog pojasa Novog puta svile.²¹ Ukoliko se nastavi recesija u evrozoni, države članice Evropske unije

¹⁹ U 2013. godini vrednost izvoza Srbije u Kinu iznosila je 9,2 miliona dolara, dok je u istom periodu vrednost uvoza Srbije iz Kine iznosila 1,6 milijardi dolara. Najzastupljeniji proizvodi u izvozu na kinesko tržište bili su pluta i drvo, pogonske mašine i uređaji, plastične materije u primarnim oblicima. Srbija je iz Kine najviše uvozila kancelarijske mašine, odeću, električne mašine. Navedeno prema: „Privredna saradnja: Srbija i Kina”, Privredna komora Srbije, www.pks.rs/MSaradnja.aspx?id=73&p=1&pp=2&, 06/05/2015.

²⁰ Shannon Tiezzi, “China ‘Marches West’ — To Europe”, *The Diplomat*, 27 November 2013, <http://thediplomat.com/2013/11/china-marches-west-to-europe/>, 08/05/2015.

²¹ Kina je bila usmerena na tzv. *green-field* investicije u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Najveći kineski grad na Balkanu otvoren je 2011. u Afumatu pored Bukurešta, gde se u oko 1240 prodavnica na 40 hektara prodaje kineska roba. „Kineski trgovinski centar Zmaj” u Beogradu i „Kineski Centar” u Zagrebu otvoreni su 2010. Kineski automobilski gigant *Dongfeng* potpisao je 2009. sporazum

verovatno će biti naklonjenije ekonomskoj saradnji sa Kinom, dok bi za zemlje izvan Unije kinesko prisustvo moglo da bude alternativa pridruživanju EU. I Turska bi, kako je u januaru 2013. godine izjavio tadašnji premijer, a danas predsednik Redžep Tajip Erdogan (Recep Tayyip Erdoğan), ukoliko postane članica Šangajske organizacije za saradnju, mogla da odustane od članstva u Evropskoj uniji.

Kineski put ka Zapadu ambiciozniji je nego što se prvobitno mislilo. Pokazalo se da razvijeni ekonomski odnosi često deluju podsticajno na kineske partnere u pružanju političke podrške Kini u međunarodnim institucijama, kao što su Ujedinjene nacije.²²

MOGUĆI OGRANIČAVAJUĆI FAKTORI ZA STVARANJE EKONOMSKOG POJASA NOVOG PUTA SVILE

Projekat stvaranja ekonomskog pojasa Novog puta svile deo je kontinuiranih napora Kine da se pozicionira na globalnom nivou i da zadrži stabilne ekonomske i političke odnose sa susednim zemljama. U tom cilju posle samita sa Evropskom unijom održanom 2013. godine kome je prisustvovao i kineski premijer, održan je i samit sa zemljama Centralne i Istočne Evrope, a potom je usledio sastanak Šangajske organizacije za saradnju, koju čine Kina, Rusija i zemlje Centralne Azije. Ipak, ostaju pitanja agende ovog projekta, detaljnijih informacija i koliko će ga postojeći bilateralni sporazumi ograničavati ili mu pomagati, poput sporazuma između Kine i Rusije, i Kine i regionalnih grupacija EU i ASEAN-a, ili drugih ekonomskih saveza, Transatlantskog trgovinskog i investicionog partnerstva o kome EU i SAD pregovaraju, ili Transpaciškog partnerstva. Postoji i mogućnost velikog projekta poput regionalne zone slobodne trgovine, koja bi obuhvatila sve zemlje Novog puta svile, što je najavio predsednik Si Đinping. Da li Kina želi da postane spona koja će sve povezati ili će doći do nesporazuma zbog suprotstavljenosti interesa Rusije i Evropske unije?²³

---

sa FAP-om za sklapanje vozila u Srbiji. Kineski proizvođač automobila *Great Wall Motor Co* i bugarska kompanija *Litex Motors* počeli su proizvodnju automobila 2011. Navedeno prema: Loïc Poulain, “China’s New Balkan Strategy”, *Central European Watch*, Vol. 1, No. 2, August 2011, http://csis.org/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf.

²² Vlada Srbije usvojila je odluku da se ne pridružuje inicijativama u kojima se Kina kritikuje na međunarodnim forumima, tako da je Srbija bila među 19 zemalja koje su 2010. godine bojkotovale ceremoniju dodele Nobelove nagrade Liju Sjaobou za njegovu borbu za osnovna ljudska prava u Kini, uprkos kritikama koje je EU uputila Srbiji tim povodom. Zvanično obrazloženje Srbije bilo je da je Kina ključni politički faktor u svetu i da je pružila bezuslovnu podršku Srbiji u pogledu Kosova i Metohije.

²³ Lauren Dickey, “China Takes Steps Toward Realizing Silk Road Ambitions”, *China Brief*, Vol. 14, Issue 11, June 2014, www.jamestown.org/uploads/media/China_Brief_Vol_14_Issue_11_.pdf, pp. 3–4.

*Rusija izvan Puta svile, u Evroazijskoj ekonomskoj uniji,
sa Kinom u Šangajskoj organizaciji za saradnju*

Rusija je izvan ekonomskog pojasa Novog Puta svile, mada njegov kopneni deo omogućava Kini da bude u direktnom kontaktu sa zemljama koje su dugo bile u tzv. zoni ruskog/sovjetskog uticaja. Uprkos tome, za sada ni kineska ni ruska strana ne dovode u pitanje zajedničku saradnju, niti smatraju da postoji rivalitet između kineskog projekta Novog puta svile i Evroazijske ekonomske unije čiji je stub Rusija sa Belorusijom, Kazahstanom, Jermenijom i Kirgizijom. Ove zemlje pripremaju sporazum o trgovinsko-privrednoj saradnji sa Kinom, koji bi trebalo da bude dogovoren do kraja 2015. godine. To bi im omogućilo da u okviru projekta Ekonomskog pojasa Novog puta svile dobiju investicije od kineskih banaka.

Obim trgovinske razmene između Rusije i Kine porastao je za 17% u 2013. godini i dostigao je 88, 8 milijardi dolara, tako da je Kina postala najveći trgovinski partner Rusije.²⁴ Kina u Rusiju najviše izvozi mašine, elektonsku opremu, odeću, obuću, vozila, dok Rusija u Kinu izvozi naftu, drvo, rude, ribu, nikl, đubrivo.

Istovremeno, Rusija je uspela da institucionalizuje ekonomske veze sa zemljama bivšeg SSSR-a, najpre formiranjem Carinske unije sa Belorusijom i Kazahstanom (2010), koja je 1. januara 2015. godine prerasla u Evroazijsku ekonomsku uniju (EEU), shodno Sporazumu koji su predsednici tri zemlje potpisali u glavnom gradu Kazahstana, Astani 2014. godine. Pridružile su se Jermenija (2014) i Kirgizija (2015). U okviru EEU omogućeno je slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i radne snage. Ovaj ekonomski savez deluje po pravilima i principima Svetske trgovinske organizacije i otvoren je za nove članice. S obzirom da je u njemu Kazahstan, koji je bio glavna stanica na na starom Putu svile, a danas ima veoma značajnu ulogu u energetske bezbednosti Kine i njenoj saradnji sa Zapadom, a nalazi se u Ekonomskom pojasu Novog puta svile, to znači da će se interesi Rusije i Kine u okviru dva ekonomska pojasa, preklapati. Sa eventualnim pridruživanjem EEU ostalih zemalja Centralne Azije duž Novog puta svile, postavlja se pitanje realizacije krajnjeg cilja Kine, stvaranje zone slobodne trgovine u okviru Ekonomskog pojasa Novog puta svile. Ne treba zaboraviti da je prvobitno projekat Novog puta svile shvaćen kao primer kineske ekspanzije na srednjeazijsku oblast, na štetu Rusije.

Dodatno opterećenje za ovaj region jeste sukob u Ukrajini, koja je je zbog geostrateškog položaja predstavljala važnu potencijalnu članicu Evroazijske

---

²⁴ U 2013. godini obim trgovinske razmene Rusije sa Holandijom iznosio je 76 milijardi dolara, sa Nemačkom 75 milijardi dolara, sa Italijom 53,9 milijardi dolara, sa Japanom 33,2 milijarde dolara, sa Turskom 32,8 milijardi dolara. EU je bila ključni ekonomski partner u spoljnoj trgovini Rusije koja je u 2012. u ukupnom bilansu učestvovala sa 48,7%.

ekonomske unije, te uvođenje ekonomskih sankcija Zapada protiv Rusije zbog secesije Krima. Uvođenje sankcija Zapada Rusiji kao protivmere preti da dovede do poremećaja na svetskoj trgovinskoj sceni. Ipak, činjenica je da je okupljanje država nekadašnjeg SSSR-a pokušaj Rusije da napravi protivtežu Evropskoj uniji, ali i Kini.

Tabela 2: Obim trgovinske razmene Kine i zemalja i organizacija u Aziji u 2011. (u mlrd. USD)

ZEMLJE / ORGANIZACIJE	IZVOZ	UVOZ	UKUPNA TRGOVINA	SALDO
RUSIJA	38,9	40,3	79,2	-1,4
ASEAN	170,1	192,8	362,9	-22,7
JAPAN	148,3	194,6	342,9	-46,3
JUŽNA KOREJA	82,9	162,7	245,6	-79,8
INDIJA	50,5	23,4	73,9	27,1

Izvor: “Statistical Communiqué on the 2011 National Economic and Social Development”, National Bureau of Statistics of China, 22 February 2012, www.stats.gov.cn/english/PressRelease/201202/t20120222_72118.html.

Šangajska organizacija za saradnju

Kina i Rusija su vodeći stubovi Šangajske organizacije za saradnju osnovane 2001. godine, u čijem sastavu su i Kazahstan, Kirgizija, Tadžikistan i Uzbekistan, dakle zemlje u okviru Ekonomskog pojasa novog Puta svile.²⁵ Glavni prioriteti Šangajske organizacije za saradnju su jačanje stabilnosti i bezbednosti na prostoru država članica, borba protiv terorizma, separatizma, ekstremizma, trgovine narkoticima (Šangajska konvencija protiv terorizma, separatizma i ekstremizma od

²⁵ Preteča ove organizacije je „Pet mehanizama” iz Šangaja, koji su 1996. ustanovile Kina, Rusija, Kazahstan, Kirgizija i Tadžikistan radi jačanja izgradnje mera poverenja i razoružanja u pograničnim oblastima. U Šangaju su potpisali Ugovor o jačanju vojnog poverenja u graničnim područjima (1996), a u Moskvi Ugovor o smanjenju vojnih snaga u graničnim područjima (1997). Godišnji sastanci naizmenično su se održavali u svih pet država članica, a teme su se postepeno širile na političku, bezbednosnu, diplomatsku, ekonomsku i trgovinsku oblast. Na petu godišnjicu Organizacije (2001), šefovi država članica i predsednik Uzbekistana sastali su se u Šangaju gde su potpisali zajedničku deklaraciju o prihvatanju Uzbekistana kao člana i izdali zajedničku Deklaraciju o uspostavljanju Šangajske organizacije za saradnju, na osnovu „Pet mehanizama”. Na skupu u Sankt Petersburgu, juna 2002, države članice potpisale su Povelju Šangajske organizacije za saradnju. Opširnije videti na: <http://ufa2015.com/sco/>.

2001) i podsticanje saradnje u oblasti ekonomije, energetike, nauke i kulture (Memorandum o olakšavanju trgovine i investicija od 2001).

Šangajskom organizacijom za saradnju 2014. i 2015. godine predsedava Rusija. Njeni prioriteti sadržani su u preko 100 projekata: izrada razvojne strategije Organizacije do 2025. i njena politička konsolidacija, razrada zajedničkog pristupa akutnim međunarodni pitanjima i saradnja sa vodećim multilateralnim organizacijama, kao što su, UN i njene specijalne agencije, Zajednica nezavisnih država (CIS), Organizacija za kolektivnu bezbednost i saradnju (CSTO), Zajednica Jugoistočne Azije (ASEAN), Konferencija za interakciju i izgradnju mera poverenja u Aziji (CICA), unapređenje saradnje sa državama posmatračima i stvaranje uslova za proširenje Organizacije, osnivanje Centra za borbu protiv pretnji i bezbednosnih izazova, pokretanje multilateralnih ekonomskih projekata u oblasti transporta, energije, nauke, tehnologije, miroljubivog korišćenja svemira, unapređenje kulturnih veza, razmene studenata, univerzitetske saradnje i turizma, kao i obeležavanje 70 godina pobeđe nad fašizmom u Drugom svetskom ratu u Rusiji (maj 2015) i Kini (septembar 2015).²⁶

Kina zagovara dalji razvoj sveobuhvatne strateške saradnje i partnerstva sa Rusijom u okviru Šangajske organizacije za saradnju. Kao aktivni članovi Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, Kina i Rusija treba da održavaju „tesne kontakte i da koordiniraju aktivnosti” radi rešavanja međunarodnih i regionalnih pitanja, kao što su Avganistan, nuklearni program Severne Koreje, iranski nuklearni program i ukrajinska kriza.²⁷ Bilateralni sastanci mogli bi da pomognu unapređenju političke, trgovinske, energetske i humanitarne saradnje. Na toj liniji je i Ugovor koji su maja 2014. godine dve zemlje potpisale u Šangaju o isporuci ruskog gasa Kini, počev od 2018. godine u narednih 30 godina, putem istočnog gasovoda „Snaga Sibira”, kapaciteta 38 milijardi kubnih metara gasa godišnje u vrednosti od 400 milijardi dolara. Na ovaj način, Rusija bi izbegla negativne posledice sankcija sa Zapada, dok bi Kina izbegla skup i neizvestan put snabdevanja energijom morskim putem. Stoga, izgradnja Ekonomskog pojasa Novog puta svile je od posebnog značaja za Kinu.

²⁶ “The Russian Federation Priorities During Its Chairmanship in the SCO 2014–2015”, 22 Juny 2014, Russian Embassy in China, www.russia.org.cn/eng/3103/31300801.html, 15/05/2015.

²⁷ Izjave ministara spoljnih poslova Kine i Rusije Vang Jia i Sergeja Lavrova pogledati u: “Wang Yi: Constantly Push Forward China-Russia Comprehensive Strategic Partnership of Coordination at a High Level”, Ministry of Foreign Affairs of China, 31 July 2014, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1179997.shtml; “Introductory speech by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov before his meeting with the Minister of Foreign Affairs of China, Wang Yi, Dushanbe, 31 July 2014”, Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FA49DE1C5AEB2AED44257D27005D6851.

Iako do sada nije delovala kao vojna struktura, Šangajska organizacija za saradnju mogla bi da bude protivteža vojnom, političkom i ekonomskom prisustvu SAD-a u ovom delu sveta. Ekonomije zemalja Šangajske organizacije za saradnju su u usponu, bogate su prirodnim izvorima energenata i otvorene prema savremenim tehnologijama, a uz jeftinu radnu snagu imaju priliku da se od „ekonomskog tigra” transformišu u vojnu silu.

Kina i Transpacifičko partnerstvo

Pregovore o postizanju Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu kao oblasti slobodne trgovine, započelo je 2005. godine 12 država ovog regiona: Australija, Brunej, Kanada, Čile, Japan, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Peru, Singapur, Vijetnam i SAD. Zbog neslaganja oko regulisanja oblasti poljoprivrede, intelektualne svojine, usluga i investicija, pregovori još traju. Cilj Transpacifičkog partnerstva je da unapredi trgovinu i investiranje među partnerskim zemljama, promovise inovacije, ekonomski rast i razvoj i očuva radna mesta. Postizanje Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu je primarni trgovinski cilj američkog predsednika Baraka Obame, a njegova zainteresovanost posebno je usmerena na ukidanje carina i pristup japanskom tržištu automobila.

Osim iz ekonomskog, Transpacifičko partnerstvo može se posmatrati iz geostrateškog ugla, odnosno kao instrument kojim bi SAD mobilisale saveznike da ograniče uspon Kine. Kanadska profesorka An Kepling (Ann Capling) i australijski profesor Džon Ravenhil (John Ravenhill) opisali su ovo kao oštar kontrast između „sekuritizacije trgovinske politike” u cilju izgradnje „kluba koji ne uključuje Kinu” u regionu i „multilaterizacije regionalizma” uklanjanjem barijera protiv interesa SAD-a u azijskom delu Pacifika.²⁸ Odgovor Kine ide u tri pravca: jedan je savezništvo sa Rusijom kroz Šangajsku organizaciju za saradnju, drugi unapređenje saradnje u okviru grupe BRICS zemalja u usponu i, treći, stvaranje ekonomskog pojasa Novog puta svile koji vodi ka Evropi.²⁹

Kina je trenutno drugi trgovinski partner SAD-a sa 562 milijarde dolara u 2013. godini. U toj godini, najveći američki izvozni proizvodi u Kinu bili su: mešovita

²⁸ Videti u: Bai Gao, “From Maritime Asia to Continental Asia: China’s Responses to the Challenge of the Trans-Pacific Partnership”, Conference “The Trans-Pacific Partnership and Taiwan’s Future Development Strategy”, Center on Democracy, Development, and the Rule of Law at the Stanford University, 11–12 October 2013, http://aparc.fsi.stanford.edu/sites/default/files/evnts/media//Gao.TPP_paper.pdf.

²⁹ Zemlje BRICS-a postigle su jula 2014. dogovor o formiranju sopstvene razvojne banke sa sedištem u Šangaju, čiji je početni kapital 50 milijardi dolara, a fond za hitne potrebe 100 milijardi dolara. Banka je zamišljena kao instrument prodora na tržišta zemalja u razvoju i kao pandan Svetskoj banci.

roba, seme, voće, avioni, mašinerija, električna mašinerija i vozila. Tada je američki izvoz poljoprivrednih proizvoda u Kinu iznosio 25,9 milijardi dolara, što predstavlja najveće američko izvozno poljoprivredno tržište, a najznačajniji proizvod je soja. Pet najvećih uvoznih proizvoda u 2013. godini iz Kine na američko tržište bili su: električne mašine, mašine, nameštaj i posteljina, igračke, sportska oprema i odeća. Američki trgovinski deficit sa Kinom u 2013. godini iznosio 318 milijardi dolara.

U 2012. godini SAD su imale suficit u trgovini uslugama sa Kinom u iznosu od 17 milijardi dolara. U istoj godini američke strane direktne investicije (FDI) u Kini iznosile su 51,4 milijarde dolara, što je 7,1% manje nego u 2011. Kineske investicije u SAD-u u 2012. godini iznosile su 5,2 milijarde dolara, što je 38,2% više nego u 2011.³⁰

Ono što SAD očekuju od Kine su dalje unutrašnje reforme i rešavanje spora sa Japanom oko ostrva Diaouju (jap. Senkaku) u Istočnom kineskom moru i dugogodišnjeg spora u Južnom kineskom moru sa Vijetnamom, Filipinima, Brunejom i Malezijom.³¹ Kina je odbila američki predlog o zamrzavanju sukoba u Južnom kineskom moru, uz obrazloženje da je sa organizacijom ASEAN sposobna da očuva mir, bez mešanja država izvan regiona.

Tabela 3: Obim trgovinske razmene SAD-a sa Kinom u 2013. (u mil. USD)

IZVOZ	121.721,1
UVOZ	440.434,3
SALDO	-318.713,2

Izvor: "Trade in Goods with China", United States Census Bureau, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

³⁰ United States Census Bureau, June 2015, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

³¹ Petogodišnji plan usvojen u martu 2012. godine i potvrđen novembra 2013. na Trećem plenumu KP Kine obuhvata nastavak ekonomskih reformi i povećanje domaće potrošnje kako bi privreda postala manje zavisna od investicija, izvoza i teške industrije.

Tabela 4: Obim trgovinske razmene SAD-a sa Kinom u 2014. (u mil. USD)

MESEC	IZVOZ	UVOZ	SALDO
Januar	10.266,1	38.278,6	-28.012,5
Februar	9878,9	30.740,5	-20.861,6
Mart	10.830,2	31.233,7	-20.403,5
April	9025,3	36.309,6	-27.284,3
Maj	9222,1	37.991,8	-28.769,7
Jun	9352,9	39.411,1	-30.058,2
Jul	9288,2	40.151,3	-30.863
Avgust	9631,2	39.828,6	-30.197,4
Septembar	9327,5	44.891	-35.563,5
Oktobar	12.689,7	45.244	-32.554,3
Novembar	12.189,5	42.126,9	-29.937,4
Decembar	12.166,2	40.218,9	-28.052,7
Ukupno u 2014.	123.675,7	466.754,5	-343.078,8

Izvor: "Trade in Goods with China", United States Census Bureau, www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html.

Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo

Sporazum o transatlantskoj trgovini i investicionom partnerstvu može se posmatrati kao deo američkih napora da se uspostavi trgovinska ravnoteža između Zapada i Azijsko-pacifičkog regiona, kroz postizanje Sporazuma o Transpacifičkom partnerstvu.³² Zajedno ovi Sporazumi predstavljaju kontratežu stvaranju Azijske ekonomske zajednice čiji su stubovi Rusija i Kina. Transatlantska ekonomija stvara 5,3 triliona američkih dolara ukupne godišnje trgovinske prodaje i zapošljava više od 15 miliona ljudi u tzv. *onshore* poslovima sa obe strane Atlantika.

Ukoliko Sporazum o transatlantskom trgovinskom i investicionom partnerstvu između Evropske unije i SAD-a bude potpisan, procene su da bi se ekonomija EU povećala za 120 milijardi evra, ekonomija SAD-a za 90 milijardi evra, a ekonomija

³² Članovi Transpacifičkog partnerstva su: Australija, Brunej, Kanada, Čile, Malezija, Meksiko, Novi Zeland, Peru, Singapur, Japan, SAD, Vijetnam i zajedno čine oko 40% svetskog bruto proizvoda i trećinu svetske trgovine.

u ostatku sveta za 100 milijardi evra. Očekuje se da bi prosečno evropsko domaćinstvo godišnje dobilo dodatnih 545 evra što bi podstaklo ekonomiju za 0,5% do čak 1% domaćeg bruto proizvoda ili 119 milijardi evra godišnje kada u potpunosti započne primena Sporazuma. Zagovornici ovog Sporazuma kao najveću dobit smatraju eliminisanje carina i nepotrebnih regulatornih ograničenja u trgovini između EU i SAD-a. Za one iz EU to bi značilo dobijanje jače zaštite Evropskih geografskih indikatora³³ čime se olakšavaju carinske formalnosti i konkurentna pravila, a što je ipak predmet neslaganja u aktuelnim pregovorima između EU i SAD-a. Održivi razvoj postavljen je kao dostižan cilj, jer se Sporazumom uspostavljaju standardi za međunarodnu zaštitu životne sredine, kao i oni za zaštitu radnika i potrošača.

Kada EU i SAD budu postigli sporazum o stvaranju zone slobodne trgovine (Transatlantsko trgovinsko i investiciono partnerstvo), Ekonomski pojas Novog Puta svile mogao bi da se proširi preko Atlantika i ostavi mogućnost za saradnju i pregovore sa SAD-om u novoj ekonomskoj i trgovinskoj zajednici. Uprkos rivalitetima, strateško partnerstvo sa Kinom otvara nove perspektive za sve zemlje duž Ekonomskog pojasa Novog puta svile, ali i izvan njega, posebno u uslovima prevladavanja posledica svetske ekonomske krize.

ZAKLJUČAK

Stvaranje Ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućava Kini potencijalne koristi - unutrašnje (ekonomski razvoj i smanjenje političkog nezadovoljstva u provinciji Sinđang), regionalne (prekogračna trgovina i infrastruktura) i globalne (stvaranje energetske linije snabdevanja). Kopneni deo ekonomskog pojasa Novog puta svile omogućava Kini da bude u direktnom kontaktu sa zemljama koje su dugo bile u tzv. zoni ruskog uticaja, od kojih uvozi energente i tako smanjuje zavisnost od Rusije. Takođe, ovaj put je povezuje i sa Evropom, s obzirom na to da je Kina tamo postala izuzetno aktivna, uz potencijalno proširenje ka Transatlantskoj zoni slobodne trgovine koja obuhvata Evropsku uniju i SAD.

Osim ka ekonomski najrazvijenijim zemljama Evropske unije, Kina je ekonomsku saradnju usmerila ka zemljama Centralne i Istočne Evrope i posebno ka zemljama Jugoistočne Evrope koje su u procesu pridruživanja Uniji, među kojima je i Srbija. Obim trgovinske razmene ovih zemalja sa Kinom povećan je sa

---

³³ Proizvod dobija sertifikat sa ekskluzivnim pravom da koristi geografsko ime mesta odakle je poreklom. Član 22. Sporazuma o trgovini koji se odnosi na aspekt prava na intelektualnu svojinu (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS*) navodi da ova geografska oblast mora da bude jedno od onih „koji daju kvalitet, reputaciju ili drugu karakteristiku proizvoda što je suštinsko za njegovo geografsko poreklo”.

tri milijarde američkih dolara u 2000. godini na 52 milijarde u 2013. godini. Cilj Kine je da do 2018. godine međusobna trgovinska razmena dostigne preko 120 milijardi dolara. Kina u Srbiji već ulaže u energetiku, puteve, mostove i auto-industriju, kao deo Strateškog partnerstva koje su dve zemlje uspostavile 2009. godine. U Srbiji je 2014. godine održan treći samit Kine i 16 zemalja Centralne i Istočne Evrope, kada je potpisan Ugovor o izgradnji pruge Budimpešta-Beograd. Kineske investicije donose finansijski podsticaj ovom delu Evrope koji je posebno značajan u periodu ekonomske i krize evrozone, dok za EU, to predstavlja način da se međusobno podele njene države članice.

Ekonomski pojas Novog puta svile geografski zaobilazi Rusiju, koja je, ipak, politički i ekonomski partner Kine u održavanju ravnoteže u Azijsko-pacifičkom regionu, gde su glavni konkurentni Japan i SAD okupljeni u Transpacifičkom partnerstvu. Sa Rusijom, Kina saraduje u okviru Šangajske organizacije za saradnju i grupe BRIKS, dok se u Evroazijskoj ekonomskoj uniji nalazi Kazahstan, glavna stanica na Novom putu svile i jedan od vodećih energetske snabdevača Kine.

Prisustvo Kine u Evropi je izazov i odgovornost. Izazov u smislu konkurentnosti na evropskom i svetskom tržištu i odgovornost da kao tzv. ekonomija u usponu pokaže svoje sposobnosti i doprinese ukupnom razvoju. Ekonomski pojas Novog puta svile mogao bi da bude brana sporovima zapadnih zemalja i Dalekog istoka u pogledu prevlasti u regionu Evroazije. Intenzivan rad na postizanju trgovinskih sporazuma u uslovima nestabilnih političkih odnosa može da bude nagoveštaj nove strukture međunarodnih odnosa u kojima će dominirati ne samo saradnja država u okviru određenog regiona, već i saradnja između glavnih regionalnih ekonomskih grupacija.

LITERATURA

- Brugier, Camille, "China's Way: The New Silk Road", *Brief*, No. 14, May 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_14_New_Silk_Road.pdf.
- Casarini, Nicola, "Xi Jinping and the EU", *Alert*, No. 22, April 2014, European Union Institute for Security Studies, www.iss.europa.eu/uploads/media/Alert_22_China-EU.pdf.
- Dickey, Lauren, "China Takes Steps Toward Realizing Silk Road Ambitions", *China Brief*, Vol. 14, Issue 11, June 2014, www.jamestown.org/uploads/media/China_Brief_Vol_14_Issue_11_.pdf.
- "Fact Sheets: Facts and Figures on EU-China trade", March 2014, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/september/tradoc_144591.pdf.
- Gao, Bai, "From Maritime Asia to Continental Asia: China's Responses to the Challenge of the Trans-Pacific Partnership", Conference "The Trans-Pacific Partnership and

- Taiwan's Future Development Strategy", Center on Democracy, Development, and the Rule of Law at the Stanford University, 11–12 October 2013, http://apar.csf.stanford.edu/sites/default/files/evnts/media/Gao.TPP_paper.pdf.
- "Introductory speech by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov before his meeting with the Minister of Foreign Affairs of China, Wang Yi, Dushanbe, 31 July 2014", Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, www.mid.ru/brp_4.nsf/0/FA49DE1C5AEB2AED44257D27005D6851.
- Poulain, Loïc, "China's New Balkan Strategy", *Central European Watch*, Vol. 1, No. 2, August 2011, http://csis.org/files/publication/110829_CEW_China_in_Balkans.pdf.
- „Privredna saradnja: Srbija i Kina”, Privredna komora Srbije, www.pks.rs/MSaradnja.aspx?id=73&p=1&pp=2&, 06/05/2015.
- "The Russian Federation Priorities During Its Chairmanship in the SCO 2014–2015", 22 June 2014, Russian Embassy in China, www.russia.org.cn/eng/3103/31300801.html, 15/05/2015.
- Tiezzi, Shannon, "China 'Marches West' — To Europe", *The Diplomat*, 27 November 2013, <http://thediplomat.com/2013/11/china-marches-west-to-europe/>, 08/05/2015.
- Tiezzi, Shannon, "China's 'New Silk Road' Vision Revealed", *The Diplomat*, 9 May 2014, <http://thediplomat.com/2014/05/chinas-new-silk-road-vision-revealed/>, 11/05/2015.
- "Wang Yi: Constantly Push Forward China-Russia Comprehensive Strategic Partnership of Coordination at a High Level", Ministry of Foreign Affairs of China, 31 July 2014, www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1179997.shtml.
- "Xi suggests China, C. Asia build Silk Road economic belt", *Xinhuanet*, 7 September 2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-09/07/c_132700695.htm, 22/05/2014.

Jasminka SIMIĆ

**THE ECONOMIC BELT OF THE NEW SILK ROAD:
CHINESE BREAKTHROUGH IN THE WEST OR A RESPONSE
TO ASIAN CHALLENGES**

ABSTRACT

The paper analyses how the Chinese project of establishing the Economic Belt of the New Silk Road challenges newly formed Eurasian Economic Union, with Russia as the leading force, as well as the North-American and Pacific trade network, dominated by the U.S. The author discusses how the overlapping responsibilities and influence of these regional economic groups may affect their complementarities and competitiveness on the world market, and how they may impact the future course of international relations. The Economic Belt is aimed at creating and strengthening economic, transport, human and cultural relations between China and Central Asian

countries, but without Russia. The New Silk Road would stretch from the Pacific to the Baltic Sea, encompassing land and sea trading routes, and follows the route of the ancient Silk Road. When the New Silk Road project, linking three continents, is completed, it will bring new chance for development for China as well as for all other countries on the New Silk Road, including those in the Southeastern Europe. The author concludes that the Economic Belt of the New Silk Road might relax conflicts and quarrels between Western and Far East countries in regard to their aspirations to dominate in Euroasia.

Key words: New Silk Road, Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), “16+1” Policy, Serbia, Euroasian Economic Union, China, Xinjiang, Transpacific partnership.

Katarina ZAKIĆ¹

UDK:339.92(497.11:510)
Biblid: 0025-8555, 67(2015)
Vol. LXVII, br. 2–3, str. 217–238
Izvorni naučni rad
jun 2015.
DOI: 10.2298/MEDJP1503217Z

MOGU LI SRPSKI I KINESKI MENADŽERI USPEŠNO DA SARADUJU: KRITIČKI OSVRT

APSTRAKT

Rad analizira u kojoj meri se razlikuju pristupi samom poslovanju i specifičnosti rada kineskih i srpskih privrednika, sa težištem na strukturnim karakteristikama sistema upravljanja i posebnim osvrtom na vlasničku strukturu kompanija. Cilj rada je da ukaže na razlike u poslovnoj praksi dveju zemalja i doprinese otklanjanju eventualnih poteškoća, imajući u vidu najavu Vlade Republike Srbije da će narednih godina Kina imati velikog udela u transformaciji naše privrede, kao i zaključke Samita premijera Kine i premijera zemalja Istočne i Centralne Evrope održanog decembra 2014. u Beogradu. Srpski i kineski privrednici saraduju već godinama unazad, pa su već uočene pojedine poteškoće u saradnji i realizaciji poslovnih projekata. Autorka analizu usredsređuje na faznu dinamiku procesa menadžmenta i uzima u obzir praksu poslovanja koja je pod direktnim uticajem kulturnih vrednosti, a zbog toga primenjuje Hofstedeov model kulturnih dimenzija. Autorka zaključuje da dok sama menadžerska praksa u Srbiji i Kini ima puno sličnosti, razlike se pojavljuju kod poslovne prakse usled snažnog uticaja nacionalnih kultura.

Ključne reči: Srbija, Kina, menadžment praksa, poslovna kultura, saradnja.

Moderna Kina sa ekonomskim uspesima, napretkom u oblasti inovacija, tehnologije i obrazovanja predstavlja predmet velikog interesovanja svuda u svetu, pa ne čudi što i u Srbiji vlada veliko interesovanje za ovu dalekoistočnu državu. Povećano investiranje i interesovanje Kine za teritoriju Balkana i, uže posmatrano region bivše Jugoslavije, uticali su da se sve više priča o

---

¹ Autorka je docentkinja na Fakultetu za poslovne studije i direktorka Kineskog centra na Univerzitetu Džon Nezbit, Beograd. E-mail: kzakic@megatrend.edu.rs.

Stavovi izneti u ovom radu odražavaju lično mišljenje autora članka, a ne institucije u kojoj je zaposlena.

Kini i razmatraju oblici unapređenja saradnje sa Kinom, te je usled toga neophodno da se više analiziraju kinesko društvo, privreda i spoljna politika. Srbija trenutno ima veliki spoljnotrgovinski deficit sa Kinom, što je očekivano s obzirom na to da je naša zemlja mala i nema dovoljno proizvodnih mogućnosti da ponudi količinu određenih proizvoda za kinesko tržište. S druge strane, Kina ima velike potencijale i mogućnosti, te njoj nije teško da na ovom tržištu plasira svoje proizvode i da plasira deo slobodnog novčanog kapitala u infrastrukturne projekte u Srbiji.²

No, nije samo Srbija interesantna Kini, već i prostor Centralne i Istočne Evrope, o čemu svedoče do sada održana tri samita premijera Kine i ovih evropskih zemalja. Prethodni samit je održan novembra 2014. godine u Beogradu i doveo je do još većeg pomaka u odnosima Srbije i Kine, pre svega na političkom nivou. Takođe, sporazumi sklopljeni u oblasti ekonomske saradnje su od strateškog značaja za našu zemlju, te je u očekivanju njihove realizacije neophodno skrenuti pažnju i na ono što nas očekuje u praktičnom sprovođenju ovih projekata, a to je saradnja menadžera dveju zemalja. Razloga za odabir upravo ove teme dakle ima dosta, ali se kao ključna nameću naredna tri:

- postoji saglasnost vlada obeju zemalja da se odnosi na političkom i ekonomskom planu podignu na najviši mogući nivo;
- vlada sve veće interesovanje privrednika iz Srbije i Kine da međusobno sarađuju;
- kao učesnik u procesima pregovaranja i traženja poslovnih partnera koji bi mogli međusobno da sarađuju suočavam se svakodnevno sa problemima koje nije lako rešiti, a koji potiču upravo iz različitog sistema poslovanja.³

Cilj ovog članka je da pojasni sistem poslovanja u Kini i Srbiji, kako bi se što bolje uspostavila uspešna saradnja i to: a) kako sa poslovnim ljudima iz Kine koji dolaze u Srbiju da posluju; b) tako i da se našim sugrađanima koji žele da posluju u Kini pruži mogućnost da se što bolje adaptiraju na tamošnje okolnosti poslovanja, koje su drastično drugačije od naših.

---

² Više o tome videti u: Blagoje S. Babić, Katarina Zakić i Ana Jurčić, „Uloga interkulturnog menadžmenta u strategiji razvoja ekonomskih odnosa Srbije sa Azijom”, *Zbornik radova*, „Šesti međunarodni naučni skup Megatrend univerziteta - Razvojne strategije preduzeća i privrede”, Megatrend univerzitet, Beograd, 28. novembar 2008.

³ Deo problematike u ovom radu je prezentovan 27. aprila 2015. godine na okruglom stolu „Odnosi između Kine i zemalja Centralne i Istočne Evrope” u organizaciji Instituta za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda, gde se jasno videla zainteresovanost kolega iz Kine i Srbije da se o svim aspektima naše međusobne saradnje diskutuje.

MENADŽMENT PRAKSA U KINI I SRBIJI

Objašnjenje sistema upravljanja biće dato na osnovu definicije menadžmenta koja je u praksi najčešće u upotrebi, a to je da je menadžment proces planiranja, organizovanja, motivisanja i kontrole kako bi se ostvarili ciljevi organizacije. Pojedini autori umesto motivacije stavljaju liderstvo, ali pošto je ono u kontekstu menadžmenta uži pojam nego motivacija, uzeće se u obzir motivacija kao treća faza procesa. To naravno ne znači da jedan deo objašnjenja upravljanja neće biti posvećen liderstvu, jer je o tome potrebno dosta znati kada se posluje sa Kinezima, ali je pretpostavka da je motivacija sredstvo kojim se mogu postići i pojedini zadaci iz delokruga vođenja. Takođe, faze procesa menadžmenta će se posmatrati kroz različite oblike vlasništva tj. da li je kompanija u državnom, privatnom (domaćem) ili inostranom vlasništvu. Navedena metodologija primenjivaće se naročito u delu vezanom za planiranje i motivisanje, jer tu najviše dolazi do izražaja. Drugi razlog je praktične prirode, budući da se i u Srbiji menadžment praksa najviše razlikuje na osnovu toga u čijem je vlasništvu kompanija i koji je oblik svojine, nego po osnovu delatnosti kojom se kompanija bavi.

Kina

A) Planiranje

Planiranje je prva faza procesa menadžmenta u kojoj se definišu ciljevi organizacije i načini za njihovo ispunjenje. Za dobro planiranje neophodno je imati dobre i tačne podatke, do kojih je moguće doći na nivou kompanije (interni podaci), ali i iz okruženja (eksterni podaci). Prilikom procesa planiranja razmatraju se različite alternative koje menadžerima stoje na raspolaganju da bi se ispunili ciljevi kompanije, a pretpostavka je da će se menadžeri odlučiti za najbolju opciju. Veliki broj faktora utiče na to za koju opciju će se odlučiti menadžer, a postupak planiranja najčešće nije ni jednostavan ni kratkoročan. Uobičajeno, planiranje se deli na strateško i operativno planiranje. Strateško planiranje je ono kojim se definišu osnovni ciljevi jedne kompanije, njena vizija i misija, a odnosi se na duži vremenski period. Za strateško planiranje zadužen je top menadžment kompanije i od njega prvenstveno zavisi uspeh jedne kompanije. Za razliku od njega, operativno planiranje je po prirodi kratkoročno (do godinu dana) i ono u stvari služi da se na određenom vremenskom nivou ostvare već unapred definisani strateški ciljevi. Operativne planove sprovede menadžeri srednjeg nivoa, a po potrebi i najniži nivoi menadžmenta.

Kod kineskih državnih preduzeća planiranje se odvija pod kontrolom Vlade NR Kine i pod okriljem petogodišnjih razvojnih nacionalnih planova, tako da će od nacionalne razvojne strategije zavisiti i ciljevi i sistem planiranja u državnim

preduzećima. Time su ciljevi unapred određeni, a oni se potom implementiraju u kompanijama na strateškom i operativnom nivou. Odluke vrlo često donosi pojedinac (predsednik ili direktor kompanije) i one se hijerarhijski prenose na donje nivoe kompanije. Odluke se pritom sporo donose i primenjuju, te je proces planiranja dugotrajan, a samim tim i ostale faze procesa menadžmenta duže čekaju sa otpočinjanjem realizacije.

Kineske privatne (uglavnom porodične) kompanije proces planiranja zasnivaju prema veličini preduzeća. Male kompanije najviše insistiraju na marketingu i prodaji i ne planiraju na duži vremenski period. U stanju su da se za vrlo kratko vreme, u skladu sa potrebama koje postoje na tržištu, preorijentišu iz jednog sistema u drugi i da čak otpočnu, recimo, potpuno nov sistem proizvodnje, tako da kod njih sve zavisi od poslovnih okolnosti u okruženju. Kratkoročno planiranje je dominantno kod ovakvog oblika kompanija. Kompanije sa većim kapitalom planiraju na duže staze, uvode operativni menadžment i sistem kontrole, uspešno se suprotstavljaju domaćim i inostranim konkurentima, pa su prinuđene da planiraju na duže staze, prate dešavanja na svetskom i domaćem tržištu, te u skladu sa tim planiraju i sistem poslovanja.

Inostrane (uglavnom multinacionalne) kompanije imaju razrađen sistem planiranja, pre svega na nivou centrale kompanije, a nakon toga se donose odluke za ostale ćerke kompanije (divizije) širom sveta. U tom slučaju, glavne odluke u vezi sa planiranjem već su donete van Kine ili u konsultaciji sa kineskim ogrankom, a nakon toga se strateške odluke pretvaraju u operativne planove.

Prvi strani ulagači u reformisanu Kinu, nakon uvođenja politike „otvorenih vrata”, pogrešno su mislili da je Kina obećana zemlja koja željno čeka strane ulagače i da će se posao odvijati na veoma lak način. Međutim, iskustvo ih je naučilo da se moraju ozbiljno konsultovati sa svojim kineskim menadžerima i radnicima šta da rade u narednom vremenskom periodu, jer su njihove procene često bile loše. Kulturne specifičnosti i mišljenja potrošača bila su potpuno drugačija u odnosu na ono što su oni smatrali da je faktičko stanje, te su usled toga mnoge inostrane, pa čak i velike multinacionalne kompanije, ili potpuno odustale od ovog tržišta ili su mu se vratile nakon proteka određenog vremena.

B) Organizovanje

Organizovanje je druga faza procesa menadžmenta u kojoj se definišu zadaci kompanije u budućem vremenskom periodu, određuju ljudi i raspoređuju resursi kako bi se zadaci izvršili, a planovi ostvarili. Takođe, pravi se odgovarajuća organizaciona struktura, u kojoj će se znati ko je za šta odgovoran i koja je uloga zaposlenog u organizaciji.

U kineskim državnim kompanijama organizovanje raspoloživih resursa zavisi pre svega od odluka vlade, tj. od sistema planiranja, tako da je i sam proces organizovanja resursa u velikoj meri formalizovan i najčešće preovlađuje striktna birokratska organizaciona struktura. Kao i u celoj Aziji, u Kini postoji visok stepen identifikacije sa kompanijom, ali bez kompeticije među zaposlenima. Radnici se u državnim kompanijama regrutuju i zapošljavaju administrativnim putem, a očekuje se da dugo rade za kompaniju i da pri tome sporo napreduju. Bitno je i koje su škole ili univerzitete završili, ali je pored toga važan i njihov doprinos i angažovanje - bilo za lokalnu zajednicu, bilo za državu kao celinu.

Porodične kompanije su brže i efikasnije u organizovanju poslova, nego što je slučaj sa državnim kompanijama. Kod njih nije bitna u tolikoj meri ideološka podobnost kandidata za rad na određenoj funkciji, nego ko je taj pojedinac sam za sebe. Uobičajeno je da se u manjim porodičnim privatnim kompanijama prvo zapošljavaju članovi porodice, nakon toga prijatelji i poznanici po preporuci i tek nakon toga ljudi sa kojima se ne poznaju. Sistem preporuka i veza sa sistemom međusobnih obligacija (kin. *guanxi*) ima presudnu ulogu prilikom angažovanja kadrova za rad u kompaniji.⁴ U ovakvim kompanijama nema tipične organizacione strukture, već je obično glava porodice ili najstariji sin na čelu kompanije, on sve raspoređuje i donosi odluke, a ostali članovi kolektiva izvršavaju dobijene zadatke. Reč je o vrlo fleksibilnoj organizacionoj strukturi, gde nisu uvek jasno podeljeni zadaci i često se dešava da jedni drugima pripomažu.

Kod većih privatnih kineskih kompanija mnogo bolje se definiše i organizaciona struktura i sistem poslovanja, i sve veći broj ovakvih kineskih kompanija stavlja na svoje sajtove sopstvenu organizacionu strukturu, što strancima itekako olakšava poslovanje sa njima jer se tu jasno vidi ko je zadužen za koje odluke i sa kime se pregovara. No bez obzira na to, i u ovim kompanijama *guanxi* ima svoju vrednost i onaj zaposleni kojim ima dobar *guanxi* se itekako vrednuje. Ovde se takođe pravi razlika u tome ko je odgovoran za strateške, a ko za operativne i dnevne planove, pa se u skladu sa tim organizuju i resursi.

Inostrane kompanije ustaljenu dinamiku organizovanja ljudi i sredstava u centrali samo donekle modifikuju shodno uslovima poslovanja u Kini. Možemo reći da su njihove organizacione strukture znatno decentralizovanije, imaju veće učešće zaposlenih u davanju predloga i sugestija, ali je neophodna pomoć kineskih menadžera na svim nivoima poslovanja jer bolje poznaju lokalno tržište. Organizaciona struktura uglavnom se određuje u sedištu kompanije, sa malim izmenama na terenu.

---

⁴ Ming-Jer Chen, *Inside Chinese Business*, Harvard Business School Press, Boston (MA), 2001, p. 46.

C) Motivacija

Motivisanje je faza u kojoj se povezuju materijalni, sociološki i psihološki motivi i potrebe zaposlenih sa motivima organizacije. Ona može biti materijalna (plata, bonusi, seminari, školovanje) ili moralna (nagrada, pohvala). Takođe, pravimo razliku između unutrašnje (ona koja dolazi od samog pojedinca) i spoljašnje motivacije (ona koju pojedinac dobija spolja, tj. nije je on sam osmislio).

Državne kineske kompanije imaju specifičan sistem motivacije tj. nagrađivanja i upravljanja ljudskim resursima. Te karakteristike su svakako nešto drugačije nego kod zapadnjačkih državnih kompanija, te one kao osnovu za sistem nagrađivanja uzimaju u obzir „moralne aspekte” zaposlenih, poput političkog ponašanja, timskog duha i zalaganja za kinesku državu i imovinu. U velikim kineskim kompanijama uobičajeno je da zaposleni samostalno pišu izveštaj o sopstvenom radu, koji nakon toga pregledaju njihovi pretpostavljeni i relativno malo ga modifikuju, a nakon toga se izveštaj stavlja u njihov radni dosije. Ovo je, moglo bi se reći, demokratskiji način ocenjivanja zaposlenih, jer se u obzir prvenstveno uzima mišljenje samog zaposlenog o svom radu. Samo mali broj velikih državnih kompanija u Kini preuzima poslovnu praksu nagrađivanja i upravljanja ljudskim resursima koja je zasnovana na zapadnom sistemu poslovanja.

Privatne kineske kompanije imaju tu slobodu, u odnosu na multinacionalne i državne kompanije, da same osmisle sistem nagrađivanja. Ovde nema samoocenjivanja rada, niti se podređeni pitaju za mišljenje o njihovom nadređenom. Vlasnik kompanije samostalno donosi odluke o tome da li neko treba da napreduje, odnosno da li je potrebno povećati mu platu ili dati bonus. Izuzetak od tog pravila su velike kineske privatne kompanije, koje su takođe spremne da odvoje vreme za ocenjivanje zaposlenih. No, tu je praksa nešto drugačija od državnih kompanija jer većinu izveštaja o radu piše nadređeni menadžer, mali deo sami zaposleni, a kada je potrebno uzima se i mišljenje kupaca i klijenata sa kojima zaposleni sarađuje. U obzir se, pored rezultata rada, uzima i mesto koje zaposleni zauzima u hijerarhiji kompanije, kao i to koliko godina zaposleni ima i koliko godina radi u kompaniji. Timski duh je takođe važna odlika ovakvih preduzeća, a poštovanje socijalnih (porodičnih) načela je obavezno. Osim toga, *guanxi* je jedno od merila uspešnosti zaposlenih, pa onaj koji ima više uspešnih poslovnih veza ima i veće šanse za bolju poziciju u kompaniji i višu platu.

Tradicionalno posmatrano, u zapadnjačkim kompanijama sistem nagrađivanja (motivisanja) zaposlenih zasniva se, pre svega, na prethodnim i sadašnjim

rezultatima rada. U prošlosti su se rezultati rada zaposlenih uzimali prvenstveno kao osnova za određivanje bonusa ili povećanje plata. Danas se i neke druge stvari uzimaju u obzir da bi se odredila nečija dostignuća, poput onih koje se odnose na to koliko je u zaposlenog uloženo (treninzi, obuke, seminari ili stručna usavršavanja), a koliko se to do sada isplatilo kompaniji ili u kojoj meri će joj se isplatiti u budućnosti. U većini zapadnih multinacionalnih kompanija, zaposlene ocenjuje i vrednuje njihov direktno nadređeni. Većina zaposlenih u zapadnjačkim kompanijama očekuje da se njihov rad i usavršavanje vrednuju kroz plate i bonuse kao osnovnim sredstvima motivacije. Plata se uglavnom određuje na individualnom nivou, a bonusi se mogu određivati kako na individualnom, tako i na nivou grupe, dela organizacije ili čitave organizacije. Dakle, materijalni faktori prevladavaju u zapadnom sistemu motivacije zaposlenih i oni su osnovna karakteristika na osnovu koje se određuje koliko je neko uspešan u svom poslu.

D) Kontrola

Kontrola je poslednja faza procesa menadžmenta u kojoj se posmatra da li je ostvareno sve ono što je planirano i, ukoliko nije, preduzimaju se korektivne mere. Postoje različiti oblici kontrole: unutrašnja i spoljašnja, sistem kontrole kvaliteta, finansijska kontrola, itd.

U državnim kompanijama uobičajen je sistem kontrole koju sprovodi direktno nadređeni rukovodilac, a cilj je da se ispune kvote koje su zacrtane planom. U Kini rukovodioci imaju veliku moć i kontrolu nad zaposlenima, koju pažljivo koriste kako ne bi dolazilo do sukoba među zaposlenima. U tom smislu posebno je potrebno obratiti pažnju prilikom procesa kontrole na očuvanju nečijeg lica (*mianzi*), pod kojim se podrazumeva da se nekome ne ukalja čast tj. obraz. Može se desiti da se, u konfliktnim situacijama ukoliko one nastanu, pređe „korektan” stepen kritikovanja nekoga, što indirektno dovodi do toga da ne samo onaj koji se kritikuje već i onaj koji kritikuje gube „lice” (čast), te je neophodno biti veoma pažljiv prilikom sprovođenja kontrole.⁵ U velikim kineskim sistemima postoje uglavnom dobro osmišljeni sistemi kontrole procesa rada, posebno u oblastima koja zahtevaju dosta istraživanja i razvoja.

U porodičnim kompanijama postoji znatno limitiranija upotreba sofisticiranih sistema kontrole. Za ove kompanije je preskupo da uvede standarde poput ISO standarda kontrole kvaliteta, jer bi onda njihovi proizvodi bili mnogo skuplji, a

---

⁵ Ovo se pogotovo odnosi na inostrane menadžere koji rade u Kini ili sa Kinezima, koji ne razumeju da direktna kritika sa povišenim tonalitetom ophođenja, nikako neće biti dobro prihvaćena od strane Kineza i neće dati dobre rezultate. Konstruktivna sugestija kako nešto drugačije obaviti, imaće mnogo bolje rezultate.

samim tim i manje konkurentni. Međutim, i ovakvim kompanijama polako se menja praksa, jer stranci koji dolaze na teritoriju Kine da bi kupili proizvode i izvezli ih na teritoriju svoje i drugih zemalja, sve češće traže potrebne sertifikate za sistem kontrole kvaliteta proizvoda, pa se sve više proizvođača odlučuje da primenjuje američke ili ISO standarde.

U multinacionalnim kompanijama skoro uvek se primenjuje sistem kontrole koji je opštevažeci za celu kompaniju. Ujedno, možemo reći da su ove kompanije najviše pomogle da se u Kini shvati važnost sistema kontrole, a u tom smislu posebno treba istaći ulogu japanskih kompanija, koje su u svetu uopšte poznate po odličnim sistemima kontrole kvaliteta.⁶

Srbija

Pretpostavke koje su usvojene za posmatranje menadžment prakse u Kini biće zadržane i za Srbiju, s tim da će na kraju ovog dela biti dat uporedni pregled poslovne prakse u obe zemlje.

A) Planiranje

Proces planiranja u našim državnim preduzećima takođe je, kao i u Kini, pod uticajem ciljeva i planova vlade, ali se mora skrenuti pažnja da se sam proces planiranja tokom poslednjih decenija promenio. U razdoblju posle Drugog svetskog rata i tokom izgradnje nove jugoslovenske države, prvo je uspostavljen centralno-planski sistem do 1948. godine da bi se nakon toga prešlo na sistem samoupravnog socijalizma kao oblika ekonomskog uređenja društva.⁷ Tokom narednih godina, jasno se znalo šta su dugoročni planovi tadašnje vlade i kako se oni kroz društvena preduzeća sprovode na nivou kompanija.

Danas je situacija drugačija, jer se nakon perioda sankcija, inflacije, bombardovanja, promene režima i privatizacije korenito promenila vlasnička struktura preduzeća na srpskom tržištu. Nekadašnje društvene kompanije sada dobijaju naziv državna ili javna preduzeća, no i dalje je uticaj države ostao nepromenjen. Ono što se promenilo, pogotovo od početka svetske ekonomske

---

⁶ Katarina Zakić, „Japanski menadžment: sinteza domaćeg nasleđa i stranih iskustava”, *Megatrend revija*, vol. 5, br. 2, 2008, str. 91-110. U ovom članku se jasno vidi koliko su tehnike poput *just-in-time* sistema, *ringi*-ja, TQM, kružoka kvaliteta doprinele ne samo japanskim nego i ostalim kompanijama da unaprede sistem poslovanja i isporuke kvalitetnih proizvoda, što je povratno uticalo na potrošače širom sveta da dodatnu pažnju prilikom kupovine proizvoda obrate i na njihov kvalitet.

⁷ Dragana Gnjatović, *Ekonomija Srbije*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2007, str. 149-167.

krize 2008-2009. godine, jeste da se smanjio period definisanja ciljeva. Nekadašnje dugoročne, zamenili su u najboljem slučaju srednjoročni, a u najvećem broju slučajeva kratkoročni planovi. Kriza koja je pogodila Srbiju uticala je na to da se ne može sa velikom preciznošću planirati unapred, već da se mora skratiti period planiranja. Dakle, objektivni razlozi onemogućavaju projekcije za duži period. Bez obzira na to, ciljevi državnih preduzeća se realizuju u skladu sa ciljevima vlade, a operativno se ostvaruju na srednjem i nižem nivou menadžmenta. Samim tim, planiranje je centralizovano a filijale ovih kompanija i predstavništva na lokalnom nivou ostvaruju zacrtane odluke.

Privatne kompanije u domaćem vlasništvu veoma su zastupljene na srpskom tržištu. Sastav je dosta šarenolik, pri čemu se tokom poslednjih godina može pratiti ukрупnjavanje domaćeg kapitala, ali i njegova prodaja strancima. Stoga se unekoliko razlikuje praksa planiranja kod domaćih privatnih kompanija. Kompanije male i srednje veličine situacija na tržištu uglavnom primorava da planiraju kratkoročno, jer je u uslovima duboke recesione krize teško održati kompaniju na pozitivnoj strani bilansa uspeha. Stoga je njihov glavni cilj opstanak, sa tendencijom da se duže isplaniraju stvari kada se ekonomska situacija popravi.

Inostrane kompanije koje posluju na teritoriji Srbije uglavnom dolaze iz evropskog okruženja, poput Nemačke, Italije, Austrije i Grčke i one već sa sobom donose procedure poslovanja. Manje-više se prate odrednice rada matične kompanije, a njihove odluke sprovode se na lokalnom nivou. S obzirom na to da su to kompanije iz zemalja koje su već radile na teritoriji Srbije, za njih nema nekih većih specifičnosti rada na našem tržištu i sistema poslovanja kod nas.⁸ Usled toga je planiranje na nivou Srbije usklađeno sa strateškim planovima centrale, a izmene su moguće ukoliko eventualno postoji potreba da se usklade sa domaćim zakonima.⁹

B) Organizovanje

U domaćim državnim kompanijama uglavnom imamo pojavu centralizovanih i birokratizovanih organizacionih struktura, gde mali broj ljudi donosi odluke i

---

⁸ S obzirom na to da su se proteklih deset godina povećala ulaganja u Srbiju specijalno iz Koreje (centralna Srbija) i Japana (severna Srbija), ovi zaključci se mogu samo delimično odnositi na njih, jer su njihove poslovne kulture znatno drugačije od naših a njihovo iskustvo rada u Srbiji je novijeg datuma u odnosu na evropske kompanije.

⁹ Domaći menadžeri zaposleni u inostranim kompanijama kao najčešći problem navode nerealna očekivanja centrale u pogledu rezultata rada. Smatraju da često ne uzimaju u obzir lošu platežnu moć ovog tržišta, kao i da se precenjuju njihove sposobnosti uticaja na klijente.

one se teško menjaju. Odluke se sa vrha kompanije prenose na niže nivoe. Pošto su to uglavnom kompanije koje već duži niz godina (decenija) postoje, tradicionalni elementi organizacionog ponašanja, a pre svega organizacione kulture, teško se menjaju i postoji otpor ka promenama.

Što se tiče privatnih srpskih kompanija, procentualno gledano, mali broj njih je uspeo da razvije prepoznatljivost i na domaćem i na inostranom tržištu, ali zato veoma doprinose stvaranju našeg BDP-a. Što se tiče velikih domaćih privatnih sistema, proces menadžmenta u velikoj meri prati onaj svetski trend gde su uglavnom sve faze menadžmenta razvijene, s tim da, nažalost, i one pate od formalizovanja organizacione strukture i jednog čoveka koji je na čelu kompanije.

Poput parnjaka u Kini, manje, uglavnom porodične kompanije u Srbiji imaju poteškoća da se izbore sa domaćom i sa jeftinom inostranom konkurencijom, pa je njihov cilj uglavnom godišnje ostvarivanje pozitivnih ili rezultata blizu nule. Njih odlikuje mnogo fleksibilnija organizaciona struktura, ali u okviru koje je definitivno vlasnik taj koji donosi najvažnije odluke. Fleksibilnost organizacione strukture ogleda se u tome da veći broj ljudi, usled manjka zaposlenih, obavlja više poslova i funkcija, pa i sama organizaciona struktura i sistem poslovanja moraju da se prilagode tome.

Inostrane kompanije u Srbiji sistem organizovanja ljudi i sredstava u centrali samo donekle prilagođavaju uslovima poslovanja na našem tržištu. Možemo reći da su njihove organizacione strukture znatno decentralizovanije, imaju veće učešće zaposlenih u davanju predloga i sugestija, nego što je to slučaj u domaćim kompanijama. Organizaciona struktura se uglavnom određuje u centrali kompanije.

C) Motivacija

Sistem motivacije i nagrađivanja u državnim kompanijama uglavnom je materijalnog a manje moralnog oblika, s tim da i kod nas strukture vlasti imaju uticaja na odabir direktora kompanija kao i u Kini. Bez obzira na to što su plate u privatnom sektoru veće nego u državnom, još uvek se dosta radno sposobnog stanovništva trudi da se zaposli u državnim kompanijama, jer je sigurnost radnih mesta i redovnost plata veća nego u privatnom sektoru. Egzistencijalne i sigurnosne potrebe imaju znatno veći primat nego, recimo, potrebe za napredovanjem ili usavršavanjem u poslu.

Privatne kompanije najviše primenjuju materijalnu motivaciju, a glavni element motivacije je novac. Mora se međutim dodati, da je kod većih privatnih kompanija pored plata i bonusa, uključen veoma raznovrstan oblik materijalnih dodataka poput korišćenja službenih automobila, plaćenih računa za mobilni telefon, a za one koji su najbolji spremni su da odvoje novac i za njihovo stručno usavršavanje.

Inostrane kompanije imaju, generalno gledano, najprecizniji oblik nagrađivanja i motivacije zaposlenih jer većina njih, kao i u Kini, primenjuje ocenjivanje zaposlenih od strane njihovih nadređenih. Ukoliko su njihovi zaposleni prema njihovim standardima, ostvarili zacrtane kriterijume, imaće pre svega mogućnost da dobiju bonus (mesečni ili godišnji, što zavisi od politike kompanije, ali i od pozicije koju neko zauzima), ali i da traže povećanje plate.

D) Kontrola

Sistem kontrole u Srbiji je više nego u Kini direktnog oblika, a sve je više državnih kompanija koje imaju sertifikate o kontroli kvaliteta. Sve više se uviđa značaj uspostavljanja odgovarajućih kriterijuma kontrole poslovanja i to je veoma pozitivan proces u samom sistemu poslovanja državnih kompanija.

Kod manjih i srednjih privatnih kompanija većina nema potrebne standarde sistema kvaliteta, jer je za njih ostvarivanje prava na licencu i njeno održavanje, veoma skupo. Više se oslanjaju na to da se samostalno potrude da je proizvod ili usluga koju pružaju dobra, pa da se kroz preporuku lojalnih potrošača reklamiraju kod novih potrošača. Veće privatne kompanije su shvatile neophodnost standardnog sistema kontrole i izvršavanja zadataka, tako da su one većinom uvele standarde sistema kontrole kvaliteta ili isporuke usluga.

Inostrane kompanije takođe koriste sistem kontrole koji je direktan, uz korišćenje standarda kontrole kvaliteta. One su najviše odmakle u tome, jer je već na nivou njihovih centrala postojala praksa koja se primenjivala, pa je sistem samo prenet na domaće tržište, tj. njihove filijale u Srbiji.

Prema tome, u sistemu menadžmenta i poslovanja situacija je u Srbiji i Kini veoma slična. Mnogo se više razlikuju u svakodnevnom sistemu poslovanja koji se oblikovao kroz kulturu, tradiciju, istoriju i nacionalne strategije razvoja, ali će o tome biti naknadno više reči. Zaključak ovog dela bi dakle morao biti da što se sistema menadžmenta i poslovanja tiče, tačke razmimoilaženja između Srbije i Kine ne bi trebalo da postoje, štaviše, dosta je onih koje ih spajaju. Tabela 1. pokazuje skraćeni presek menadžment prakse Srbije i Kine, praćene kroz faze procesa menadžmenta i oblike svojine.

*Tabela 1: Faze procesa menadžmenta u Kini i Srbiji
 praćene kroz oblike vlasništva*

FAZE PROCESA MENADŽMENTA	KINA	SRBIJA
PLANIRANJE	<p>Državne kompanije – dugoročno</p> <p>Privatne kompanije – kratkoročno</p> <p>Inostrane kompanije – dugoročno</p>	<p>Državne kompanije – kratkoročno (retko dugoročno)</p> <p>Privatne kompanije – kratkoročno</p> <p>Inostrane kompanije – dugoročno</p>
ORGANIZOVANJE	<p>Državne kompanije – centralizovano odlučivanje, hijerarhija i autoritet</p> <p>Privatne kompanije – centralizovano odlučivanje, hijerarhija i autoritet</p> <p>Inostrane kompanije – decentralizovano, hijerarhija, participacija zaposlenih</p>	<p>Državne kompanije – centralizovano odlučivanje, hijerarhija i autoritet</p> <p>Privatne kompanije – centralizovano odlučivanje, hijerarhija i autoritet</p> <p>Inostrane kompanije – decentralizovano, hijerarhija, participacija zaposlenih</p>
MOTIVISANJE	<p>Državne kompanije – materijalno i moralno (oba podjednako važna)</p> <p>Privatne kompanije – materijalno</p> <p>Inostrane kompanije – materijalno</p>	<p>Državne kompanije – materijalno</p> <p>Privatne kompanije – materijalno</p> <p>Inostrane kompanije – materijalno</p>
KONTROLA	<p>Državne kompanije – direktna, ponegde postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p> <p>Privatne kompanije – direktna, ponegde postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p> <p>Inostrane kompanije – direktna, postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p>	<p>Državne kompanije – direktna, ponegde postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p> <p>Privatne kompanije – direktna, ponegde postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p> <p>Inostrane kompanije – direktna, postoje uvedeni sistemi kontrole kvaliteta</p>

POSLOVNA PRAKSA OBLIKOVANA ELEMENTIMA KULTURE U KINI I SRBIJI

Postoji više aktuelnih istraživanja na temu uticaja nacionalne kulture na oblikovanje poslovne kulture, sistema pregovaranja i poslovanja, a najčešće se koriste Hert Hofstedeov model kulturnih dimenzija (*Geert Hofstede*), model nacionalnih kulturnih razlika Fonsa Trompenarsa i Hampden-Tarnera (*Fons Trompenaars, Charles Hampden-Turner*), Švarcov model kulturno vrednosne orijentacije (*Shalom Schwartz*) ili najnoviji model i istraživanje u okviru GLOBE projekta. Svaki od navedenih modela ima svoje prednosti i nedostatke. Hofstedeov je najpraktičniji, lak za razumevanje i primenu u praksi; Fons Trompenarov i Hampden-Turnerov model koristi znatno veći broj dimenzija i njihovi rezultati su za nijansu bliži realnoj situaciji na terenu nego Hofstedovi; Švarcov model ima vrednosne orijentire jednog društva u centru posmatranja, te se usled toga manje može dovesti u vezu sa praktičnim poslovanjem; GLOBE projekat možda ima i najbolju metodologiju i najveći uzorak, ali je uzeto u obzir dosta dimenzija (liderstvo, organizaciono ponašanje, menadžment, kultura, željeno i ispoljeno ponašanje ljudi), pa je onda teško pratiti i razumeti sve nijanse istraživanja.¹⁰

Zbog praktičnosti primene i jednostavnosti razmevanja za potrebe naše analize biramo Hofstedeov model koji ima sledećih pet dimenzija:

- 1) distanca moći (*Power Distance Index - PDI*) - označava do kog nivoa manje moćni članovi organizacije ili institucije (poput porodice), prihvataju i očekuju da se moć unutar grupe distribuiraju neravnomerno. Društva sa visokom distancom moći su ona kod kojih postoji potpuna podela na one koji imaju moć i na one koji ih slede. S druge strane, društva koja imaju nisku distancu moći su ona kod kojih postoji otklon prema moći, u smislu da nije moć u tolikoj meri presudna, niti se autoriteti „slepo” prate.
- 2) individualizam (*Individualism - IDV*) - na suprotnoj stani od njega stoji kolektivizam, a zajedno označavaju do kog su nivoa individue u društvu integrisane u grupe. Na strani individualizma postoje društva u okviru kojih su lična sudbina i odgovornost najpreče. Ne postoje jake veze grupa u društvu, a lični interesi su presudni. Na strani kolektivizma nalaze se društva u kojima se ljudi od rođenja udružuju i okupljaju oko jake, kohezivne grupe, često proširene porodice. U ovakvim društvima je itekako bitno mišljenje koje

---

¹⁰ Više o pomenutim istraživanjima videti u: Katarina Zakić i Olivera Milutinović, „Doprinos interkulturalnog menadžmenta razvijanju tolerantnosti u međunarodnom poslovanju”, *Anali poslovne ekonomije*, sveska 9, Univerzitet PIM, Banja Luka, 2013, str. 162-177.

- okolina ima o pojedincima, te se mnoge stvari u životu rade ili ne rade u zavisnosti od toga kakav je pogled društva na to.
- 3) muškost (*Masculinity* - MAS) - ima svoj opozit ženskost, a odnosi se na podelu uloga između polova. Muška društva odlikuje želja za uspehom, ambicijom i moći, pri čemu se velika pažnja pridaje materijalnim stvarima u životu. U zemljama u kojima preovlađuje ženska kultura vrednosti su drugačije: insistira se na emocijama, empatiji i pomoći svim ugroženim kategorijama stanovništva.
  - 4) izbegavanje neizvesnosti (*Uncertainty Avoidance Index* - UAI) - opisuje toleranciju društva prema neizvesnosti. Indeks pokazuje do kog nivoa se pripadnici jedne kulture osećaju nesigurno ili sigurno u neizvesnim situacijama. Pod neizvesnim situacijama podrazumevaju se nove, iznenadne situacije koje su drugačije od normalnih, uobičajenih. Ljudi koji žive u kulturama koje žele da izbegnu neizvesnost čine to poštujući striktno zakon, pravila i bezbedonosne mere, a na filozofskom i religioznom nivou veruju u jednu apsolutnu istinu. Kulture koje prihvataju neizvesnost su tolerantnije prema drugim kulturama koje imaju drugačija mišljenja od njihovih, i nastoje da imaju što je moguće manje pravila.
  - 5) dugoročna orijentisanost (*Long-Term Orientation* - LTO) - njena suprotnost je kratkoročna orijentisanost. Štedljivost, ekonomičnost, istrajnost i trpeljivost su odlike dugoročne orijentisanosti i ove karakteristike su okrenute ka budućnosti. Za razliku od njih, kratkoročno orijentisane kulture, koje su više okrenute ka prošlosti, imaju sledeće karakteristike: poštovanje tradicije, ispunjavanje društvenih obaveza, kao i zaštita nečije ličnosti (njegovog imena).¹¹

Kina

Primenom Hofstedovog modela kulturnih dimenzija na istraživanje stanja u Kini dobijeni su sledeći rezultati:

- 1) Indeks distance moći je veoma visok (PDI je 80, a kod većine zemalja je 55), što označava duboku podeljenost društva na one koje imaju moć i one koji je

---

¹¹ Najnoviji model ovog istraživanja ima šest dimenzija, jer je uključen i indeks povlašćivanje/ograničavanje. Dimenzije modela su navedene prema: Geert Hofstede, "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context", *The Berkley Electronic Press*, 2011, <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=orpc>, 25/05/2014. Detaljnije o celoj problematici videti u Katarina Zakić i Xinqun Sun, „Sličnosti i razlike poslovne kulture u Narodnoj Republici Kini i Republici Srbiji”, *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 2014/4, br. 149, str. 863-873.

nemaju. Osnove ovakvog tumačenja rezultata možemo naći u primeni konfučijanstva. Konfučijanstvo je jedna od najvažnijih i najcenjenijih škola mišljenja u Kini, a kasnije se uticaj te škole osetio i preneo na celu Aziju. Pet osnovnih postulata konfučijanstva govori o tome: da su podanici (narod) lojalni vladaru, žene su lojalne i slušaju muževe, deca slušaju roditelje, mlađi naraštaji poštuju starije a odnos između prijatelja je jedini odnos jednakosti.¹² Postoji i uzajamnost da vladar treba narodu da obezbedi nesmetani razvitak, muževi zarađuju za porodicu i obezbeđuju sve što im je potrebno, roditelji deci daju sredstva za život i školuju ih, a stariji uče mlađe od sebe. Shodno tome, stariji imaju prednost u donošenju odluka i njihova odluka je konačna. Prirodni poredak po Konfučiju ne treba menjati, pa otuda proizlazi zašto je ovaj indeks toliko visok.

Kineski pojam lica (*mianzi*) takođe igra ulogu u objašnjenju visoke distance moći. Kada kažemo da je neko „izgubio lice”, pod time se u Kini misli da je izgubio ugled, integritet tj. čast. I naš narod je ranije imao sličan izraz „časti mi, poštenja mi”, kojim se naglašavao značaj davanja određenih podataka u smislu njihove tačnosti i korektnosti. Prilikom komuniciranja u Kini mora se obratiti pažnja da se nekom sa kim se razgovara ne povredi čast ili ugled. Time ga stavljamo u veoma neugodnu poziciju, koja uobičajeno ima za posledicu prekid komunikacije. Ovakav indirektan oblik govora, sa velikim uvažavanjem sagovornika i distancom u komuniciranju, takođe oblikuje visok indeks distance moći.

- 2) Individualizam je na veoma niskom nivou (IDV je 20, prosek je 43), tj. kolektiv dolazi pre pojedinca. Uzrok ovakvog učenja i ponašanja može se naći kako u samom Konfučijevom tradicionalnom učenju, tako i u osnovnim vrednostima društva koje propagira Komunistička partija Kine. Kolektiv dolazi pre pojedinca. Norme koje društvo postavlja moraju se poštovati i pojedinac se njima prilagođava. Većina društvenih aktivnosti osmišljena je da se radi u grupi. Stoga je i savremeno poslovanje obojeno ovim elementima. Većina odluka začetak i realizaciju ima u grupi. Mišljenje saradnika kako u kompaniji tako i van nje veoma je važno i pridaje mu se veliki značaj, pa stabilnost veza i njihovo poštovanje imaju prioritet u svakodnevnom i poslovnom životu.
- 3) Kineska kultura je dominantno muška (MAS je 66, a do 50 je ženska), što znači da preovlađuju muške vrednosti poput ambicioznosti, uspeha i napredovanja. Materijalno bogatstvo, status u društvu, pozicija na kojoj se neko nalazi su vrednosti koje sve više dolaze do izražaja.

---

¹² Sonia El Kahal, *Business in Asia Pacific*, Oxford University Press, Oxford, 2001, pp. 128-129.

- 4) Indeks izbegavanja neizvesnosti je ispod proseka (UAI je 30 - najveći broj zemalja ima oko 64), što znači da Kinezi prihvataju neizvesnost i nemaju otpor ka promenama i novim stvarima. Promene su neminovne i izvesne, te ih kada pristignu treba prihvatiti i gledati kako im se prilagoditi.
- 5) Najveća ocena u celoj Aziji za okrenutost ka dugoročnosti (LTO je 118 - do 45 je kratkoročnost). Dakle, štedljivost, ekonomičnost, trpeljivost i istrajnost su veoma izraženi u Kini, tj. te odlike jače su ispoljene nego bilo gde drugde u Aziji.¹³

Srbija

Hofstedeove dimenzije kulture za Srbiju su sledeće:

- 1) Indeks distance moći je 86 i on pokazuje da našu kulturu odlikuje visok stepen distance moći, tj. prihvatamo podelu društva na one koji imaju moć i one koji je nemaju. Tako se u našem kao i u kineskom društvu pravi razlika prema ljudima u odnosu na to na kom su mestu zaposleni, kakvu funkciju imaju, koja su njihova ovlašćenja. Njihova moć se prihvata kao zadata, te je odlika ovakve kulture veliko poštovanje autoriteta, snažan uticaj onih koji imaju moć nad onima koji je nemaju, te centralizovano donošenje odluka i hijerarhijsko odlučivanje.
- 2) Vrednost indeksa individualizma je 25, što znači da u Srbiji preovlađuje kolektiv nad pojedincem, tj. suprotno većini evropskih naroda nas ne odlikuje individualizam. I dalje je na snazi duh nekadašnjih vremena gde je porodica bila stub naroda i države. Bilo je i još uvek je važno mišljenje društva o pojedincu, njegovim vrednostima i radu. Većina nekadašnjeg života se odvijala unutar bliže i šire porodice. Iako se vremena menjaju, te su danas porodice manje, slabe i veze unutar nje, ali još uvek je ona stub svega. Takav oblik ponašanja se prenosi na kolektiv u kome se odvija drugi deo života, ali su nasleđene društvene vrednosti i ovde na snazi. Takođe, možda se kroz ovu komponentu i najviše razlikujemo u odnosu na druge evropske narode, koji su većinski ili izrazito individualni, ili negde na granici između individualnog i kolektivnog. Stoga se može očekivati da je pritisak koji grupa može ostvariti na pojedincu veći nego kod drugih evropskih naroda.
- 3) Pokazatelj koji govori o podeli uloga u društvu na osnovu pola muškost/ženskost je 43, što svrstava Srbiju u žensku kulturu, u kojoj su empatija, pomaganje i briga o drugima osnovne karakteristike kulture. Mora se, ipak, naglasiti da je ovaj indeks relativno blizu srednje vrednosti. U tim situacijama se obično kaže da društvo ima miks osobina muškog i ženskog društva. Poslednje godine razvoja našeg društva nesumnjivo će staviti na test ovu karaktersitiku, jer ćemo videti

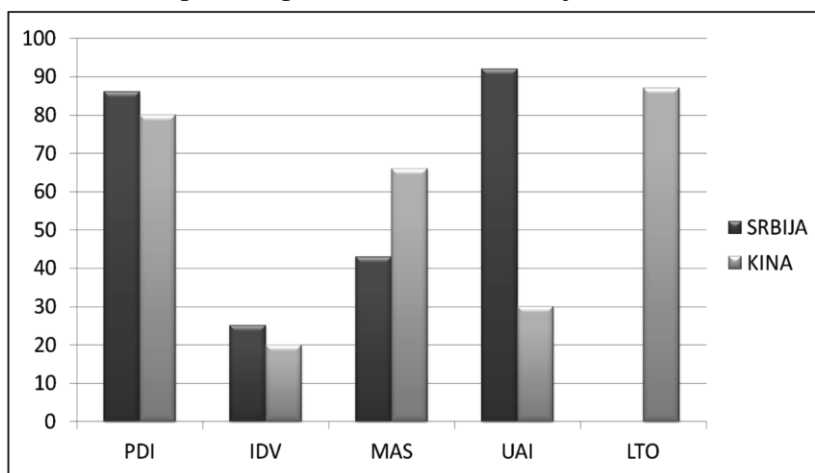
---

¹³ "What about China?", Hofstede Centre, <http://geert-hofstede.com/china.html>, 14/05/2015.

da li će Srbija pod uticajem promena postati muško društvo, ili očuvati tradicionalnu vrednost ženskog društva. Prema tome, od elemenata ženskih društvenih vrednosti svakako imamo empatiju i pomaganje drugima, a od muških vrednosti još uvek muškarci zauzimaju najbitnije pozicije u društvu i imaju prednost u donošenju odluka unutar porodica.

- 4) Indeks izbegavanja neizvesnosti u Srbiji je veoma visok - 92 (srednja vrednost je 64), što znači da se u Srbiji apsolutno teži izbegavanju neizvesnosti, a to je opšta odlika društava u kojima su stalne i velike promene i u društvima koja imaju neizvesnu životnu situaciju usled uticaja prirodnih i klimatskih elemenata. Stoga i ne treba da čudi ovako visok indeks neizvesnosti, jer u pitanju je država koja je u skorijoj istoriji (poslednjih stotinak godina) imala četiri velika rata, ujedinjavanje i raspadanje države, te inostranu agresiju. Pored toga, prethodnih trideset godina je i u ekonomskom smislu građanima bilo veoma teško, te su razumljive potrebe društva da se ostvari stabilnost, predvidivost i izvesnost.
- 5) Peta karakteristika u Srbiji ne postoji, tj. nije merena, jer se ona uglavnom odnosi na azijska društva koja imaju taj dugoročan pogled na život i budućnost. S obzirom na to da Srbija pripada Balkanu možemo usvojiti pretpostavku, da u ovom regionu postoji kratkoročna orijentisanost društva. Ona podrazumeva, veću okrenutost prošlosti i poštovanju tradicije.¹⁴

Grafikon 1: Hofstedeove dimenzije kulture: uporedni prikaz rezultata za Srbiju i Kinu

¹⁴ "What about Serbia?", Hofstede Centre, <http://geert-hofstede.com/serbia.html>, 14/05/2015.

Na osnovu vrednosti prikazanih pokazatelja moguće je napraviti uporednu analizu poslovne kulture u Kini i Srbiji (Grafikon 1), čiji rezultati pokazuju da oba društva imaju visok indeks distance moći i da su kolektivistička. To može značajno olakšati poslovnu saradnju jer su u tom pogledu slični mentaliteti koji traže strukturu, autoritet, centralizaciju, hijerarhiju te međusobnu saradnju i uvažavanje unutar kolektiva. Znatno je teže kada saraduju društva koja imaju ove dve dimenzije različite, jer se onda suštinski razlikuju i ne razumeju.

Kina i Srbija se razlikuju u preostala tri parametra. Kina je društvo gde preovlađuje muška kultura, za razliku od Srbije gde ženske vrednosti dominiraju. Međutim, u praksi se svakako sve više oseća uticaj muških elemenata kulture u Srbiji, tako da sama razlika ovog indeksa ne bi trebalo da predstavlja problem za buduću saradnju. No, preostala dva indeksa koja se dosta razlikuju mogu uticati negativno na saradnju, ako im se ne priđe na odgovarajući način. Pre svega, vremenska dimezija, tj. pristup vremenu može dovesti do nesuglasica oko načina rada, dinamike obavljanja poslova te drugačijem pristupu organizovanja procesa rada. S druge strane, naša potreba za sigurnošću i postojanošću, u potpunoj je suprotnosti sa prihvatanjem promena onako kako se one dešavaju u Kini.

Stoga se mora naglasiti da kao što je srpskoj zajednici problem da shvati način poslovanja u Kini, tako i među samim Kinezima postoji problem da razumeju srpsku poslovnu praksu i način komuniciranja i donošenja odluka. Usled toga je edukacija koju prati svakodnevno komuniciranje i saradnja, sigurno dobar put za postizanje željene i uspešne saradnje.

PROBLEMI U SVAKODNEVNOM POSLOVANJU

Pored ranije navedenih sličnosti i razlika u poslovanju potrebno je dodatno skrenuti pažnju na objektivne poteškoće u savremenoj saradnji između srpskih i kineskih privrednika, ali i u drugim oblastima od potencijalnog interesa za obe zemlje. Mali je broj naših poslovnih ljudi koji govore kineski, pa se usled toga često angažuju prevodioci. Bez obzira koja je nacija u pitanju, menadžeri u velikoj meri zavise od kvaliteta prevoda, a od toga posredno zavisi i uspeh poslovne transakcije. Nažalost, malo je kvalitetnih srpsko-kineskih rečnika pogotovo u oblasti biznisa koji prevodioci mogu da koriste, pa se mahom koriste engleski rečnici, a sa engleskog se dalje prevodi na srpski ili kineski. Time je već početni momenat stupanja u kontakt sa poslovnim partnerima na neki način ugrožen i sputan, jer se pojavljuju jezičke barijere. Situacija nije bolja ni kada menadžeri sa obe strane znaju engleski jezik, jer se i onda javljaju nedoumice oko toga šta

je poslovni partner hteo da kaže.¹⁵ Kineski jezik i stil ophođenja podrazumevaju indirektan oblik komuniciranja, koji zahteva da bilo ko iz poštovanja prema sagovorniku (čuvanje tuđeg i sopstvenog lica) neće direktno nekoga odbiti ili mu reći ne.¹⁶ To onda dovodi do nedoumica kod naših poslovnih ljudi da li je dobijeni odgovor potpuno negativan ili znači da treba da sačeka pozitivan odgovor.

Pogled i doživljaj vremena u Srbiji i Kini su drugačiji. Kod nas se vreme posmatra, kao i kod većine evropskih naroda, kao važna kategorija, te u sistemu poslovanja najveći broj kompanija insistira na brzini i efikasnosti izvođenja zadatka. Iako je Kina potpuno prihvatila kapitalizam kao element društvenog uređenja, i dalje postoji drugačiji pristup opažanju vremena. Smatra se da treba „pustiti stvari da se slegnu”, promisliti o svim aspektima problema, razmišljati o budućnosti i tek onda pristupiti rešavanju stvari. Takođe, većina Kineza je naviknuta da radi više stvari u isto vreme i da se bori sa njima redosledom kojim one dolaze. Evropejci su generalno gledano više okrenuti prošlosti i sadašnjosti, a Azijci budućnosti.

Proces pregovaranja je takođe drugačiji. Kinezi smatraju da pregovore treba posmatrati kao dugoročan proces u kome će se poslovni partneri više puta sastati, pregovarati i naučiti dosta jedni o drugima, pa tek onda krenuti da sklapaju poslove. Na obe strane postoji istovremeno i želja ali i bojazan da se krene sa sklapanjem ugovora. Privrednici na obe strane imaju malo prethodnika koji su napravili uspešnu saradnju, pa su rizik i nepoznanice samim tim veći. Zbog toga bi svakako trebalo obe strane uputiti u specifičnosti poslovanja onih drugih. Jedni drugima su velika nepoznanica, tako da se često dešava da nakon početnog

---

¹⁵ Više o tome videti u izveštaju sa osnivanja Sinološkog kluba Kineskog centra koji je održan 15. novembra 2014. godine: „Izveštaj sa Prvog sinološkog okruglog stola: Izazovi sinologije i prevođenja kineskog jezika u Srbiji”, Kineski centar Megatrend univerziteta, http://chinese.center.megatrend.edu.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=21/05/2015.

¹⁶ Ova karakteristika je svakako odlika tzv. kulture visokog konteksta o kojoj je pisao antropolog Edvard Hol (Edward Hall). Hol je 1966. u knjizi *The Hidden Dimensions* (Anchor Books, 1990), izneo tezu da postoje kulture niskog i visokog konteksta. Kulture visokog konteksta odlikuje indirektan oblik govora, manje verbalne komunikacije, značaj statusa onoga ko komunicira, insistiranje na pažljivoj i odmerenoj komunikaciji. Vremenska dimenzija se posmatra na drugačiji način nego kod kultura niskog konteksta - postepenost i postupnost, rad na većem broju stvari u isto vreme, te pristup vremenu kao jednoj fleksibilnoj kategoriji, su glavne odlike ovih kultura. Primeri takvih zemalja su recimo Kina, Japan i arapske zemlje Bliskog istoka. Kulture niskog konteksta su potpuno suprotne i oslanjaju se na tačnu i preciznu verbalnu komunikaciju, direktan oblik govora, ekspresivnost komunikacije, te tačnost i organizovanost vremena. Primeri zemalja koje spadaju u ovu grupu su SAD, Nemačka, Švajcarska i skandinavske zemlje.

perioda velikog optimizma i želje za saradnjom dođe period osujećenosti i brige - često neosnovane - a posledica su nepripremljenost i neshvatanje namera druge strane. Čini se da izražena spremnost različitih državnih institucija na obe strane još uvek nije dala željeni efekat u vidu jačanja konkretne saradnje.

ZAKLJUČAK

Jedno od ograničenja prilikom pisanja ovakvog rada u ovom trenutku je još uvek mali broj ljudi iz Srbije i Kine koji sarađuju na zajedničkim poduhvatima, te je teško precizno odgovoriti na pitanje postavljeno u naslovu samog rada, ali ćemo ga ipak formulisati.

Da, moguće je da srpski i kineski menadžeri uspešno sarađuju i pored prepreka na koje mogu da nailaze. Prvi test je uspešno položen tokom izgradnje Pupinovog mosta (Zemun-Borča) u Beogradu, gde je preko 200 radnika i menadžera iz Kine sarađivalo sa domaćim radnicima, menadžerima, zaposlenima na fakultetima, institutima i ministarstvima. Tu su već mogli da se uoče prvi problemi u međusobnoj saradnji, načini rešavanja problema i drugačiji pristupi u poslovanju. Ako je tako veliki infrastrukturni objekat uspešno realizovan, čini se da ne bi trebalo da postoji prepreka ni u drugim oblastima.

Način poslovanja, tj. obavljanje osnovnog menadžment procesa je neuobičajeno sličan u posmatranim zemljama. Hijerarhijsko odlučivanje, veze i kontakti kao važan deo poslovanja, oslanjanje na porodicu i prijatelje u poslovanju, postupno pregovaranje, tranzicioni periodi u poslovanju gde imamo smenu socijalizma sa kapitalizmom, doveli su do toga da poslovni ambijent i stil rada imaju dodirne tačke. Analiza delova poslovne prakse pod uticajem poslovne kulture pokazuje da su kulturološke razlike velike, ali ne i nužno ograničavajuće. Stoga je od krucijalnog značaja učenje, razumevanje i prihvatanje tuđih kulturnih vrednosti, bez predrasuda i stvaranja stereotipova.

Zbog toga bi bilo poželjno uključivanje svih zainteresovanih subjekata za međusobno poslovanje u jednu konkretnu zajednicu ili instituciju - pošto su sada svi razjedinjeni u zasebna udruženja - koja bi na jednom mestu pružila sve potrebne informacije, podršku i logistiku za međusobnu saradnju, i koja bi iskustvom i znanjem mogla da rešava probleme čim se pojave. Poželjno bi bilo da u okviru ove institucije imamo prisustvo predstavnika obe zemlje, jer bi se problemi onda mnogo brže i jednostavnije rešavali na licu mesta, u međusobnoj interakciji i razmeni ideja. Takva institucija ili agencija bi mnogo bolje funkcionisala ukoliko bi imala podršku vlade obe zemlje, kako u ekonomskom tako i političkom pogledu. Pored toga, bilo bi dobro da u njoj imamo predstavnike privatnih preduzetnika iz obe zemlje, koji imaju drugačiju metodologiju rada od

državnih kompanija, a znamo da je njihova dosadašnja međusobna saradnja dosta dobra ali nije dostigla pun potencijal. I na kraju, svakako je važno da imamo dobre prevodioce, koji moraju činiti deo strukture zaposlenih.

U suprotnom, Srbija će izgubiti dragoceno vreme pokušavajući da uhvati korak sa drugim zemljama, a pogotovo što će u borbi za međunarodne investitore imati veliku konkurenciju u okolnim zemljama.¹⁷ Znanje u oblasti interkulturnog menadžmenta prikazano u ovom radu može da posluži kao jedan od načina ostvarenja konkurentne prednosti nad susedima.

LITERATURA

- Arežina, Sanja, "Chinese 'going out' policy and its impacts on relations with Serbia", *The Review of International Affairs*, Vol. LXI, No. 1153–1154, January-June 2014.
- Babić, Blagoje, „Odnosi Kine i Evropske unije: geoe ekonomska osovina u razvoju”, *Međunarodni problemi*, vol. LXII, br. 3, 2010.
- Babić, Blagoje S., Zakić, Katarina i Jurčić, Ana, „Uloga interkulturnog menadžmenta u strategiji razvoja ekonomskih odnosa Srbije sa Azijom”, *Zbornik radova*, „Šesti međunarodni naučni skup Megatrend univerziteta - Razvojne strategije preduzeća i privrede”, Megatrend univerzitet, Beograd, 28. novembar 2008.
- Chen, Ming-Jer, *Inside Chinese Business*, Harvard Business School Press, Boston (MA), 2001.
- El Kahal, Sonia, *Business in Asia Pacific*, Oxford University Press, Oxford, 2001.
- Gnjatović, Dragana, *Ekonomija Srbije*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2007.
- Hall, Edward, *The Hidden Dimensions*, Anchor Books, 1990.
- Hofstede, Geert, "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context", *The Berkley Electronic Press*, 2011, <http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=orpc>, 25/05/2014.
- „Izveštaj sa Prvog sinološkog okruglog stola: Izazovi sinologije i prevođenja kineskog jezika u Srbiji”, Kineski centar Megatrend univerziteta, http://chinesecenter.megatrend.edu.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=11&amp, 21/05/2015.
- Zakić, Katarina, „Japanski menadžment: sinteza domaćeg nasleđa i stranih iskustava”, *Megatrend revija*, vol. 5, br. 2, 2008.
- Zakić, Katarina i Milutinović, Olivera, „Doprinos interkulturnog menadžmenta razvijanju tolerantnosti u međunarodnom poslovanju”, *Anali poslovne ekonomije*, sveska 9, Univerzitet PIM, Banja Luka, 2013.

---

¹⁷ Više o tome videti u: Blagoje Babić, „Odnosi Kine i Evropske unije: geoe ekonomska osovina u razvoju”, *Međunarodni problemi*, vol. LXII, br. 3, 2010, str. 418–462; Sanja Arežina, "Chinese 'going out' policy and its impacts on relations with Serbia", *The Review of International Affairs*, Vol. LXI, No. 1153–1154, January-June 2014, pp. 7-23.

Zakić, Katarina i Sun, Xinquan, „Sličnosti i razlike poslovne kulture u Narodnoj Republici Kini i Republici Srbiji”, *Zbornik Matice srpske za društvene nauke*, 2014/4, br. 149.

Katarina ZAKIĆ

CAN SERBIAN AND CHINESE MANAGERS HAVE A SUCCESSFUL COOPERATION: A CRITICAL ANALYSIS

ABSTRACT

The paper examines to what extent the Chinese and Serbian approaches in doing business differ, with focus on structural features of the management system and ownership. The paper is aimed at overcoming possible difficulties that stem from the differences in the business practices with a view to the statement of the Serbian Government that the People's Republic of China will play important role in the transformation of our economy as well as the conclusions of the 2014 Belgrade summit of prime ministers of China and Central and Eastern Europe countries. Since Serbian and Chinese business people have been doing business for many years, some difficulties in mutual cooperation are being already experienced. The author focuses her analysis on the phase dynamics of the management process and takes into consideration the business practice that is upon direct influence of culture. Hofstede's model of cultural differences is employed. The author concludes that although the management practice in China and Serbia has lots of similarities, there are structural differences in business practices as an outcome of national cultural diversity.

Key words: Serbia, China, management practice, business culture, cooperation.

Ivona LAĐEVAC¹

UDK: 327(510:470)
Biblid: 0025-8555, 67(2015)
Vol. LXVII, br. 2–3, str. 239–250
Izvorni naučni rad
avgust 2015.
DOI: 10.2298/MEDJP1503239L

STRATEŠKO PARTNERSTVO RUSIJE I KINE

APSTRAKT

Autorka razmatra da li strateško povezivanje Kine i Rusije može da stvori dovoljnu protivtežu dominaciji SAD u poslehladnoratovskim međunarodnim odnosima i da pomogne pozicioniranju Pekinga kao globalne sile u usponu. Spoljnopolitičko približavanje Rusije i Kine je od faze političkih izjava i deklaracija postepeno tokom prve decenije dvadeset prvog veka prerاسlo u strateško partnerstvo zasnovano na Ugovoru o dobrosusedstvu, prijateljstvu i saradnji od 2001. godine. Članak analizira moguće implikacije ugovora kao okvira uspostavljenog partnerstva i potvrdu njegove vrednosti nalazi u povećanju vrednosti trgovinske razmene i sklapanju tzv. gasnih sporazuma, koji treba da omoguće nesmetan izvoz ruskog gasa na kinesko tržište. Autorka zaključuje da će uspeh partnerstva Kine i Rusije u narednom periodu biti jednako uslovljen sadržinom politike SAD u Aziji i na Pacifiku i sposobnošću dveju zemalja da reše nesuglasice oko različitih nacionalnih interesa u Srednjoj Aziji.

Ključne reči: međunarodni odnosi, posthladnoratovski poredak, SAD, strateško partnerstvo Rusije i Kine.

Pregrupisanje snaga u posthladnoratovskim međunarodnim odnosima dovelo je do stvaranja nominalno multipolarnog sveta u kojem realno dominira jedna država – Sjedinjene Američke Države (SAD). SAD dominantan položaj utvrđuju bilo angažovanjem sopstvenih vojnih kapaciteta, bilo kroz akcije NATO-a koji je, pod američkim vođstvom, u poslednje dve i po decenije znatno proširio

---

¹ Autorka je istraživač-saradnik u Institutu za međunarodnu privredu i politiku, Beograd. E-mail: ivona@diplomacy.bg.ac.rs. Rad je rezultat naučnog projekta „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima - spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbedonosni aspekti” (br. 179029) za period 2011–2015. koji realizuje Institut za međunarodnu politiku i privredu, a finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

članstvo i sferu uticaja u Evropi. Granice ovog vojno-političkog saveza značajno su pomerene ka Rusiji premda su ovoj državi neposredno pre ujedinjenja dve Nemačke data obećanja da se, u zamenu za njeno neprotivljenje tom činu, „NATO neće širiti na istok”.² Međutim, protokom vremena pojavile su se sve brojnije tvrdnje da takva obećanja nisu nikada data, da je reč o pogrešnim tumačenjima izjava zvaničnika iz Vašingtona, odnosno da, u krajnjoj liniji, potpisani dokument takve sadržine ni ne postoji.³

Apsolutna dominacija jedne države u međunarodnim odnosima – makar i na nivou puke percepcije – predstavlja izazov ostalim državama, te se one, ukoliko već ne mogu same da dostignu takmaca, opredeljuju za saveze sa sebi sličnima kako bi osujetile aktuelnog hegemonu. U savremenim međunarodnim odnosima ovu hipotezu potvrđuju odnosi Rusije i Kine. Nema sumnje da je neposredan uzrok ubrzanog produbljanja odnosa između ove dve zemlje „nezadovoljstvo svetskim poretком predvođenim Amerikom”.⁴ U ovom kontekstu ne bi bilo preterano reći da smo svedoci razvoja novog vida nekadašnje politike zadržavanja (*containment policy*), čiji je idejni tvorac bio Džordž Kenan (George Kennan), američki diplomata u Moskvi hladnoratovskog doba.⁵ Nesporno je da je ograničavanje jačanja uticaja SAD, i to ne samo na prostoru Evroazije, već i u globalnim okvirima, u strateškom interesu Rusije i Kine. Tako definisan nacionalni interes suprotan je globalnim bezbednosnim interesima SAD, za koje je još Zbignjev Bžežinski (Zbigniew Brzezinski) u knjizi *Velika šahovska tabla* rekao da imaju „imperativ da spreče pojavu izazivača na području Evroazije, izazivača sposobnog da dominira njome, a time istovremeno sposobnog da predstavlja pretnju Americi”.⁶

² Mark Kramer, “The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia”, *The Washington Quarterly*, Vol. 32, No. 2, April 2009, <http://dialogueeurope.org/uploads/File/resources/TWQ%20article%20on%20Germany%20and%20NATO.pdf>, 20/08/2015.

³ Videti: Mary Elise Sarotte, “A Broken Promise? What the West Really Told Moscow About NATO Expansion”, *Foreign Affairs*, September–October 2014, www.foreignaffairs.com/articles/141845/mary-elise-sarotte/a-broken-promise, 20/08/2015; Mark Kramer, “The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia”, op. cit; Bill Bradley, “A Diplomatic Mystery”, *Foreign Policy*, 22 August 2009, <http://foreignpolicy.com/2009/08/22/a-diplomatic-mystery>, 20/08/2015; Michael Rühle, “NATO enlargement and Russia: myths and realities”, *NATO Review Magazine*, www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Nato-enlargement-Russia/EN/index.htm, 20/08/2015.

⁴ Paul Bolt, “Sino-Russian Relations in a Changing World Order”, *Strategic Studies Quarterly*, Winter 2014, p. 49.

⁵ Videti: John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, New York, 1982.

⁶ “(...) it is imperative that no Eurasian challenger emerges, capable of dominating Eurasia and thus of also challenging America”. Navedeno prema: Zbigniew Brzezinski, *The Great Chess Board: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, New York, 1997, p. XIV.

Reklo bi se da su oni, koji su smatrali da su geopolitičke premise prestale da važe sa okončanjem Hladnog rata, pogrešili jer, ispostavilo se, i posle toliko vremena, *šahovska tabla* nije izgubila na aktuelnosti.

POČETAK RAZVOJA PARTNERSKIH ODNOSA RUSIJE I KINE U DVADESET PRVOM VEKU: FAZA DEKLARACIJA

Strateško približavanje Moskve i Pekinga ne iznenađuje čak ni one koji površno prate međunarodne odnose. Dve susedne države povezuju zajednički ekonomski, geopolitički i bezbednosni interesi. Iako se obe i po pojedinačnim geografskim, ekonomskim i vojnim pokazateljima, kao i po političkom značaju, ubrajaju u vodeće zemlje sveta, njihov partnerski odnos ih čini daleko snažnijim u odnosu na ostale. Sem toga, obe zemlje dele iste stavove u vezi sa reformama međunarodnih političkih i finansijskih institucija i u pogledu potrebe očuvanja i poštovanja principa međunarodnog prava koji se odnose na teritorijalni integritet i suverenitet – drugim rečima, poštovanja Povelje Ujedinjenih nacija.

Temelji strateškog partnerstva između Rusije i Kine postavljeni su devedesetih godina dvadesetog veka. Najpre je 1992. godine prilikom posete tadašnjeg ruskog predsednika Borisa Jeljcina (Борис Николаевич Ельцин) Kini usvojena zajednička izjava o prijateljskim odnosima, da bi 1994. godine, tokom uzvratne posete kineskog predsednika Đanga Cemina (Jiang Zemin) Moskvi, oba predsednika izjavila da su uspostavili „konstruktivne partnerske odnose orijentisane ka dvadeset prvom veku”.⁷ Prilikom naredne posete Jeljcina Kini, aprila 1996. godine, međusobni odnosi su podignuti na nivo „strateških odnosa saradnje, partnerstva”.⁸ Tom prilikom doneta je i Zajednička deklaracija kojom je, između ostalog, ukazano da je zbog činjenice da i dalje deluju „hegemonizam, politika sile i pritisaka” neophodan razvoj multipolarnog sveta.⁹

Već naredne, 1997. godine na samitu održanom u Moskvi, dvojica predsednika objavila su Zajedničku deklaraciju o multipolarnom svetu i stvaranju novog međunarodnog poretka (*Российско-Китайская Совместная Декларация о*

⁷ Li Jingjie, “Sino-Russian Strategic Partnership Cooperative Relations and the US Factor”, *The ASAN Forum*, Vol. 2, No. 6, November–December 2014, www.theasanforum.org/sino-russian-strategic-partnership-cooperative-relations-and-the-us-factor/, 10/08/2015.

⁸ Ibid.

⁹ Citat naveden prema: Yana Leksyutina, “Russian-Chinese Relations: Rapprochement Or Rivalry?”, *Chair InBev – Baillet Latour Working Papers*, No. 37, <https://soc.kuleuven.be/web/files/11/74/WP37-Leksyutina.pdf>, 11/08/2015, p. 4. Tekst deklaracije dostupan je na: „Совместная декларация Российской Федерации и Китайской Народной Республики”, 25. 4. 1996, www.abirus.ru/content/564/623/627/634/636/11261/11269.html, 05/08/2015.

Многополярном Мире и Формировании Нового Международного Порядка).¹⁰ Sa naročito velikom pažnjom Deklaracija je propraćena u Stejt departmentu. Prema mišljenju brojnih stručnjaka za međunarodne odnose, dokument predstavlja direktan izazov položaju SAD kao hegemonu u posthladnoratovskom dobu.¹¹ Takva reakcija uglavnom je izazvana delovima deklaracije u kojima Rusija i Kina objavljuju da će „u duhu partnerskih odnosa, raditi na promovisanju multipolarnog sveta i uspostavljanju novog svetskog poretka”.¹² Prema zamisli sadržanoj u Deklaraciji, takav poredak morao bi da se zasniva na odnosima razumevanja i uzajamnog poštovanja svih zemalja, jednakosti, dijaloga i saradnje, dok bi hegemonizam, politika moći, konfrontacija i sukobi bili isključeni. Istovremeno, u Deklaraciji se ističe da nije prihvatljiva ni podela država na „velike i male, jake i slabe, bogate i siromašne”, budući da su sve one ravnopravne članice međunarodne zajednice.¹³ U tom duhu, nijedna država nema pravo da, koristeći politiku sile, nameće sebe kao hegemonu, niti da monopolizuje svetski poredak. Ovo protivljenje hegemonizmu je naišlo na otpor, pa su se mogla čuti i mišljenja da je reč o indirektnoj konfrontaciji SAD i NATO-u.¹⁴

Ovakve i slične reakcije su, u suštini, samo potvrdile da je deklaracija Rusije i Kine odgovor na stvarno stanje u međunarodnim odnosima. Pokazalo se da model za očuvanje međunarodne bezbednosti za koji se zalažu SAD nije izašao iz hladnoratovskih okvira, da podela na „nas” i „njih” nije izgubila na aktuelnosti, da NATO i dalje ima nameru da pomera granice i jača vojne kapacitete. Sa stanovišta Rusije i Kine to je „tendencija koja može da ugrozi bezbednost pojedinačnih zemalja, ali i da stvori tenzije u regionalnim i međunarodnim okvirima”.¹⁵ Zbog svega navedenog, za očuvanje svetskog mira i bezbednosti neophodno je jačanje uloge Ujedinjenih nacija u celini, njenih organa, u prvom redu Saveta bezbednosti, specijalizovanih agencija i striktno poštovanje Povelje UN. Izgradnja mirnog, stabilnog, pravednog i racionalnog međunarodnog političkog i ekonomskog poretka

---

¹⁰ „Российско-Китайская Совместная Декларация о Многополярном Мире и Формировании Нового Международного Порядка”, Москва, 23 апреля 1997 года, www.organic-s.ru/mi_znaem/kodeksi58022.html, 10/08/2015.

¹¹ Opširnije u: Bobo Lo, “The Long Sunset of Strategic Partnership: Russia’s Evolving China Policy”, *International Affairs*, Vol. 80, No. 2, March 2004, pp. 295–309.

¹² „Российско-Китайская Совместная Декларация о Многополярном Мире и Формировании Нового Международного Порядка”, op. cit.

¹³ Ibid.

¹⁴ W. Joseph Stroupe, “Russia And China ‘Cooking Something Up’”, *Asia Times*, 6 January 2010, www.rense.com/general73/cook.htm, 20/08/2015.

¹⁵ „Российско-Китайская Совместная Декларация о Многополярном Мире и Формировании Нового Международного Порядка”, op. cit.

je nužna i imperativ je istorijskog razvoja. Uz ocenu da je čovečanstvo na pragu novog doba, dve države pozvale su sve ostale da, putem otvorenog dijaloga, zajedno oblikuju novi, stabilan i pravedan poredak.

UGOVOR O DOBROSUSEDSTVU, PRIJATELJSTVU I SARADNJI: FAZA STRATEŠKOG POVEZIVANJA

Bojazan Kine i Rusije da se svet suočava sa hegemonizmom i promenom međunarodnog poretka *in statu nascendi* potvrđena je 1999. godine odlukom NATO-a da, bez saglasnosti Saveta bezbednosti, drugim rečima protivno Glavi VII Povelje UN, bombarduje teritoriju tadašnje Savezne Republike Jugoslavije zbog navodne humanitarne katastrofe i kršenja ljudskih prava žitelja Kosova i Metohije albanske nacionalnosti. Obe države bile su izričite u osudi ovog čina naročito zbog činjenice da bi se ovakva situacija, u perspektivi, mogla dogoditi i sa teritorijom Čečenije i Tibeta. Moglo bi se reći da je upravo bombardovanje Savezne Republike Jugoslavije opredelilo vlade u Moskvi i Pekingu da istraju u nameri da postanu protivteža SAD. Ova namera je, nakon perioda u kojem je razvoj odnosa Rusije i Kine obeležilo donošenje deklaracija, sazrela i dovela do toga da se proklamovano strateško partnerstvo za dvadeset prvi vek i formalno ozvaniči. Ugovor o dobrosusedstvu, prijateljstvu i saradnji (*Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой*) potpisan je 16. jula 2001. godine.¹⁶

Ugovor je zaključen na period od dvadeset godina, uz mogućnost automatskog produženja za narednih pet, izuzev u slučaju da jedna od strana potpisnica godinu dana pre isteka važenja ugovora pismeno obavesti drugu stranu da je namerna da ugovor raskine.¹⁷

Značaj ugovora ogleda se u tome što su njime definisane ne samo oblasti saradnje, već i pravac razvoja odnosa dveju država. Kuriozitet vezan za ovaj ugovor je to što je, od 1950. godine, kada je sklopljen Ugovor o prijateljstvu sa tadašnjim Sovjetskim Savezom, čije je važenje isteklo 1980. godine, ovo bio drugi put da Kina zaključuje ovaj tip ugovora. Budući da je potpisnica novog ugovora Ruska Federacija, ostaće zabeleženo da je u dugoj i bogatoj istoriji Kina ugovor o prijateljstvu zaključila sa samo dve države. S druge strane, možda je ovo samo

¹⁶ „Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой”, 17 июля 2001 г. в “РГ” – Федеральный выпуск №2746, www.rg.ru/2009/03/20/russia-kitai-dok.html, 20/08/2015. Ugovor je stupio na snagu sedam godina kasnije, nakon što su obe zemlje ratifikovale akcione planove za njegovu primenu.

¹⁷ „Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой”, član 25, op. cit.

primena drevne mudrosti, sadržane u jednoj kineskoj poslovice koja kaže: „(v) iše ti može pomoći blizak sused nego rođak koji živi daleko”.¹⁸

Ugovorne strane su, sa velikim zadovoljstvom naglasile da nemaju teritorijalnih sporova, te da su namerne da zajedničku granicu „transformišu u granicu večnog mira i prijateljstva koja će se očuvati i za naredne generacije”.¹⁹ Ostvarenju ove namere doprineće i postepeno smanjenje naoružanja i broja pripadnika oružanih snaga u pograničnim oblastima.²⁰ Nijedna strana ugovornica neće biti član nekog vojno-političkog saveza, odnosno neće preduzimati mere, uključujući i sporazume sa trećim državama koji bi predstavljali pretnju suverenitetu, bezbednosti i teritorijalnom integritetu druge ugovornice. Istovremeno, ni jedna od ugovornica neće dozvoliti trećoj državi da sa njene teritorije ugrožava nacionalni suverenitet, bezbednosti i teritorijalni integritet druge ugovorne strane, niti će dozvoliti stvaranje ili delovanje organizacija ili grupa koje imaju za cilj da ugroze suverenitet, bezbednosti i teritorijalni integritet druge.²¹

Odnosi ravnopravnog partnerstva zasnovanog na poverenju, kao i strateška interakcija, biće jačani unapređenjem mehanizma redovnih sastanaka na različitim nivoima, naročito na najvišim, redovnim razmenjivanjem mišljenja i koordinisanjem pozicije o pitanjima bilateralnih odnosa, te važnim pitanjima u međunarodnim okvirima od zajedničkog interesa.²²

Od izuzetnog je značaja to što se kroz čitav ugovor provlači opredeljenje za poštovanjem principa međunarodnog prava, uz istovremeno jačanje međunarodnog mira, stabilnosti, razvoja i saradnje. Jedan od načina za ostvarenje ovog opredeljenja je jačanje saradnje unutar Ujedinjenih nacija kao celine, ali i njenih organa – Saveta bezbednosti i specijalizovanih agencija UN. Upravo zbog toga, i Rusija i Kina će raditi na jačanju centralne uloge Ujedinjenih nacija kao najautoritativnije i univerzalnije međunarodne organizacije, osnovane od strane suverenih država, i čije su polje delovanja međunarodni odnosi, odnosno međunarodni mir, bezbednost i razvoj.²³

Ugovorne strane se protive svakom vidu akcije koji bi predstavljao pretnju međunarodnoj stabilnosti, razvoju i saradnji i zbog toga su rešene da sarađuju radi sprečavanja međunarodnih sukoba. Obe države obavezuju se da će zajedničkim

¹⁸ “China, Russia move toward full-fledged strategic partnership”, *English.news.cn*, 21 March 2013, http://news.xinhuanet.com/english/china/2013-03/21/c_132251965.htm, 01/08/2015.

¹⁹ „Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой”, član 6, op. cit.

²⁰ Ibid., član 7.

²¹ Ibid., član 8.

²² Ibid., član 10.

²³ Ibid., član 13.

naporima doprineti očuvanju globalne strateške ravnoteže i stabilnosti.²⁴ S tim ciljem, dve države će aktivno promovirati proces nuklearnog i hemijskog razoružanja i preduzimati mere koje će sprečiti širenje oružja za masovno uništenje, kao i njihove razvojne tehnologije.

Članom šesnaest Ugovor o dobrosusedstvu, prijateljstvu i saradnji definisano je da će se saradnja zasnovana na uzajamnoj koristi razvijati u oblasti trgovine, ekonomije, vojske, tehnike, nauke, tehnologije, energije i transporta, finansija, kosmonautike, oblasti avijacije, informacione tehnologije i drugih oblasti od zajedničkog interesa, da će se promovirati prekogranična i međuregionalna trgovina i ekonomska saradnja između dve zemlje, i, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, stvoriti okruženje koje to omogućuje. Sem navedenog, ugovornice će doprineti razvoju razmene i saradnje u oblasti kulture, obrazovanja, zdravstva, informacija, turizma, sporta i prava i, istovremeno, obezbediti zaštitu intelektualne svojine, uključujući pravo reprodukcije i srodna prava.²⁵

Preostalim članovima ugovora, Rusija i Kina su se obavezale da će promovirati saradnju u međunarodnim finansijskim institucijama, ekonomskim organizacijama i forumima (član 17), kao i saradnju u oblasti ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 18), unapređenju i zaštiti životne sredine, sprečavanju prekograničnih zagađenja (član 19). Ugovor predviđa saradnju i u oblasti jednog od najvećih izazova sadašnjeg veka – terorizma i njihovih pojava, te se, s tim u vezi, ugovornice obavezuju na saradnju u borbi protiv terorizma, separatizma i ekstremizma, kao i na borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine narkoticima, oružjem i drugim kriminalnim radnjama, uključujući i borbu protiv ilegalnih migranata.²⁶

U proteklih 15 godina, odnosi između dve zemlje su na osnovama Ugovora o dobrosusedstvu, prijateljstvu i saradnji dostigli izuzetno visok nivo. Najbolja ilustracija ove tvrdnje je činjenica da su, na desetogodišnjicu njegovog potpisivanja, predstavnici obe zemlje izjavili da se međusobno smatraju „glavnim i najvažnijim strateškim i kooperativnim partnerom” (*each other's principal and most important strategic, cooperative partners*).²⁷ Ovakva ocena, posebno za kineske prilike, predstavlja svojevrsan presedan, te navodi na zaključak da je između dve zemlje dostignut „najviši vid saradnje”.²⁸ Visok stepen saradnje potvrđuje veliki broj

²⁴ Ibid., član 12.

²⁵ Ibid., član 16.

²⁶ Ibid., član 20.

²⁷ Li Jingjie, “Sino-Russian Strategic Partnership Cooperative Relations and the U.S. Factor”, op. cit., p. 2.

²⁸ Ibid.

potpisanih dodatnih ugovora kojima su regulisana pitanja ekonomske razmene, energetske saradnje i trgovine naoružanjem.

Nakon izbora za predsednika Kine, Si Đinping (*Xi Jinping*) je 2013. godine za prvo službeno putovanje u inostranstvo odabrao Moskvu. Budući da je doneo istu odluku kao i njegov prethodnik Hu Đintao (*Hu Jintao*) kada je stupio na dužnost, jasno je da se spoljnopolitički kurs ne menja i da partnerstvo za dvadeset prvi vek ostaje prioritet. Peking je 2012. godine bio prva inostrana destinacija Vladimira Putina kao predsednika Ruske Federacije.

DOSADAŠNJI DOMETI STRATEŠKOG PARTNERSTVA

Učestale posete na najvišim nivoima dovele su i do sklapanja novih ugovora u oblastima od strateškog značaja i na njihovim temeljima biće razvijani odnosi dveju zemalja u budućem periodu. Iako su brojne oblasti prepoznate kao obostrano značajne, do sada je najveći broj sporazuma zaključen u oblastima od strateškog interesa za obezbeđenje dugotrajnog unutrašnjeg razvoja i stabilnosti obe strane ugovornice.²⁹

Posebnim značajem ističu se sporazumi u oblasti trgovinske razmene zahvaljujući kojima je dostigla vrtooglave iznose. Tako je prema podacima za 2009. godinu trgovinska razmena između Rusije i Kine iznosila 55,45 milijardi američkih dolara, od čega je kineski izvoz bio 29,61, a ruski 25,84 milijardi.³⁰ Kina je time postala prvi spoljnotrgovinski partner Rusije. Mada je obim trgovinske razmene izražen u američkim dolarima, mora se naglasiti da od 2010. godine Kina i Rusija međusobnu trgovinu obavljaju u juanima i rubljama. Razlog za takvu odluku je obostrana želja da smanje zavisnost od dolara u međunarodnoj trgovini.

Pored trgovinskih pokazatelja, veliku pažnju u svetskim okvirima pobudila je saradnja Moskve i Pekinga na polju energetike. Očekivano, interesovanje za razvoj saradnje u ovoj oblasti je naročito poraslo u kontekstu izbijanja krize u Ukrajini i nakon uvođenja sankcija Evropske unije Rusiji.³¹ Do uvođenja sankcija Rusiji došlo je nakon ocene da je Rusija na teritoriji Ukrajine izvršila akt agresije kojim se

²⁹ U kontekstu novog razvoja međunarodnih odnosa, posebno sa pojavom krize u Ukrajini koja je dovela i do uvođenja sankcija Evropske unije Rusiji, strateško partnerstvo sa Kinom pokazaće se veoma važnim.

³⁰ Tatiana Sidorenko, "The Scope of Economic Cooperation between Russia and China and Future Prospects", *Problemas del Desarrollo*, Vol. 45, No. 176, January–March 2014, www.probedes.iiec.unam.mx/en/revistas/v45n176/body/v45n176a2_1.php, 25/07/2015.

³¹ "Council Regulation (EU) No. 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine", *Official Journal of the European Union*, L 229/1, 31 July 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32014R0833>, 12/07/2015.

narušava teritorijalni integritet i suverenitet radi unutrašnje destabilizacije te istočnoevropske zemlje. Budući da se Rusija oglušila o pozive Evropske unije da sa teritorije Ukrajine povuče oružane snage, te da problem reši diplomatskim putem, Unija je donela odluku o uvođenju sankcija Rusiji. Namera je bila da se „udarom” na ekonomiju Rusija privoli na promenu stava u ukrajinskoj krizi.

Upravo u to vreme potpisani su tzv. gasni sporazumi između Rusije i Kine – jedan u maju, drugi u novembru 2014. godine – čime su štetne posledice sankcija umanjene.³² Majski sporazum bio je svojevrsna kruna sastanka Si Đinpinga i Vladimira Putina, a oba ugovora su potpisana na period od 30 godina i ukupne vrednosti od 400 milijardi američkih dolara. Rusiji su ugovori otvorili mogućnost da u potpunosti kompenzuje štetu koju su joj nanele sankcije Evropske unije, budući da nakon Nemačke Kina postaje drugo po veličini tržište za ruski gas. Ipak, cena kubnog metra gasa koju će Kina plaćati Rusiji proglašena je poslovnom tajnom. Ništa manje važno nije ni to što će za potrebe realizacije „gasnog sporazuma” biti izgrađena i nova gasna infrastruktura i to u relativno kratkom roku – do kraja 2018. godine.

Potpisani ugovori potvrdili su odlučnost dve zemlje da grade dugoročne partnerske odnose i jedna drugoj omoguće dalji razvoj ekonomskih i vojno-industrijskih potencijala. Osavremenjivanjem kapaciteta, uvođenjem i primenom novih tehnologija i izuma, dve zemlje su potvrdile deklarisanu nameru da učestvuju u oblikovanju međunarodnog poretka. Za početak, njihova pozicija u Aziji je jača nego što je bila ranije. Spoljnopolitička orijentacija Rusije i Kine je usmerena na jačanje bilateralnih odnosa, kao i na širenje saradnje sa ostalim državama evroazijskog regiona i šire. U periodu pred nama može se očekivati snaženje ekonomskih odnosa, kao i živa diplomatska aktivnost koja bi doprinela najavljenim i željenim reformama međunarodnih finansijskih i političkih institucija.

ZAKLJUČAK

Strateško partnerstvo između Rusije i Kine umnogome će obeležiti dvadeset prvi vek. Mogućnosti za njegov dalji razvoj su velike, a njegovi potencijalni dometi, verovatno, još veći.

Za sada, odnosi Kine i Rusije se odvijaju onako kako su obe zemlje i planirale. U ovoj fazi, budući da obe države imaju potrebu za snaženjem unutrašnjih ekonomskih prilika, akcenat je stavljen na jačanje privrednih veza. Međutim, ništa

---

³² „Россия и Китай подписали газовый контракт на 400 млрд долларов”, 21 мая 2014, www.tvc.ru/news/show/id/40140/news/show/id/40140,30/07/2015. „Россия и Китай подписали соглашение о поставках газа через Алтай”, 9 ноября 2014, <http://top.rbc.ru/economics/09/11/2014/545f5ccbcbb20fbfd0c37b1>, 18/08/2015.

manje značajne nisu ni političke veze koje se pre svega ogledaju u zajedničkim akcijama u međunarodnim organizacijama usmerene na revitalizaciju doslednog poštovanja osnovnih principa međunarodnog prava. Svi navedeni oblici učvršćuju veze između Rusije i Kine. Logičan sled razvoja partnerskih odnosa – i njegov najviši stepen, bilo bi postizanje sporazuma o vojnoj saradnji.

Ipak, postoje i drugačija viđenja. Pojedini stručnjaci, istini za volju, njihov broj nije mali, skeptični su i smatraju da će partnerstvo između Kine i Rusije biti ograničenog veka. Argumenti za ovu tvrdnju su da kinesko-ruski odnosi nisu predominantno niti isključivo pozitivni. Pomenute razlike odnose se na istorijska pitanja, transfer vojne tehnologije, identitet, energetske i trgovinske pregovore i slično. Jedan od razloga za slabljenje ili čak i prekid ovih veza bi mogla biti pretpostavka da će, s obzirom na očekivani rast uticaja Kine, Rusija vremenom postati marginalizovana. Smatra se da bi prve nesuglasice mogle nastati zbog Centralne Azije u kojoj se, zbog pitanja liderstva, lako mogu sučeliti nacionalni interesu dveju sila.³³

Takođe, ne bi trebalo zanemariti činjenicu da su postojeće bliske veze između Kine i Rusije uzrokovane zajedničkom bezbednosnom pretnjom oličenom u hegemonističkoj ulozi SAD. Upravo iz tog razloga, budući razvoj odnosa između Kine i Rusije umnogome će zavisi od ponašanja i aktivnosti SAD. U slučaju da Amerika nastavi da „pritiska” Rusiju posredstvom NATO-a, a Kinu politikom rebalansiranja u Aziji i Pacifiku, nema sumnje da će učvrstiti veze između Rusije i Kine. U tom slučaju, izvesno je da će dve zemlje biti podstaknute da saradnju u oblasti ekonomije i bezbednosti obogate saradnjom koja ima za cilj unapređenje njihovih vojnih sposobnosti, što, u krajnjoj liniji, može dovesti do stvaranja platforme za vojni savez.

LITERATURA

- Bobo, Lo, “The Long Sunset of Strategic Partnership Russia’s Evolving China Policy”, *International Affairs*, Vol. 80, No. 2, March 2004.
- Bolt, Paul J., “Sino-Russian Relations in a Changing World Order”, United States Air Force Academy, 2013, www.usafa.edu/df/inss/Strategic%20Papers/2013/Bolt%20-%20Sino-Russian%20Relations%20%2810%20Dec%202013%29.pdf, 08/12/2014.
- Bradley, Bill, “A Diplomatic Mystery”, *Foreign Policy*, 22 August 2009, <http://foreignpolicy.com/2009/08/22/a-diplomatic-mystery>, 08/12/2014.

---

³³ Videti: Huiyun Feng, “The New geostrategic game: Will China and Russia Form an Alliance against the United States?”, www.diiis.dk/files/media/publications/publikationer_2015/diis_report_07_the_new_geostrategic_game_web.pdf, 20/08/2015.

- Brzezinski, Zbigniew, *The Great Chess Board: American primacy and Its Geostrategic Imperatives*, Basic Books, New York, 1997.
- “Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia’s actions destabilising the situation in Ukraine”, *Official Journal of the European Union*, L 229/1, 31 July 2014, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32014R0833>, 20/08/2015.
- “Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой”, 17 июля 2001 г. в “РГ” – Федеральный выпуск №2746, www.rg.ru/2009/03/20/russia-kitai-dok.html, 07/12/2014.
- Gaddis, John Lewis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, Oxford University Press, New York, 1982.
- Jingjie, Li, “Sino-Russian Strategic Partnership Cooperative Relations and the US Factor”, *The ASAN Forum*, Vol. 2, No. 6, November–December 2014, www.theasanforum.org/sino-russian-strategic-partnership-cooperative-relations-and-the-us-factor/07/12/2014.
- Kramer, Mark, “The Myth of a No-NATO-Enlargement Pledge to Russia”, *The Washington Quarterly*, April 2009, pp. 39–61, <http://dialogueeurope.org/uploads/File/resources/TWQ%20article%20on%20Germany%20and%20NATO.pdf>, 07/12/2014.
- Leksytutina, Yana, “Russian-Chinese Relations: Rapprochement Or Rivalry?”, *Chair InBev – Baillet Latour Working Papers*, No. 37, <https://soc.kuleuven.be/web/files/11/74/WP37-Leksytutina.pdf>, 21/08/2015.
- Mingwen, Zhao, “Deepened Strategic Partnership of Coordination between China and Russia”, China Institute of International Studies, August 2011, www.ciis.org.cn/english/2011-08/12/content_4404233.htm, 08/12/2014.
- “Российско-Китайская совместная декларация о многополярном мире и формировании нового международного порядка”, Москва, 23 апреля 1997 года, www.organic-s.ru/mi_znaem/kodeksi58022.html, 08/12/2014.
- Rühle, Michael, “NATO enlargement and Russia: myths and realities”, *NATO Review Magazine*, www.nato.int/docu/review/2014/Russia-Ukraine-Nato-crisis/Nato-enlargement-Russia/EN/index.htm, 08/12/2014.
- Sarotte, Mary Elise, “A Broken Promise? What the West Really Told Moscow About NATO Expansion”, *Foreign Affairs*, September–October 2014, www.foreignaffairs.com/articles/141845/mary-elise-sarotte/a-broken-promise.
- Sidorenko, Tatiana, “The Scope of Economic Cooperation between Russia and China and Future Prospects”, *Problemas del Desarrollo*, Vol. 45, No. 176, January–March 2014, www.probedes.iiec.unam.mx/en/revistas/v45n176/body/v45n176a2_1.php, 20/08/2015.

Ivona LAĐEVAC

THE RUSSIA-CHINA STRATEGIC PARTNERSHIP

ABSTRACT

The paper investigates whether the strategic alliance of China and Russia could create a sufficient counterbalance to US domination in the Post-Cold War era and to assist positioning of Beijing as a global power on the rise. The rapprochement between Russia and China grew gradually from the stage of political declarations and coordination during the first decade of the twenty-first century into a strategic partnership based on the Treaty on Good-Neighbourliness and Friendly Cooperation of 2001. The author analyses the plausible implications of the Treaty as a framework for the established partnership, and confirms its value by increased value of trade and the conclusion of the so-called gas agreements, which should allow the export of Russian gas to the Chinese market. The author concludes that the success of the China-Russia partnership will be equally determined by the US policy in Asia and the Pacific as well as the ability of both countries to resolve potential disagreements that could stem from diverse national interests in Central Asia.

Key words: international relations, Post-Cold War world order, United States, Russia-China strategic partnership.

Blagoje BABIĆ¹

THE ROLE OF CHINA IN GEOECONOMIC INTEGRATION OF ASIA AND EUROPE

As my topic here is “The Role of China in Geoeconomic Integration of Asia and Europe”, it obliges me to remind the meaning of main notions — geoeconomics and geopolitics, two fundamentally different methods of coping with international conflicts. Geopolitics aims at mastering political space, i.e. to take control over certain territories and population that lives on them, by the use of violence, including military and economic ones, as blockade and embargo.

Geoeconomics as applied science is “cross-border transfrontier political economy” aimed at mastering economic space without the use of military or economic violence — as blockade and embargo are. The goal of geoeconomics is not to take control over certain territory but to ensure trade and technological advantages. Geoeconomic makers are states and large companies that adhere to world strategies having economic goals.

Edward Luttwak, the author of the neologism “geoeconomics”, has primarily started from the thesis that geoeconomics is a method for overcoming economic conflicts among Western countries. Among those countries, conflicts considering territories are over and, therefore, the use of weapons is unthinkable. Thus, geoeconomics is overwhelming among Western countries. Therefore, geopolitics is a method for coping with conflict outside the West. But just the experience of China with the European Union checked out this concept.

BUILDING A CHINA-EU GEOECONOMIC AXES

China has been relying on geoeconomics with great success. The best evidence is development of its relationships with a very important part of the West — the

---

¹ Blagoje Babić, PhD, is Research Professor the Institute of International Politics and Economics, Belgrade.

European Union. That is not to say that the relations between China and the European Union are out of reach of geopolitics. Two sides are among the most powerful participants in the geopolitics on global level. Almost all members of the European Union are members of NATO. China as a big power is a candidate for one of most important poles of world politics. At the same time, China is a member of Shanghai Cooperation Organisation that is important factor of geopolitics, although not being a military pact as NATO. While China and the European Union are indirectly in a geopolitical conflict on world level, the geoeconomic dimension of their direct relationship prevails. China is now sufficiently powerful to enforce such a stand, and the European Union is too much interested in economic relations with China to contest such a choice.

In a nutshell, in the relationships between China and the European Union the methods of geoeconomics are substituted to the methods of geopolitics. The two sides do not see any military threat in each other, but important economic partners. In fact, China and European Union have been tacitly building a geoeconomic axis. Moreover, this is just a scholastic example of geoeconomics. Their economic relationships are at the same time cooperative and competitive on international markets. As in both sides governments do whatever possible to enhance the competitive capacity of their own enterprises on those markets, the conflicts of interests are natural. But both sides rely on agreed mechanisms to resolve all economic disputes through negotiation process.

WHY CHINA PRIVILEGES GEOECONOMICS?

China has had in mind negative experience of the Soviet Union, which wasted much time and energy in competing with West in geopolitics beyond her economic resources, had lost the pace in economic and technological development, and finally was disintegrated. Deng Xiaoping had formulated an opposite strategy: to reduce to the minimum the geopolitics and to save maximally the energy and the time to speed up the development of domestic economy. The great reformer rejected ideological taboos, and optioned for two important principles — “one country, two systems” and “open door policy” — paving the way to develop economic ties with whole world.

WHY DOES CHINA UNITE EUROPE?

One of the greatest paradoxes of our time is that China is a unique factor that brings together Europe as a continent. Europe returned to its traditional divisions. The Western and Eastern parts wage new geopolitical cold war by imposing mutual

economic sanctions. This is a reason why the whole Europe is increasingly interested in developing economic relations with China. Being a big economic force in search of new powerful partners, China is highly interested in boosting economic relations with Europe as a whole. The conclusion of “strategic partnerships” with the European Union, Russia and several Central and Eastern European countries is a step on this way.

The European Union has become the first economic partner of China as export market and supplier of goods, capital and technology. China has become the second economic partner of the European Union primarily as an export market, a source of imports, as well as a market for capital investments. Sufficient reasons for China to be worried when financial crisis had shaken the European Union. Being interested in stability of so important partner, China financially helped the EU aiming to preserve the stability of her currency – Euro. Curiously, a former developing country is now assisting one of the most developed parts of the world – the cradle of industrial revolution.

For many economic and other reasons China is interested in stability of Russia, oppressed by economic sanctions of the whole West, including almost all other European countries. She has been helping Russia financially directly and indirectly by huge investment in energy and infrastructure. So Russia is becoming more and more important partner of China, especially qualitatively, as supplier of energy and sophisticated defense technologies. At the same time, China is becoming top partner of Russia in many respects.

From the point of interest of Serbia, of utmost importance is that China is interested in stability and prosperity of Central Europe. The crisis in European Union has been getting the uncertainty concerning the perspective of further growth of economic cooperation with Western Europe. Some saturation in this cooperation is evident. That is why China is turning her attention to Central Europe.

This part of Europe is fragmented not only politically but also economically, be they in EU or outside of it. The countries of this region, members of EU, became rather encapsulated than integrated within it. Moreover, the countries of the region are extrovert. Although neighbors, they are not main economic partner to each other. They develop their external economic relations towards the model of „hub and spikes“: their main economic partners are outside of CE, namely with the western part of the EU.

So, China is the first protagonist of establishing organic links among countries of Central Europe by construction of big infrastructural projects, supplying not only the capital but also the intellectual input – the technologies and know-how. Such an organic unification of Central European countries will speed up their overall economic development and mutual economic partnership on higher level.

HOW CHINA HAS BEEN UNITING EUROPE?

Other foreign powers have been following the principle “*Divide et impera*”. They had been trying to dismember Europe, and have doing this with disastrous success. Toward an analysis of intelligence agency “Stratfor” Georges Friedman, the main danger for the USA would be an alliance between two most powerful states in Europe – Germany and Russia. This is behind the *coup d’état* in Kiev and the civil war in Ukraine.

This is the first time in history that a foreign state plays a role of unifier of Europe by peaceful means. China is trying to enhance the stability of whole European Peninsula. It is true that China has been uniting all three wings of Europe in her own interest too.

In her deals with Europe China applies the modern concept of international business. The old concept was based on “beggar my neighbor policy”, that implies that one can get rich only by impoverishing its neighbors. The final result is zero sums. China does conversely. She follows “better my neighbor policy”, that implies helping her partners to enrich themselves together with herself. The result is the gain for both sides.

HOW CHINA HAS BEEN ENHANCING INTEGRATION OF ASIA AND EUROPE?

There are some important reasons of growing interest of China for economic integration of Eurasian land. In Latin America, where she is developing successfully her economic activity, China has to count with powerful competition of USA, geo-economic and geo-political too. In Africa, where China had invested huge capital in production of energy and other raw materials, and in infrastructure, she encountered a drive of the West to crowd out her from this continent. Unwilling to enter in geo-political confrontation, China with her huge foreign exchange reserves has been searching for additional possibilities for her investments elsewhere. This is the space of the Europe and Asia as a whole.

China is the protagonist of integration of whole land between Pacific and Atlantic Oceans by institutional and functional vectors.

Institutional vectors

Main institutional vectors of integration are: SCO, BRICS and AIIB. They are encompassing whole Euro-Asian space.

Shanghai Cooperation Organization (SCO), where China is de facto leader, is a very important vector of Euro-Asian integration. Founded in 1996 in Shanghai, in the meantime it became a very large association: six member states – China, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, Tajikistan and Uzbekistan; three dialogue partners – Belarus, Sri Lanka, and Turkey; five observer states – Afghanistan, India, Iran, Mongolia, and Pakistan; five future participants applied for observer states – Armenia, Azerbaijan, Bangladesh, Nepal, Sri Lanka; three guest attendances – ASEAN, CIS, Turkmenistan. The SCO has established relations with the United Nations, where it is an observer in the General Assembly, the European Union, Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the Commonwealth of Independent States and the Organization of Islamic Cooperation. So, directly and indirectly, SCO embraces almost the whole Euro-Asian land.

First topic on the SCO agenda is the security. Xi Jinping wants to see regional players, led by the SCO, handling regional security, thus eliminating the need for extra-regional actors. Chinese leaders stress that the SCO is something entirely new. Xi announced that “SCO members have created a new model of international relations – partnership instead of alliance”.

In the meantime, economic integration has become an increasingly large part of the SCO agenda, especially as China promotes its idea for a Silk Road Economic Belt that would include the SCO members and observer states. China already confirmed that she will allocate \$5 milliards worth of credit for the SCO member countries to implement joint projects. Moreover, China and Russia enlarged their energy partnership. If India, Pakistan, Iran and Mongolia were all to become permanent members, what is probable, the group would then control 20 per cent of the world’s oil and half of all global gas reserves. The group would represent about half of the world’s population. If Turkey joins the group, this would enhance its importance. This would fortify the SCO’s reputation as dominant organization, encompassing almost the whole of Asian mainland and major part of Europe.

The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) is an international financial organization instigated by China. The purpose is to provide finance to infrastructural project in Asia. By April 15th, 2015, almost all Asian countries and most major countries outside of Asia joined AIIB, except the USA, Japan and Canada. Surprisingly, Great Britain, staunchest ally of the USA, was the first member of EU that applied for charter member, quickly followed by Germany, France, Italy, Poland, Netherlands so that half of EU became charter members of AIIB. Russia too became charter member. Precipitation of Asian and European countries for charter membership is best evidence how great importance has the

initiative of China to found the AIIB. This would be one more vector of Euro-Asian integration.

BRICS (Brazil, Russia, India, China, and South African Union) is also an important institutional vector of Euro-Asian integration where China has a pivotal role. This group of emerging economies decided to create New Development Bank, a multilateral development bank as an alternative to the existing USA-dominating World Bank and International Monetary Fund. The purpose is to foster financial and development cooperation among the five emerging markets. The four original BRIC together comprise (in 2014) more than three billion people or 41,4 percent of the world's population, cover more than a quarter of world's land area over three continents, and account for more than 25 percent of global GDP. The Bank will be headquartered in Shanghai. In NDB each participant country will be assigned one vote, and none of the countries will have veto power. The Bank will have starting capital of \$50 milliards, with capital increased to \$100 milliards over time.

Functional vectors

Main functional vectors of economic integration are international trade and movement of capital and technology.

The international trade usually is considered the most important international economic relationship, and as the best remedy for political disputes. But it is true that the international trade establishes links that are rather precarious. It is possible relatively easily to shift the export or import of goods and services from one country to other one. So, international trade alone does not establish permanent relationships among various economies.

Only the capital and technology establish organic economic relationships. If you build a factory in a country you cannot shift easily the invested capital to other one. If you invest your capital in an infrastructural object, the relationship becomes eternal. This is why China is so interesting for whole Europe and Asia.

Announcing the program of infrastructural building in Central Europe China is paving the way not only to establish organic links with 16 countries of the region, but such organic relationships would be established among those 16 countries.

Instigating the project "New Silk Road", China symbolically assumes the role of protagonist of organic integrating whole space between The Pacific and the Atlantic. Ural would lose the role of artificial frontier between the two parts of Eurasian land.

China promotes its idea for a Silk Road Economic Belt that would include the SCO members and observer states. China already confirmed that she will allocate \$5 milliards worth of credit for the SCO member countries to implement joint projects. This is gigantic project encompassing almost the whole Eurasian land. It unites Asia and Europe. China is not only a protagonist, but a pivotal state too, in realization of this gigantic project. The terrestrial “New Silk Road” goes across Central Asia reaching Southern and Western Europe. Parallel by reviving traditional terrestrial “New Silk Road”, or “Northern” one, China has been instigating the “Maritime Silk Road” or Southern “Silk Road” encompassing South-East Asia, South Asia and Western Asia. So China is the first protagonist of integration of a unique land artificially divided into two continents.

WHY CHINA HAS BEEN SUCCEEDING?

As the future of China is concerned, almost all prophets failed. But one did hit the mark. This was great Indian intellectual and statesman, Jawaharlal Nehru. Long ago, in 1964, after having returned from a visit to Beijing, he predicted: “China must succeed because the Chinese are people with open spirit”.

By chance, the spiritual opening of Europe and Asia coincided toward the middle of XIX century. In Europe, the greatest merit belongs to great German philosopher Georg Wilhelm Friedrich Hegel who “discovered” greatness of Asian civilizations – Indian and Chinese ones. From the Chinese side, the greatest merit belongs to great Chinese thinker Wei Yuan, “last classical and first modern economist thinker” of China. He is a protagonist of the opening of China towards Europe. He paved the way for many other Chinese thinkers including Feng Guifen, Wang Tao, Chen Zhi, Zheng Guanying, Kang You-wei, Ma Jiangzhong, Yan Fu, Liang Qichao. But great intellectual and politician, Sun Yat-sen (1866-1925), is the most outstanding personality of modern China insisting on “searching the truth on the West” to save the country and people, as well known Chinese economist historian Hu Jichuang said.

It seems to me that the teaching of Sun Yat-sen was the source of inspiration for the reform introduced by Den Xiaoping, the greatest reformer of our times. How He was farsighted and courageous witnesses his launching the ideas “one country two systems”, and “open door policy”, that are behind his incredibly successful reform. So, Deng Xiaping became personality who paved the way for China’s drive to unite three part of Europe and the unite Europe and Asia).

WHAT IS THE FUTURE?

As founders of theory on cyclical movement of history – Nicolay Danilevskiy (Николай Яковлевич Данилевский),² Oswald Spengler³ and Arnold Toynbee⁴ - had predicted, the centre of development of the world is moving from one part of the globe to the other one. By the Middle Age, Asia was economically the most developed part of the world. Afterwards, the West assumed this role.

Spengler believed that the first part of this millennium would belong to Russia. Toynbee in his book *Civilisation on Trial* argued that the future belongs to Asia. Moreover, considering that the *Western Christendom* was exhausted, he believed that an Asian religion would become a substitute to it. He considered that Buddhism would be more desirable, but Islam more probable. In other words, the greatest historian of Western civilization found that Europe which borrowed the Christianity to Asia, in the future will borrow some other religion to it. By the way, the well-known French sociologist Edgar Morin, in his book “How to think Europe”, stresses: “The roots of Europe are in Asia”.

In any case, after several centuries of lagging behind, Asia is taking the lead in economic development. The center of the world is moving from Atlantic to Pacific. In this movement China has been giving greatest contribution realizing “economic miracle” without precedent in economic history. Today, the whole Europe and the rest of the world have been competing for the economic partnership with China. One of the advantages of China is that she understood long ago how to formulate the equation of modernization: integrate the experience and technology from more advanced economies and preserve her one scale of values. It is true that this equation is feasible only in countries that are sufficiently powerful to follow their own choice and check out the imposition of lethal foreign solutions. China is such a country.

Question is: what would great Chinese economist Wei Yuan said today? He began to advise the Chinese to learn from foreigner. Now foreigners have to learn from Chinese!

---

² Николай Яковлевич Данилевский, *Россия и Европа*, Москва, „Книга“, 1991. (first time published 1871, Sanct Petersburg).

³ Oswald Spengler, *Der Untergang des Abendlandes*. In English: *Decline of the West*, Oxford University Press, 1991.

⁴ Arnold Toynbee, *Civilization on Trial*, Oxford University Press, 1946.

PRIKAZ KNJIGE

dr Sanja Jelisavac Trošić, **PREGOVORI U OKVIRU GATT I STO**, Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2015, Beograd, str. 342

Svetska trgovinska organizacija predstavlja jedan od stubova globalne ekonomije i osnovni je kreator multilateralnog trgovinskog sistema. Nastala iz Opšteg sporazuma o carinama i trgovini (GATT), ova organizacija postoji radi liberalizacije međunarodne trgovine, a njen glavni cilj je sniženje carina i eliminisanje nacionalnih prepreka u međunarodnoj trgovini. Svetska trgovinska organizacija danas kontroliše više od 95 odsto svetske trgovine, a njena pravila i procedure rezultat su višedecenijskih međunarodnih pregovora o sniženju carina. Upravo ovi pregovori, kojima je kreiran postojeći multilateralni trgovinski sistem osnovni su predmet monografije *Pregovori u okviru GATT i STO*, koju je potpisala dr Sanja Jelisavac Trošić.

Monografija *Pregovori u okviru GATT i STO*, u izdanju Instituta za međunarodnu politiku i privredu, plod je dugogodišnjeg autorkinog istraživanja problematike pregovora u okviru Opšteg sporazuma o carinama i trgovini i Svetske trgovinske organizacije. Da ovo nije jednostavan zadatak govori podatak da je samo u okviru GATT-a od 1947. do 1994. godine vođeno osam rundi pregovora koji su ukupno trajali nepune dve decenije, a da prva runda multilateralnih pregovora u okviru Svetske trgovinske organizacije, poznatija kao Doha razvojna runda, još uvek nije privedena kraju iako je prekoračila sve predviđene rokove i traje duže od jedne decenije.

Kao neko ko dugi niz godina istražuje međunarodnu trgovinu i Svetsku trgovinsku organizaciju, dr Sanja Jelisavac Trošić studiozno je pristupila analizi dosadašnjih pregovora, stavljajući težište na modalitete, identifikujući ih kao osnovne „krivce” za uspeh jednih pregovora i neuspeh drugih. Autorka pojašnjava da modaliteti u multilateralnim trgovinskim pregovorima predstavljaju metode, odnosno načine na koji će se pregovori odvijati. Drugim rečima, pre svakih multilateralnih trgovinskih pregovora potrebno je dogovoriti modalitete, a u njihovoj osnovi nalaze se formule za snižavanje carina. Ove formule određiće nivo i period sniženje carina, pa je njihov značaj od izuzetne važnosti za pregovarače koji teže da zaštite domaće proizvođače. Imajući u vidu da su se ovi modaliteti od prve runde u okviru GATT-a do Doha razvojne runde značajno menjali, time je zadatak autorke da analizira njihov uticaj na sam pregovarački proces bio težji. U monografiji se dokazuje teza da su varijacije u modalitetima rundi pregovora u velikoj meri uticale na pregovore o pristupu tržištu, budući da se pregovori o carinama vode na bazi dogovorene formule čiji bi cilj bio najšira moguća primena. Osnovna pretpostavka autorke je da modaliteti zasnovani na

formulama imaju potencijal da doprinesu više izbalansiranom paketu koncesija između razvijenih zemalja i zemalja u razvoju.

Pored uvoda i zaključka, knjiga je sistematizovana u šest poglavlja. Prvo poglavlje pruža uvid u odvijanje rundi pregovora pod okriljem Opšteg sporazuma o carinama i trgovini. Autorka čitaocima uvodi u pojam multilateralnog regulisanja međunarodne trgovine i predstavlja uticaj koji su imale runde pregovora u okviru GATT-a na međunarodnu trgovinu. Modaliteti, procedure i rezultati pregovora predmet su posebne analize. Osim toga, opisani su nastanak, glavni ciljevi i osnovni principi Svetske trgovinske organizacije. Najvažniji deo poglavlja pruža uvid u to kakav su do danas uticaj imali GATT i Svetska trgovinska organizacija na međunarodnu trgovinu. Autorka zaključuje da GATT i Svetska trgovinska organizacija predstavljaju osnovni faktor rasta obima međunarodne trgovine, naročito u pogledu industrijskih proizvoda. U ovom delu knjige predstavljen je rast obima trgovine robom na globalnom nivou, posmatrano po izabranim regionima i zemljama, kao i zemlje vodeći izvoznici i uvoznici robe.

Drugo poglavlje posvećeno je modalitetima rundi pregovora u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Predstavljeni su osnovni principi pregovora u Svetskoj trgovinskoj organizaciji, a u ovom delu autorka čitaocima upoznaje i sa pravilima, procedurama i tehnikom pregovora. Nakon navođenja principa pregovora predmet razmatranja su redovni pregovori u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Dublja analiza modaliteta rundi redovnih pregovora daje bolji uvid u različite formule koje se koriste za snižavanje carina. Uporedna analiza formula za snižavanje carina pruža uvid u prednosti i nedostatke pojedinih formula, te daje mogućnost da se vide efekti koji bi proizašli iz primene modaliteta sa odabranom formulom.

Treće poglavlje u monografiji obrađuje pregovore o pristupu tržištu u Svetskoj trgovinskoj organizaciji. Autorka polazi od definisanja opštih pojmova u vezi sa pregovorima o pristupu tržištu, a potom pravi osnovnu distinkciju na plulateralne i multilateralne trgovinske pregovore u okviru Svetske trgovinske organizacije i prelazi na svestranu analizu pregovora o snižavanju carina. Snižavanje carina je osnovna tema pregovora u svim dosadašnjim rundama. Da bi se stekao bolji i jasniji uvid u pregovore o snižavanju carina oni su razmotreni posebno iz perspektive razvijenih i posebno iz perspektive zemalja u razvoju. Kao dopuna postojećoj analizi obrađeni su i pregovori o necarinskim barijerama.

Četvrto poglavlje monografije dr Sanje Jelisavac Trošić posvećeno je režimu međunarodne trgovine. Autorka ovde istražuje uticaj sniženja carina na režim međunarodne trgovine, te se jasno pokazuje kako modaliteti rundi pregovora utiču na spoljnotrgovinsku politiku zemalja učesnica pregovora. Imajući u vidu da je u okviru Svetske trgovinske organizacije zaštita putem carina jedini legitimni instrument protekcionističke politike, jasno je koliki značaj dogovoreni modaliteti imaju za privredu ovih država. U ovom poglavlju, dr Sanja Jelisavac Trošić nudi dokaze za tvrdnju da Svetska trgovinska organizacija pozitivno utiče na stabilnost međunarodne trgovine i privrede uopšte. Kako je najvažnija, do sada, završena runda pregovora Urugvajaska runda u ovom poglavlju je urađena procena postignutih rezultata i uticaja na režim međunarodne trgovine.

Peto poglavlje sagledava u celini najnoviju Doha rundu pregovora u okviru Svetske trgovinske organizacije. Tu su pre svega predstavljeni predloženi modaliteti pregovora uključujući i razne kompromise koji su postignuti tokom dosadašnjeg toka pregovora. Urađena je i dublja analiza predloga formula za snižavanje carina i to sa posebnim osvrtom na različitosti predloga razvijenih zemalja i zemalja u razvoju. Kako ova runda još uvek nije okončana autorka je ocenila dosadašnje efekte postignutih kompromisa, nakon čega je dala projekciju efekata po eventualnom zaključenju Doha runde.

Šesto poglavlje monografije obrađuje odnose Srbije i Svetske trgovinske organizacije. Poglavlje počinje pregledom razvoja odnosa između GATT-a i Jugoslavije, da bi zatim pažnja bila usmerena na strukturna obeležja procedure prijema u Svetsku trgovinsku organizaciju, uzimajući u obzir činjenicu da Srbija već duži niz godina pokušava da postane članica. S obzirom da pregovori o pristupanju Srbije u Svetsku trgovinsku organizaciju još nisu završeni, analizirani su dosadašnji efekti na spoljnu trgovinu naše zemlje. Kako sa pristupanjem Svetskoj trgovinskoj organizaciji zemlja ostvaruje olakšan pristup za robu i usluge na tržištima drugih država članica, analizirani su efekti odsustva iz članstva i mogući efekti na srpsku privredu nakon pristupanja Srbije ovoj važnoj međunarodnoj ekonomskoj organizaciji.

Monografija *Pregovori u okviru GATT i STO* primer je sveobuhvatne naučne analize modaliteta multilateralnih trgovinskih pregovora i ona omogućava naučnoj i široj javnosti da se upozna ne samo sa problemom multilateralnih pregovora o snižavanju carina u okviru Svetske trgovinske organizacije, već i sa pravilima i procedurama na kojima delovanje ove međunarodne organizacije počiva. Knjiga dr Sanje Jelisavac Trošić zbog toga je od izuzetne važnosti za svakog ko želi da razume savremene trendove u međunarodnim ekonomskim odnosima, naročito zbog činjenice da je javnost u Srbiji slabo upoznata sa načinom na koji Svetska trgovinska organizacija funkcioniše, a samim tim i njenim posrednim uticajem na ukupne međunarodne odnose.

Stevan RAPAIC

PRIKAZ KONFERENCIJE

DIPLOMATIJA I OČUVANJE KULTURNOG NASLEĐA SRBIJE U INOSTRANSTVU

Prosečan građanin Srbije u trci za osiguranjem elementarne egzistencije i zatrpan instant proizvodima masovne kulture čini se da je izgubio orijentaciju u vrednovanju duhovnog stvaralaštva. Supstancijalan značaj kulture ogleda se u činjenici da se ličnost ostvaruje upravo kroz kulturu kao izraz duhovnosti, slobode i stvaralaštva. Duhovno stvaralaštvo vekovima taloženo u kulturnom nasleđu jedne nacionalne zajednice obogaćuje individualni i zajednički život, pa je stoga svako pokolenje dužno da ga zaštiti i očuva za dobrobit budućih naraštaja. Duhovna zaostavština jednog naroda ili zemlje opredmećena je u pokretnim i nepokretnim kulturnim dobrima, pa mere zaštite kulturnog nasleđa posredstvom održavanja i očuvanja kulturne baštine od nacionalnog i evropskog značaja treba da budu neizostavni element kulturne politike. Stoga i svo materijalno i nematerijalno kulturno nasleđe nastalo van državnih granica Srbije ima ogroman značaj, te ga treba naučno zabeležiti, opisati i trajno sačuvati.

Institut za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu je zbog toga 29. juna 2015. godine organizovao šestu po redu naučnu konferenciju posvećenu pitanjima očuvanja i zaštite kulturnog nasleđa Republike Srbije u inostranstvu, pod radnim nazivom „Diplomatija i kultura Srbije: stanje i perspektive”. Konferencija je okupila preko 30 istraživača iz zemlje i inostranstva, kao i predstavnike relevantnih državnih organa, kulturnih ustanova i udruženja građana. Osnovni cilj ovogodišnjeg skupa bio je da sagleda ulogu domaće diplomatije na planu očuvanja i zaštite kulturnog i istorijskog nasleđa u inostranstvu, a posebno u regionu srednje i jugoistočne Evrope. Posebno mesto u tri tematska panela konferencije zauzela su pitanja poput odnosa javne diplomatije i kulture, uloge kulturne diplomatije u kontekstu međunarodnih kulturnih odnosa, povezanosti diplomatije i bezbednosne kulture, multikulturalnosti, diplomatije Srbije pre, za vreme i nakon Prvog i Drugog svetskog rata, te međunarodnopravnog regulisanja zaštite kulturne baštine.

U uvodnom delu konferencije, učesnike i goste pozdravio je prof. dr Branislav Đorđević direktor Instituta za međunarodnu politiku i privredu, ukazavši na negativne trendove u konzervaciji kulturnih dobara i očuvanju kulturne baštine Republike Srbije u zemlji i inostranstvu i suštinske probleme sa kojima se institucije u ovoj oblasti suočavaju. Skupu se zatim u ime Organizacionog odbora obratio dr Vidoje Golubović, naučni saradnik Instituta za međunarodnu politiku i privredu, poželevši učesnicima uspešan rad i kvalitetnu debatu o prezentovanim radovima. Pored Instituta za međunarodnu politiku i privredu,

radni deo skupa je održan u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka i Centralnom institutu za konzervaciju u Beogradu.

Prva, plenarna sesija bila je posvećena ulozi diplomatije u predstavljanju kulturno-istorijskog nasleđa Republike Srbije i kulturi mira kao faktora stabilnosti na Balkanu. Posebno interesovanje učesnika ove sesije izazvao je rad dr Filipa Škiljana, naučnog saradnika Instituta za migracije i narodnosti iz Zagreba, posvećen nestanku pravoslavnih hramova u eparhiji Gornjokarlovačkoj (Republika Hrvatska). Dr Škiljan je ukazao da se nepovratno gašenje pravoslavnih hramova u ovoj eparhiji započeto tokom Prvog i Drugog svetskog rata nastavilo i tokom poslednje decenije dvadesetog veka.

U prvom panelu, učesnici su diskutovali o potrebama očuvanja kulturne baštine uopšte i analizirali trenutno stanje u ovoj oblasti u Republici Srbiji. Izloženi radovi su obradili teme poput istorijskog osvrtu na kulturnu diplomatiju Srbije u Prvom svetskom ratu, odnosa između svetskog i nacionalnog kulturnog identiteta, te kulturne veze Srbije sa susednim i evropskim zemljama. Uloga medija u promociji kulturnog nasleđa jedne države i primeri dobre prakse u zemljama u okruženju, takođe su bile teme o kojima se više govorilo na ovom panelu.

Drugi panel bio je posvećen problemima zaštite kulturne baštine Republike Srbije u inostranstvu. U okviru ovog panela, izloženi su radovi o životu srpske dijaspore u Južnoj Americi, očuvanju srpskih vojnih spomenika u Turskoj, srpskom vojničkom groblju na Zejtinliku, kao i o doprinosu srpskih novina koje su izlazile u inostranstvu u kreiranju kulturnog identiteta srpske nacije.

Treći panel bio je posvećen kulturnoj diplomatiji, odnosno ulozi koju kultura (može da) ima u savremenim međunarodnim odnosima. Panelisti su izložili radove posvećene novim vidovima diplomatske prakse u kontekstu strateškog pozicioniranja Srbije u međunarodnim odnosima, kao i savremenoj ulozi diplomata u novim oblicima javne diplomatije. Posebnu pažnju privuklo je izlaganje o mestu i ulozi vojnih izaslanstava u odbrambenoj i kulturnoj diplomatiji Hatidže Beriše. Učesnici panela su se tokom diskusije saglasili da je kultura važan element strateškog promišljanja politike Srbije u novom bezbednosnom okruženju i evroatlantskim integrativnim procesima koji se odvijaju na prostoru zemalja Zapadnog Balkana. Pored toga, učesnici panela su se u debati osvrnuli i na nove trendove u razvoju javne diplomatije i kako ona menja tradicionalnu ulogu diplomata.

Zaključna sesija konferencije „Diplomatija i kultura Srbije: stanje i perspektive” obilovala je predlozima o tome koje preporuke treba proslediti na razmatranje nadležnim državnim organima. Jedna od temeljnih preporuka upućenih kreatorima nacionalne kulturne politike odnosi se na digitalizaciju celokupne (materijalne i nematerijalne), kulturne baštine Srbije u zemlji i inostranstvu. Učesnici su u zaključnoj diskusiji ukazali na neophodnost otklanjanja slabosti institucionalnih kapaciteta Republike Srbije u pogledu zaštite kulturne baštine dijaspore. Kao potencijalno najveći problem učesnici su identifikovali nizak nivo samoorganizovanja dijaspore u pojedinim državama radi očuvanja kulturnog nasleđa Srbije u tim zemljama, posebno očuvanja običaja. Shodno tome, na skupu je istaknuta potreba za ulaganjem dodatnih napora usmerenih na stvaranje čvršćih kulturnih veza Srbije sa

dijasporom. Učesnici su se saglasili da je kontinuitet ovakve konferencije vrlo važan kohezivni element akademskih i kulturnih radnika sa jedne, i državnih institucija, sa druge strane. Stoga je državnim institucijama upućen poziv da se više angažuju u području konzervacije kulturne baštine Srbije u zemlji i inostranstvu, poštujući preporuke koje im daju članovi akademske i stručne zajednice. U zaključke ovogodišnje konferencije uvrščena je i ocena da državni organi nisu u dovoljnoj meri primenili u praksi preporuke sačinjene u radu prethodnih pet konferencija - iako su preporuke primarno bile namenjene političkim odlučiocima.

Svi radovi izloženi na naučnom skupu „Diplomatija i kultura Srbije: stanje i perspektive” biće štampani u zborniku radova i potom dostupni u elektronskoj formi na Internet prezentaciji Instituta za međunarodnu politiku i privredu (www.diplomacy.bg.ac.rs).

Nenad STEKIĆ

MEĐUNARODNI PROBLEMI

Časopis Instituta za međunarodnu politiku i privredu

Makedonska 25, 11 000 Beograd, Srbija,
E-mail: srdjan@diplomacy.bg.ac.rs, tel: 3373824, fax: 3373835

UPUTSTVO ZA AUTORE

Autori treba da se u pisanju tekstova pridržavaju sledećih uputstava:

1. Članke pisati korišćenjem latiničnog pisma, font *Times New Roman*, veličina 12, sa brojevima stranica u donjem desnom uglu.
2. Autorski prilozi treba da budu obima od 16 do 24 stranice jednostrukog proreda (*single*) u Word formatu. Obim prikaza knjiga može da bude do tri stranice.
3. Naslov treba što vernije da opiše sadržaj članka i poželjno je korišćenje reči prikladnih za indeksiranje i pretraživanje. Naslov pisati velikim slovima, zadebljano (*bold*), veličina slova 14. Ispod naslova teksta stoji ime i prezime autora članka *Italic*-u.
4. U napomeni koja u vidu fusnote stoji uz ime i prezime, autor navodi naziv institucije u kojoj je zaposlen, njeno sedište i svoju elektronsku adresu. U ovoj fusnoti autor može da ukaže čitaocima da pojedini pogledi izneti u članku odražavaju njegov lični stav, a ne institucije u kojoj je zaposlen.
5. Ispod naslova stoji apstrakt na srpskom jeziku obima 150–200 reči, koji treba da pruži kratak informativan prikaz članka predstavljanjem osnovnih hipoteza, cilja, metoda i rezultata istraživanja. Ispod apstrakta autor prilaže najviše 10 ključnih reči na srpskom jeziku koje najbolje opisuju sadržaj članka.
6. Osnovni tekst i prateće fusnote treba da budu poravnati u skladu sa opcijom *justify*, dok naslovi treba da budu napisani izborom opcije *center*.
7. Podnaslovi u radu se pišu zadebljano (*bold*), dok se pod-podnaslovi pišu u *italic*-u; u oba slučaja veličina slova je 12.
8. Početni red u svakom pasusu nikako ne uvlačiti tabulatorom – opcija *tab*.
9. Latinske, starogrčke i druge ne-engleske reči i izrazi u tekstu navode se u *italic*-u (npr. *status quo*, *a priori*, *de facto*, *acquis communautaire* itd).

10. U tekstu moraju biti data puna imena, nikako inicijali. Strano ime i prezime treba pisati u srpskoj transkripciji, s tim što se prilikom prvog pominjanja u tekstu mora u zagradi navesti kako glase u originalu. Imena i prezimena koja potiču iz naroda koji ne koriste latinično pismo treba navesti u latinizovanoj transkripciji (npr. kineska, japanska ili arapska imena i prezimena).

11. U tekstu koristiti samo sledeći oblik navodnika – „, i ”. Kada se unutar ovih znakova navoda nalaze i dodatni, unutrašnji navodnici treba to učiniti na sledeći način: ‘ i ’.

12. Fusnote je neophodno pisati na dnu strane (opcija *Footnote*), a oznake za fusnote stavljati isključivo na kraju rečenice.

13. Podatke o citiranoj bibliografskoj jedinici treba u fusnotama navesti u skladu sa sledećim pravilima:

a) Monografije

Puno ime i prezime autora, naslov monografije (u *italic*-u), naziv izdavača, mesto izdavanja, godina izdanja, str. ukoliko se navodi jedna ili više strana izvora na srpskom jeziku, odnosno p. ukoliko se citira jedna strana izvora na engleskom ili pp. ukoliko se citira više stranica.

Ukoliko se navodi više stranica koristi se srednja crta bez razmaka pre i posle (npr. str. 123–245; pp. 22–50).

Primeri:

Džon Rols, *Pravo naroda*, Alexandria Press i Nova srpska politička misao, Beograd, 2003, str. 107.

John Gillingham, *European Integration 1950–2003*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, pp. 221–256.

b) Članci u zbornicima radova

Puno ime i prezime autora, naslov teksta (pod znacima navoda), naziv zbornika radova (u *italic*-u), izdavač, mesto izdanja, godina izdanja, str. (ili pp.) od–do. Kada se navodi zbornik radova na srpskom jeziku koji je priredila jedna osoba, iza imena priređivača se u zagradama stavlja (ur.) ili (prir.), a kada ima više urednika stavlja se (urs), bez tačke. Kada se navodi zbornik radova na engleskom jeziku koji je priredila jedna osoba, iza njenog imena se stavlja (ed.), a kada ima više urednika stavlja se (eds), bez tačke.

Primeri:

Zlatko Isaković, „Međunarodni položaj Makedonije”, u: Momir Stojković (ur.), *Savremeni procesi i odnosi na Balkanu*, Institut za međunarodnu politiku i privredu i Centar za međunarodne studije Fakulteta političkih nauka, Beograd, 1997, str. 123–124.

Michael Herman, "Ethics and Intelligence After September 2001", in: Len V. Scott and Peter D. Jackson (eds), *Understanding Intelligence in the Twenty-First Century: Journeys in Shadows*, Routledge, London and New York, 2004, p. 180.

c) Članci u naučnim časopisima

Puno ime i prezime autora, naslov teksta (pod znacima navoda), naziv časopisa (u *Italic-u*), broj toma, broj izdanja, str. (ili pp.) od–do. Brojevi stranica se odvajaju srednjom crticom (–), bez razmaka.

Primeri:

Boris Krivokapić, "Etničke manjine u Finskoj", *Međunarodni problemi*, vol. L, br. 3–4, 1998, str. 489.

Liesbet Hooghe, "Images of Europe: Orientations to European Integration among Senior Officials of the Commission", *British Journal of Political Science*, Vol. 29, No. 2, April 1999, pp. 55–76.

d) Članci u dnevnim novinama i časopisima

Navesti ime autora (ili inicijale ukoliko su samo oni navedeni), naslov članka pod znacima navoda, ime novine ili časopisa (u *italic-u*), datum arapskim brojevima, broj strane.

Primer:

John Gapper, "Investor votes should count", *The Financial Times*, 17 April 2006, p. 9.

e) Navođenje dokumenata

Navesti naziv dokumenta (pod znacima navoda), član, tačku ili stav na koji se autor poziva, časopis ili službeno glasilo u kome je dokument objavljen (u *italic-u*), broj toma, broj izdanja, mesto i godinu izdanja.

Primeri:

"Resolution 1244 (1999)", Security Council of the United Nations, 10 June 1999.

"Single European Act", Articles 118A and 118B, 130A-130E, in: *Community Social Policy*, Current Status 1 January 1996, European Commission, Brussels, Luxembourg, January 1996, pp. 2–4.

„Statut Autonomne Pokrajine Vojvodine”, *Službeni list APV*, br. 17/91, Novi Sad, 18. jun 1991, str. 12.

f) Navođenje izvora sa Interneta

Za izvor pronađen na Internetu treba navesti tačan datum kada mu je autor pristupio, pošto se adrese sadržaja povremeno menjaju.

Primeri:

“The role of the Ombudsman in future Europe and the mandates of Ombudsmen in future Europe”, speech by the European Ombudsman, Nikiforos Diamandouros, to the 9th Round Table meeting of European Ombudspersons and the Council of Europe Commissioner for Human Rights, 31 March 2005, Copenhagen, www.ombudsman.europa.eu/speeches/en/2005-03-31.htm, 01/01/2015.

Guri Rosén, “Secrecy versus Accountability: Parliamentary Scrutiny of EU Security and Defence Policy”, *ARENA Working Paper*, No. 1/2014, February 2014, Centre for European Studies, University of Oslo, www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/working-papers2014/wp1-14.pdf, 24/12/2014, p. 3.

Kristof Clerix, “Ilkka Salmi, the EU’s spymaster”, *Mondial Nieuws*, online edition, 4 March 2014, www.mo.be/en/interview/ilkka-salmi-eu-s-007, 20/05/2014.

g) Ponavljanje ranije navedenih izvora

Kada se pozivamo na izvor koji je već ranije navođen u tekstu posle drugih izvora, obavezno treba staviti ime i prezime autora, naslov izvora, zatim op. cit. i na kraju broj strane na koju se referira. Kada se ponovo navodi izvor naveden u prethodnoj fusnoti, koristi se *ibid.* – uz naznaku broja strane ukoliko je novi navod iz tog izvora.

Primeri:

Liesbet Hooghe, “Images of Europe: Orientations to European Integration among Senior Officials of the Commission”, op. cit., p. 58.

Ibid., p. 59.

14. Članak može sadržati tabele i druge priloge (poput geografskih karata, grafikona, i sl.) s tim što je neophodno da se navede njihov broj i potpun naslov (npr. *Tabela br. 1: Pregled etničke strukture Kosova i Metohije od 1945. do 2005. godine* ili *Prilog br. 3: Karta naselja sa srpskim kulturnim spomenicima na Kosovu i Metohiji*). Ukoliko je prilog preuzet od nekog drugog autora ili iz nekog dokumenta neophodno je ispod njega navesti izvor.

15. Na kraju članka autor daje spisak korišćene literature, a bibliografske jedinice navodi prema prethodno predstavljenim pravilima za citiranje izvora, s tim što se prvo navodi prezime pa ime autora. Redosled bibliografskih jedinica na spisku literature se utvrđuje prema prvom slovu prezimena autora ili naslova dokumenta.

16. Nakon spiska korišćene bibliografije autor daje rezime na engleskom jeziku obima oko 300 reči i ključne reči. Molimo autore da obrate pažnju na pravopis i stil engleskog jezika jer se tekstovi sa rezimeima pisanim na engleskom ispod akademskog jezičkog standarda neće prosljeđivati na recenziranje.

17. Autorski prilozi moraju da predstavljaju rezultate sopstvenih ili zajedničkih istraživanja. Prilog se prihvata za objavljivanje ako dobije dve pozitivne anonimne recenzije.

18. Autori su dužni da poštuju autorska prava trećih lica. Prilozi koji su već objavljeni u drugoj publikaciji neće biti objavljivani. Izuzetno pod uslovom da Uređivački odbor oceni da njihov kvalitet može biti od koristi za unapređenje naučnoistraživačke delatnosti, pojedini radovi se mogu objaviti u celini ili u delovima uz poštovanje svih autorskih prava i prava na intelektualnu svojinu. U tom slučaju se u fusnoti navodi da je dobijena saglasnost od prvog izdavača i unosi se izvor iz koga je prilog preuzet.

Članke i prikaze slati na elektronsku adresu: srdjan@diplomacy.bg.ac.rs.

Uređivački odbor

THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL POLITICS AND ECO-NOMICS (IPE) was founded in 1947. From a small group of researchers, who laid foundations of the Yugoslav science of international relations, the Institute has gradually turned into one of the largest scientific institutions of this kind in Europe. The Institute has a rich research tradition, always taking a special place in the academic and diplomatic life of our country. The Institute's mission is to carry out systematic research of fundamental processes in the international community and political, economic, military, technological, cultural and social features of the contemporary world. Providing a research basis for defining strategic principles and proposing foreign policy priorities, the Institute works closely with government officials - the Ministry of Foreign Affairs. Its task is also to inform the public of the basic trends in international relations, issuing numerous publications, holding conferences, and organising lectures and debates. IPE's guests and lecturers include prominent scholars, professors, diplomats, political figures, heads of states and governments, foreign ministers, etc. IPE participates in various domestic and international research projects. With a broad research and educational activity, the largest library in the country in the field of international relations, including an exclusive depository library of UN, European Union and NATO publications and documents, and its own publishing house, IPE is today the leading institute of this kind in our country.

The Institute's e-mail address is: iipe@diplomacy.bg.ac.rs

The Institute's web site is: <http://www.diplomacy.bg.ac.rs>

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

327

MEĐUNARODNI problemi = International problems : časopis Instituta za međunarodnu politiku i privredu / glavni i odgovorni urednik Branislav Đorđević. - God. 1, br. 1 (1949)- . - Beograd : Institut za međunarodnu politiku i privredu, 1949- (Novi Sad : Mala knjiga +). - 24 cm

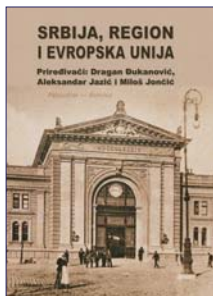
Tromesečno.

Drugo izdanje na drugom medijumu:

Međunarodni problemi (Online) = ISSN 2406-0690

ISSN 0025-8555 = Međunarodni problemi

COBISS.SR-ID 6012674

Srbija, region i Evropska unija, zbornik radova, 2015, *Dragan Đukanović, Aleksandar Jazić i Miloš Jončić* (prir.)

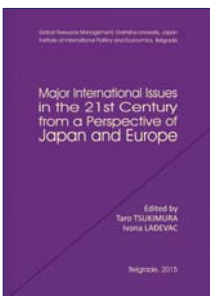
Односи između Evropske unije i Ruske Federacije – kraj XX i početak XXI veka, 2015, *Ana Jović-Lazić*

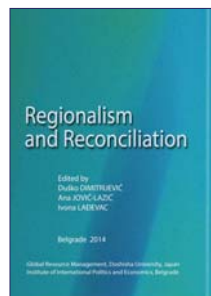
Evropska unija – najuspešnijia integracionistička politika Evrope, 2015, *Brano Miliuš*

Pregovori u okviru GATT i STO, 2015, *Sanja Jelisavac-Trošić*

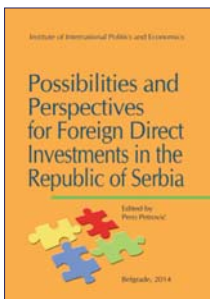
Major International Issues in the 21st Century from a Perspective of Japan and Europe, zbornik radova, 2015, *Taro Tsukimura, Ivona Lađevac* (prir.)

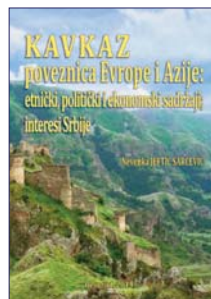
Regionalism and Reconciliation, zbornik radova, 2014, *Duško Dimitrijević, Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac* (prir.)

The Old and the New World Order – between European integration and the historical burdens, zbornik radova, 2014, *Duško Dimitrijević* (prir.)

Possibilities and Perspectives for Foreign Direct Investments in the Republic of Serbia, 2014, *Pero Petrović*

KAVKAZ – poveznica Evrope i Azije: etnički, politički i ekonomski sadržaji; interesi Srbije, 2014, *Nevenka Jeftić-Šarčević*

Nova izdanja Instituta za međunarodnu politiku i privredu

Institut za međunarodnu politiku i privredu

Makedonska 25, P.O.B. 750, 11000 Beograd, tel. 337 36 33, fax: 337 38 24, E-mail: iipe@diplomacy.bg.ac.rs